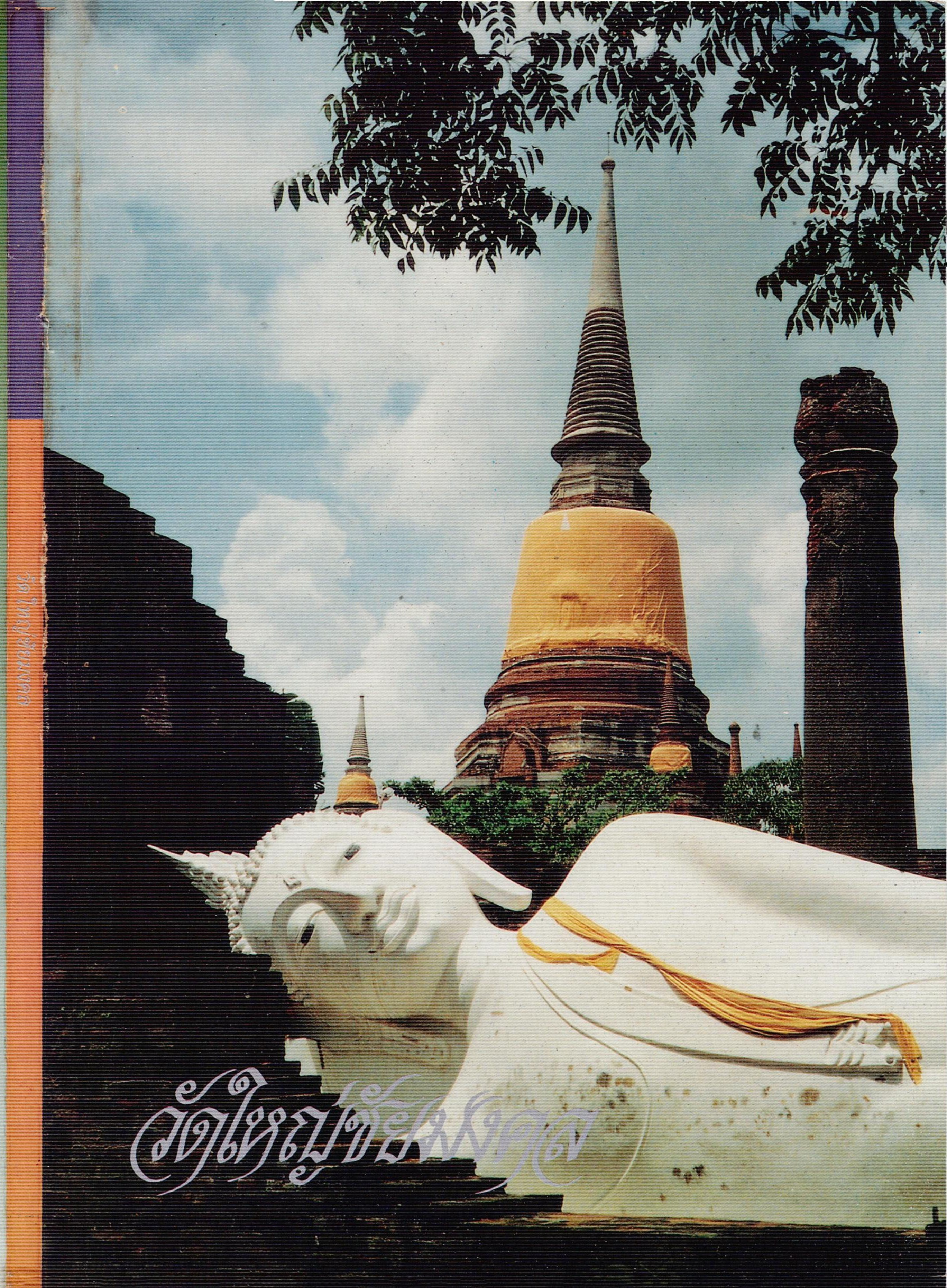

วัดใหญ่ชัยมงคล

อยู่คนเดียวระวังความคิด
อยู่กับมิตรระวังวาจา

พระพุทธชัยมงคล

พระประธานในพระอุโบสถ

สร้างสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) พ.ศ. ๑๙๐๐ เมื่อแรกสถาปนาวัดเป็นพระอารามหลวงฝ่ายอรัญวาสี พระราชทานนามว่า วัดเจ้าพญาไท เป็นพระพุทธรูปแบบอยุธยาแท้ ปางมารวิชัย องค์ปั้นด้วยหินทราย ส่วนที่เป็นจีวรลงรักปิดทอง นอกนั้นปล่อยเป็นเนื้อหินทรายธรรมชาติ

พระพุทธชัยมงคลเมื่อแรกปฏิสังขรณ์

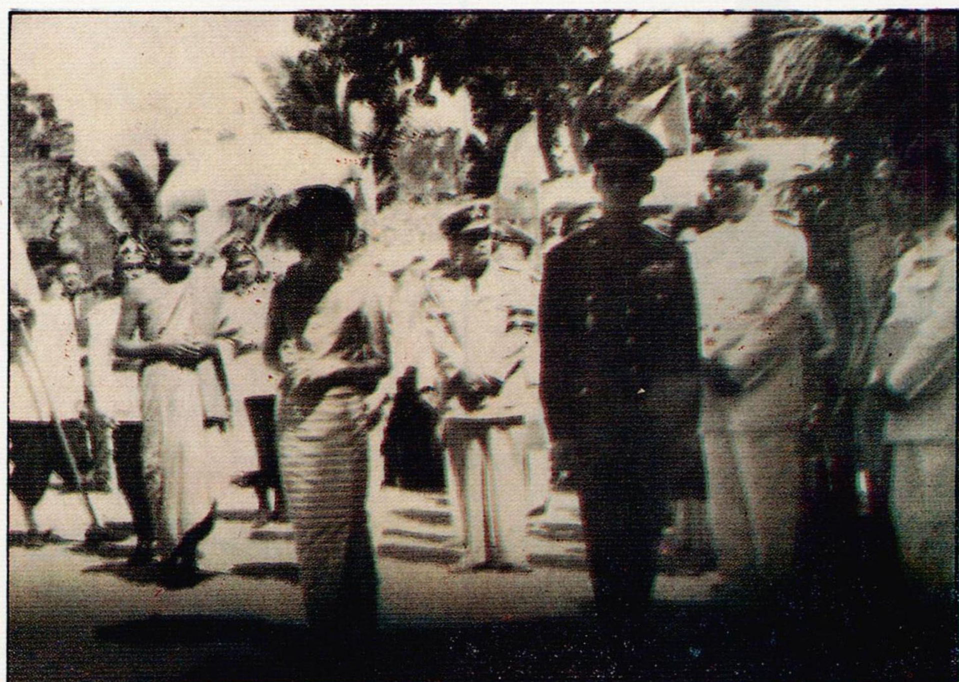
เดิมชำรุดหักเป็นสี่ท่อน แต่ละท่อนจมอยู่ในกองอิฐหักกากปูนและป่าพง เพราะวัดร้างมานับร้อยปี เหลือแต่พระเศียรตั้งอยู่บนแท่น ในซากพระอุโบสถเดิมเท่านั้น

พระครูภาวนารังสี ซ่อมแซมแล้วเสร็จ พ.ศ. ๒๔๙๖

เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมวัดใหญ่ชัยมงคล

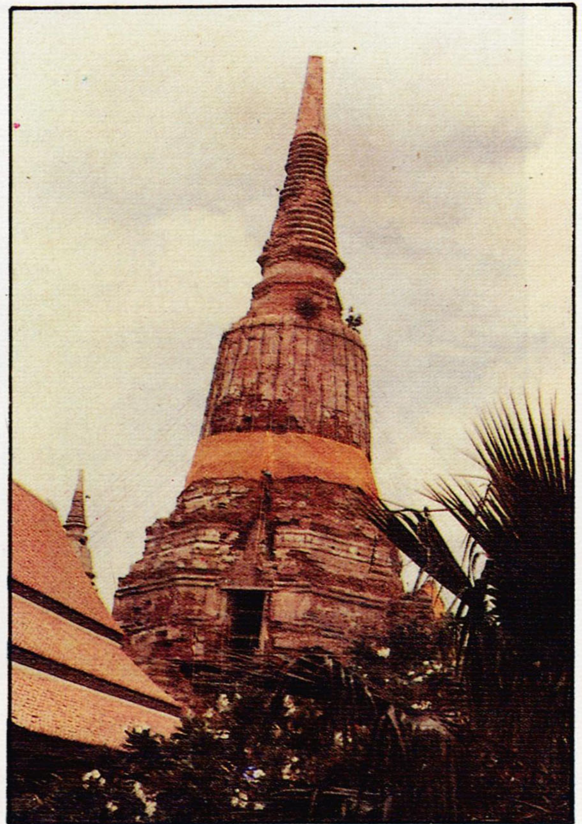
เมื่อ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖

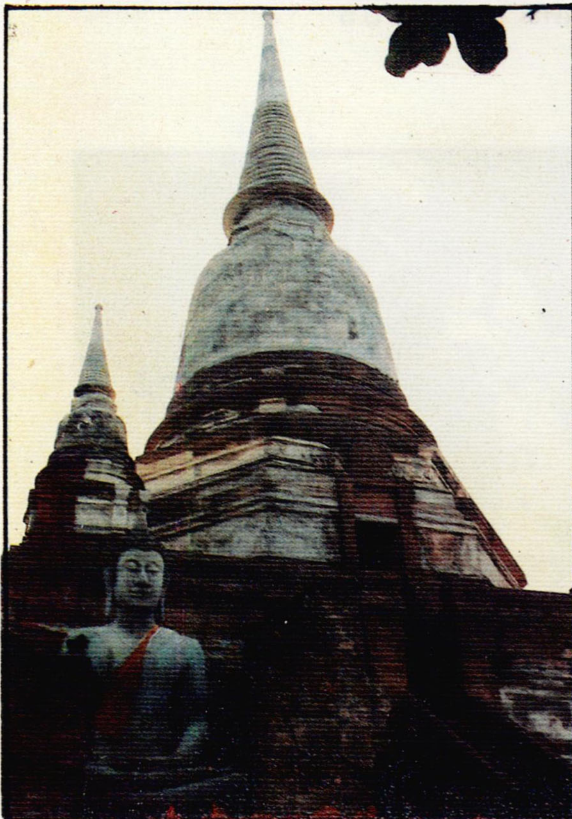

พระเจดีย์ชัยมงคล

ก่อนปฏิสังขรณ์

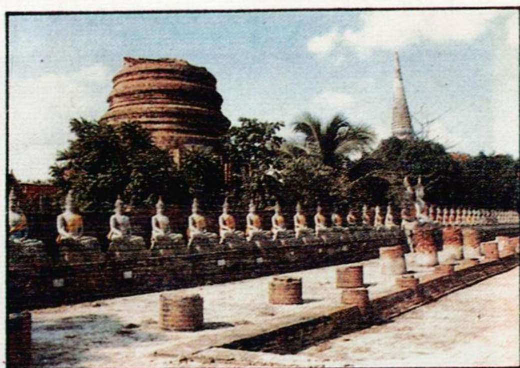
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โปรดฯให้สร้างเฉลิมพระเกียรติ คราวชนะสงครามยุทธหัตถี พ.ศ. ๒๑๓๕

พระเจดีย์ชัยมงคล

ปฏิสังขรณ์แล้ว

ลานรอบพระเจดีย์ชัยมงคล

พระพุทธรูป ๑๓๒ องค์ เดิมชำรุดล้มระเนระนาด เพราะวัดร้างมานาน
พระครูภาวนารังสี เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ซ่อมแซมแล้วประดิษฐานขึ้นใหม่

พระอุโบสถใหม่ย่อส่วนสร้างซ้อนไว้ในซากพระอุโบสถเดิม เพื่ออนุรักษ์โบราณสถานสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้

บริเวณวัดมองจากพระเจดีย์ชัยมงคล

อีกมุมหนึ่งของวัด

วิหารพระพุทธไสยาสน์

สร้างในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

องค์พระ.ซ่อมสร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

ซากวิหารหลวง

สร้างในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ปัจจุบัน เรียกกันว่า "ศาลาดิน"

วิหารพระพุทธไสยาสน์ด้านใต้

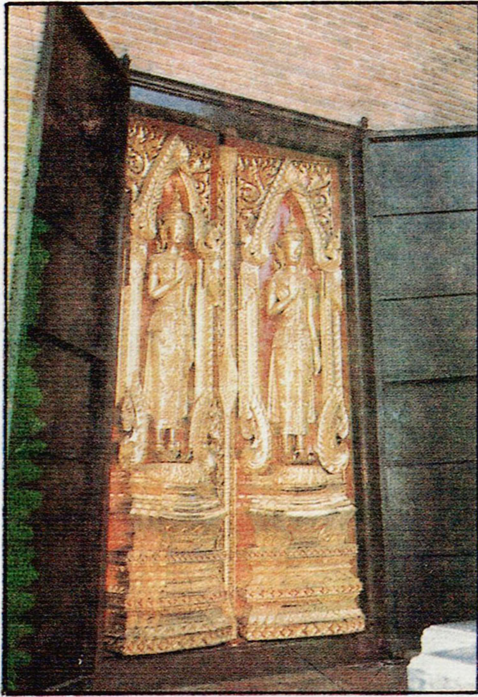
ศาลท่านพ่อสิทธิชัย

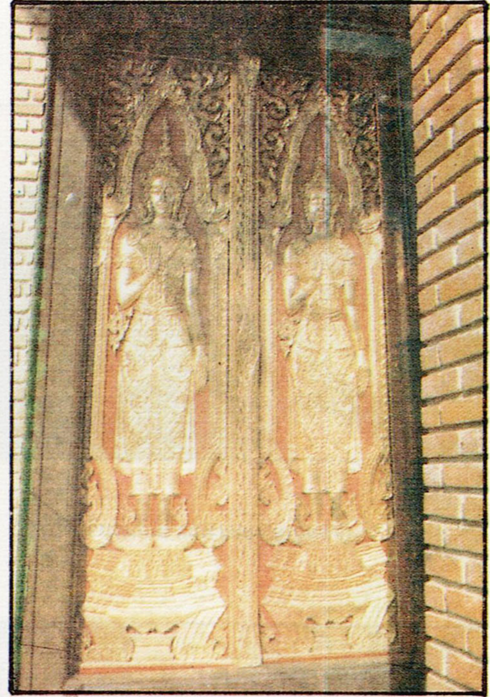
ศาลากัมมัฏฐาน

ปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน

บานประตูด้านหน้าพระอุโบสถ

บานประตูด้านหลังพระอุโบสถ

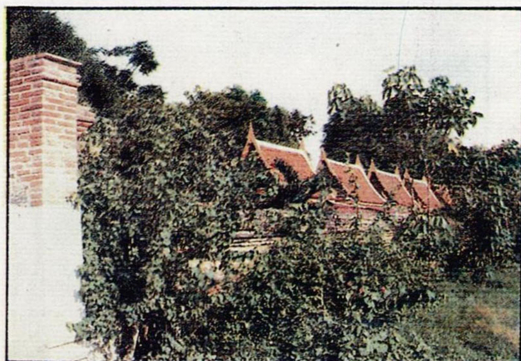
ใบเสมา

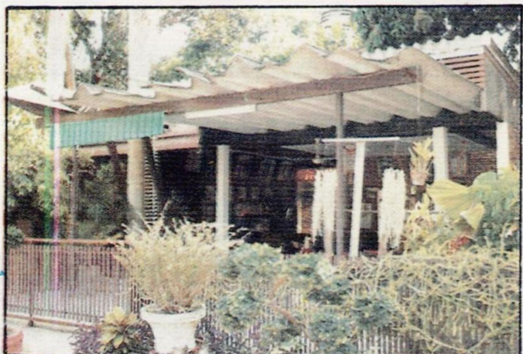
หอระฆัง

กุฏิกัมมัฏฐานและแมกไม้อันร่มรื่น

สงบ-วิเวก

กุฏิเจ้าอาวาส

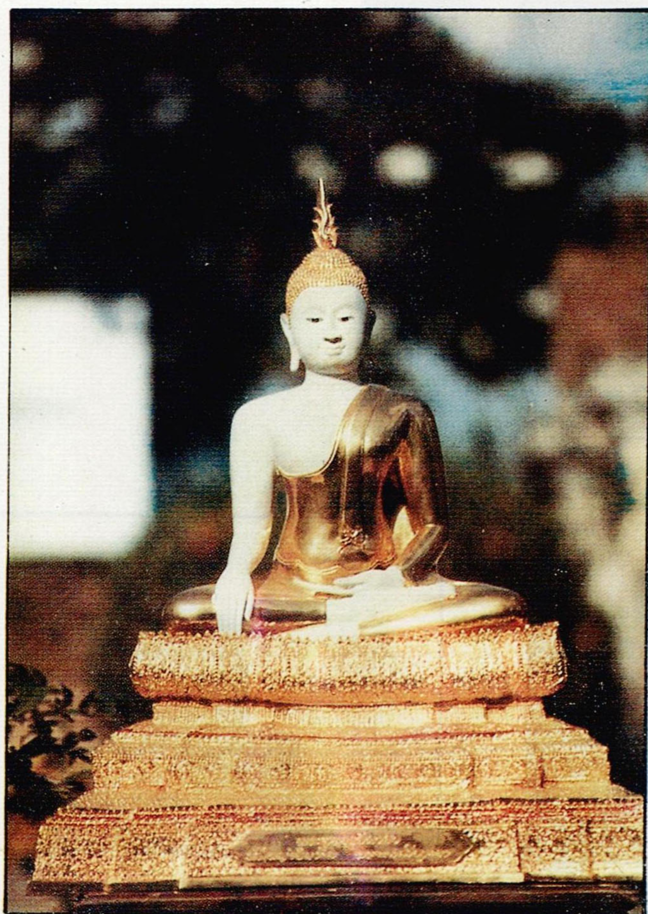
กุฏิสงฆ์

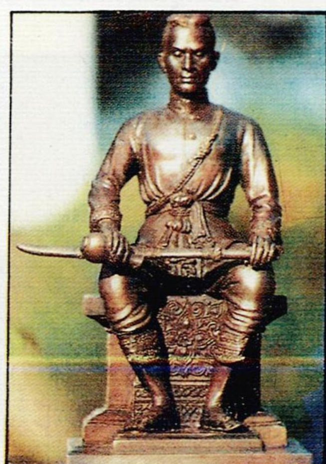
ศาลาการเปรียญ

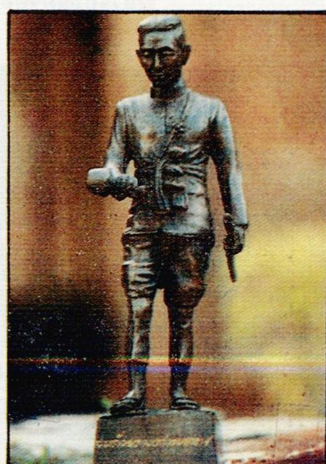

ห้องครัว

พระพุทธชัยมงคล
จำลอง

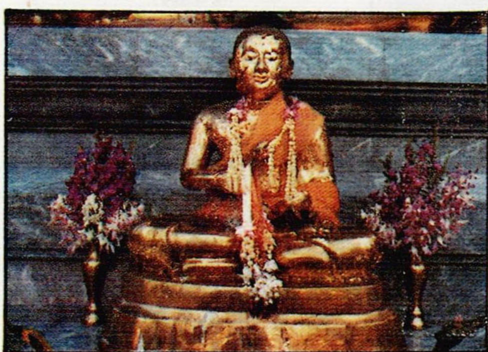

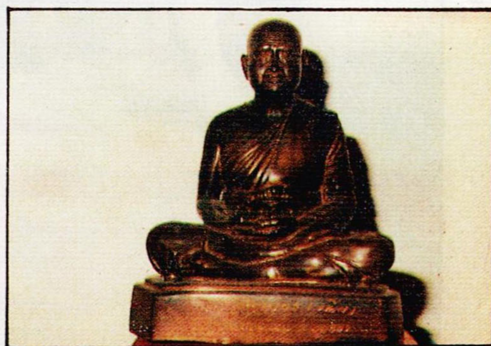
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ทรงสร้างพระเจดีย์ชัยมงคลและบูรณปฏิสังขรณ์
วัดใหญ่ชัยมงคล พ.ศ. ๒๑๓๕

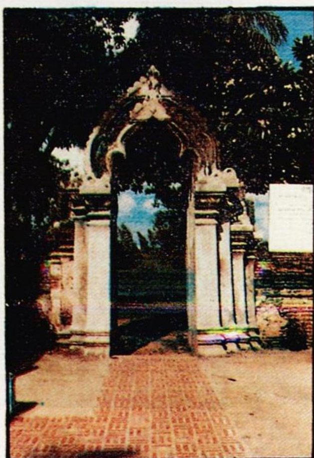
พระพุทธชินราช
หน้าพระอุโบสถ

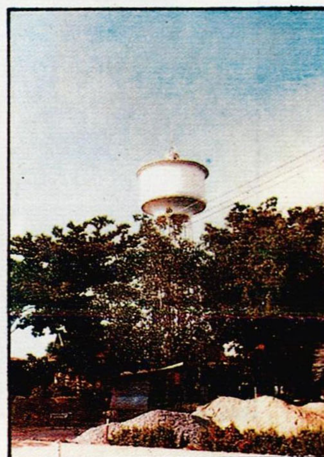
หลวงปู่ชัยมงคล

หลวงปู่ชัยมงคลอีกแบบหนึ่ง

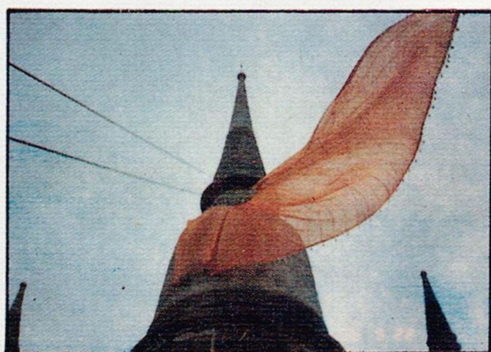

ซุ้มประตูกำแพงวัด

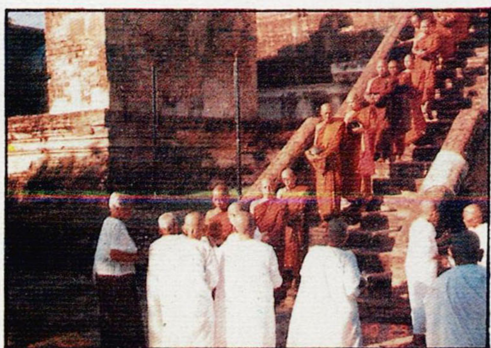
การประปาของวัด

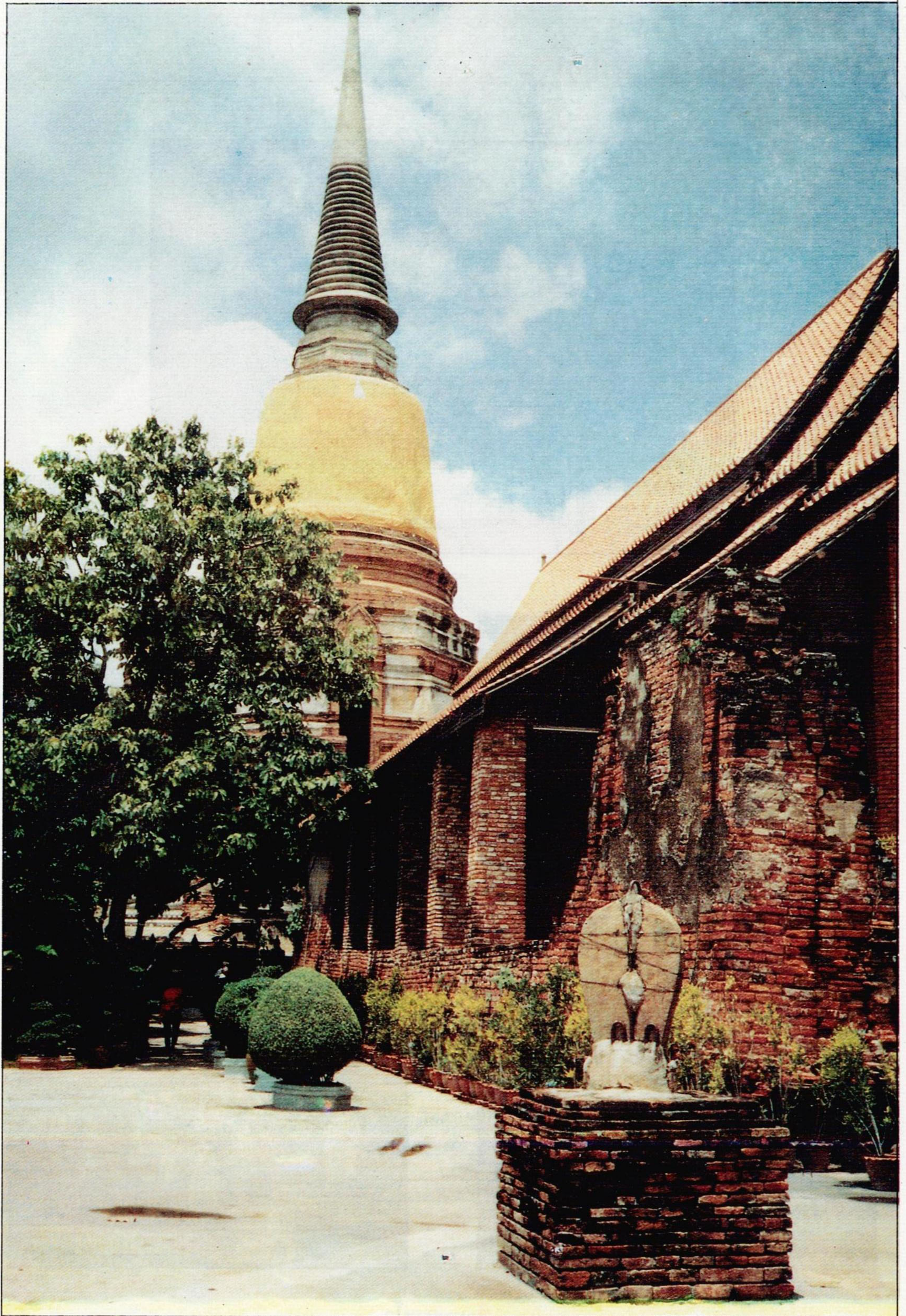

ห่มผ้าพระเจดีย์ชัยมงคลในวันวิสาขบูชา

ตักบาตรเทโว

โรงเรียนปริยัติธรรม

พระครูภาวนารังสี

ผู้ฟื้นฟูวัดใหญ่ชัยมงคลจากสภาพวัดร้าง (๑๙๐ ปี)
เป็นวัดมีสงฆ์จำพรรษาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

เจ้าอาวาสวัดใหญ่ชัยมงคล

พระครูภาวนารังสี (เปลื้อง เริงเซียร) ฉายา "วิสฏฺโฐ" เกิดเมื่อ ปีขาล พ.ศ. ๒๔๔๕ ณ บ้านอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรนายแว้ด นางเปี่ยม เมื่ออายุ ๒๑ ปี ได้บวชเป็นพระภิกษุและจำพรรษาอยู่ที่วัดบางบาล ๑ พรรษา ย้ายไปอยู่วัดมณฑป ๓ พรรษา แล้วย้ายไปศึกษาและปฏิบัติกัมมัฏฐาน ณ วัดถ้ำตะโก ลพบุรี ๔ พรรษา แล้วย้ายไปอยู่วัดยม อำเภอบางบาลซึ่งเป็นวัดร้าง บูรณปฏิสังขรณ์จนได้รับอนุญาตให้เป็นวัดที่มีสงฆ์อยู่และได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูภาวนาพิริยคุณ จำพรรษาอยู่ที่วัดยม ๑๕ ปี แล้วย้ายมาอยู่วัดใหญ่ชัยมงคล (ร้าง) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ฟื้นฟูบูรณปฏิสังขรณ์วัดเป็นงานใหญ่ ได้รับอนุญาตจากคณะสังฆมนตรีให้เป็นวัดที่มีสงฆ์อยู่จำพรรษาได้ พร้อมทั้งเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูภาวนารังสี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

แม่ชีสมจิตร ควรเลี้ยง

กำลังสำคัญในการบูรณะวัดใหญ่ชัยมงคล

หัวหน้าสำนักชีวัดใหญ่ชัยมงคล

แม่ชีสมจิตร ควรเลี้ยง เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรนายผ่อน นางจำรัส อาชีพทำนา ครอบครัวย้ายมาอยู่ที่อำเภออุทัย เรียนหนังสือจบ ป.๔ ที่โรงเรียนวัดขุนทราย ได้คลุกคลีอยู่ในวัดใหญ่ชัยมงคลตั้งแต่เยาว์ เพราะโยมป้าบวชเป็นชีอยู่ตั้งแต่ครั้งยังเป็นวัดร้าง พระภิกษุฉลวย สุธมฺโม มาตั้งสำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมอยู่ อยากบวชชี แต่โยมแม่ต้องการให้ไปช่วยครอบครัวทางบ้าน ได้บวชสมประสงค์เมื่ออายุ ๑๗ ปี เป็นแม่ชีองค์แรกที่บวชในพระอุโบสถวัดใหญ่ชัยมงคล มีพระอันดับ ๕ รูป ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานอย่างหนักกับพระครูภาวนารังสี ส่วนธรรมนั้น ไม่มีอาจารย์ ต้องใช้วิธียืมตำราเขามาเรียนจนสอบได้ธรรมศึกษาเอก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ระหว่างนั้นโยมแม่รบเร้าให้สึกไปช่วยครอบครัวแต่ก็นิ่งเฉย จนโยมแม่ยอมอนุโมทนาปล่อยเลยตามเลยมาจนทุกวันนี้ เป็นกำลังสำคัญในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดใหญ่ชัยมงคล

แม่ชี บุญศรี แขวัฒนะ

กำลังสำคัญในการบูรณะวัดใหญ่ชัยมงคล

ผู้จัดการผลประโยชน์วัดใหญ่ชัยมงคล

แม่ชีบุญศรี แขวัฒนะ เกิดเมื่อ ๔ กรกฎาคม ๒๔๗๘ ที่บ้านในเขตเทศบาล อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เป็นคู่แฝดกับอาจารย์ พ.ต.อ. (พิเศษ) บุญเพ็ญ แขวัฒนะ บุตรคุณพ่อซิม แซ่ตั้ง และคุณแม่แดง แขวัฒนะ อาชีพทำธุรกิจการค้าสินค้าพืชไร่ การศึกษาเบื้องต้น ที่โรงเรียนซางตาครู้สคอนแวนต์ จบการศึกษาสูงสุดจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปมาหาสู่วัดใหญ่ชัยมงคล ตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๑๖ มีศรัทธาบวชชีเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๓ เดิมตั้งใจจะบวชถืออุโบสถศีลเพียง ๗ วัน มีความเลื่อมใสในพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ถืออุโบสถศีลตลอดมาจนทุกวันนี้ ได้รับความไว้วางใจจากท่านเจ้าอาวาส แต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการผลประโยชน์ของวัดใหญ่ชัยมงคล เป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือบูรณปฏิสังขรณ์วัด จนวัดเจริญก้าวหน้าเป็นสถานที่สนใจศึกษาหาความรู้ของนักเรียนและนักศึกษา ตลอดจนนักทัศนาจรทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอันมาก

วัดในกรุงเก่า ที่เป็นพระอารามหลวงใหญ่โตมีอยู่วัด ๑ ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกกันว่า วัดใหญ่ ครั้งกรุงเก่า เรียกว่า วัดเจ้าพญาไทย วัดนี้ไม่มีชื่อในทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่า ในทำเนียบนั้นว่า สมเด็จพระวันรัตนอยู่วัดป่าแก้ว เมื่อวัดป่าแก้วหาไม่พบ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าจะเป็นวัดเจ้าพญาไทย คือวัดใหญ่นี้เอง เพราะคำว่า "เจ้าไทย" เป็นศัพท์เก่า แปลว่า "พระ"......วัดเจ้าพญาไทยแปลว่าเป็นที่อยู่ของสังฆราช ทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่าว่า พระสังฆราชมี ๒ องค์ คือสมเด็จพระอริยวงศ์อยู่วัดมหาธาตุ ๆ ยังปรากฏอยู่ สมเด็จพระวันรัตนเป็นสังฆราชอีกองค์ ๑ ว่าอยู่วัดป่าแก้ว เมื่อวัดสังฆราชยังมีชื่ออีกวัด ๑ คือ วัดเจ้าพญาไทย ก็เห็นว่า คือวัดเจ้าพญาไทยนี้เองเป็นวัดที่สมเด็จพระวันรัตนอยู่ จะเรียกกันว่า วัดสังฆราชคณะป่าแก้ว เมื่อเรียกสั้นลง จึงคงแต่คำว่า วัดป่าแก้ว...จึงควรยุติได้ว่า ที่ในพระราชพงศาวดารว่าสมเด็จพระวันรัตนอยู่วัดป่าแก้วนั้น คือ อยู่วัดเจ้าพญาไทย ที่ทุกวันนี้ว่าวัดใหญ่ มีพระเจดีย์สูงอยู่ริมทางรถไฟข้างตะวันออก เมื่อก่อนจะเข้ากรุงเก่านั้นเอง

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

วัดใหญ่ชัยมงคล

ปีขาลวันอังคารเดือนห้า
ตกฟากเวลาสามชั้นฉาย
เจ้ากรุงจีนเอาแก้วอันแพรวพราย
มาถวายพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
ให้ใส่ไว้ในยอดเจดีย์ใหญ่
สร้างไว้ตั้งแต่ครั้งกรุงหงสา
เรียกวัดเจ้าพระยาไทยแต่ไรมา
ให้ชื่อว่าพลายแก้วอันแววไว

เสภาขุนช้างขุนแผน

สารบาญ

หน้า

คำบูชาพระและคำถวายทานต่าง ๆ

วัดใหญ่ชัยมงคลในอดีต

ประวัติศาสตร์ และพงศาวดารของชาติไทย ล้วนยืนยันและรับรองต้องกันว่า กรุงศรีอยุธยา เป็นมหานครที่รุ่งโรจน์ในอดีตกาล ชีวิตจิตใจและความเป็นอยู่ตลอดจนขนบประเพณีต่าง ๆ ของคนไทยพัวพันเกี่ยวข้องกับวัดวาอารามที่มีอยู่มากมายเหลือคณานับ สังคมในอดีตสมัยรุ่งเรืองปานใด วัดวาอารามก็รุ่งเรืองปานนั้นโบราณสถานและซากสถาบันทางพุทธศาสนาที่หลงเหลือให้เราได้เห็นได้ศึกษาอยู่ในปัจจุบันย่อมเป็นพยานในความจริงดั่งกล่าวนี้

กรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยาได้สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ แต่ก่อนหน้านี้ขึ้นไปบริเวณที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์แหล่งนี้เคยเป็นที่ตั้งแห่งอาณาจักรอโยธยาซึ่งเป็นศูนย์รวมของศิลปวิทยาการชั้นสูง เป็นบ่อเกิดนักปราชญ์ราชบัณฑิต นักศาสนา และการค้าพานิช ตลอดจนนักรบ บุคคลสำคัญ ๆ ของอาณาจักรอื่นต่างก็มาศึกษาศิลปวิทยาที่มหานครอโยธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพระพุทธศาสนาได้หยั่งรากฝังลึกอยู่ที่มหานครแห่งนี้มาก่อนอาณาจักรอื่นใด (ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์)

ในที่นี้จะกล่าวถึงสถาบันทางพระพุทธศาสนาสำคัญแห่งหนึ่งเท่านั้น คือพระอารามหลวงที่เรียกขานกันในชื่อต่าง ๆ ว่า วัดเจ้าพญาไทบ้าง วัดป่าแก้วบ้างหรือวัดใหญ่ชัยมงคลบ้าง

จากสภาพทางภูมิศาสตร์บ่งบอกให้ทราบว่า วัดใหญ่ชัยมงคลตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับวัดสำคัญหลายวัดที่เชื่อกันว่าเป็นวัดประจำมหานครอโยธยา เช่น วัดพะแนงเชิง วัดมเหยงคณ์ วัดกุฎีดาว วัดสมณโกศ และวัดอโยธยา และจากซากปรักหักพังที่เหลือให้เห็นล้วนแต่แสดงถึงความใหญ่โตมโหฬารในอดีตทั้งสิ้น จึงเชื่อได้ว่า วัดใหญ่ชัยมงคลคงเป็นสำนักที่มีสงฆ์อยู่มาก่อนสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยาเป็นแน่

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยาแล้ว ๗ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐) โปรดเกล้าให้ขุดศพเจ้าแก้ว เจ้าไท ที่ออกอหิวาตกโรคตาย ขึ้นพระราชทานเพลิงศพที่สำนักสงฆ์แห่งนี้ แล้วสถาปนาพระเจดีย์วิหารเป็นพระอารามหลวง พระราชทานนามว่า "วัดป่าแก้ว" (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา)

คำว่า "ป่าแก้ว" นั้น เดิมเป็นชื่อนิกายสงฆ์ ตำนานโยนกกล่าวว่า ราว พ.ศ. ๑๙๖๕ พระมหาเถรจากเชียงใหม่ ๗ รูป จากกรุงศรีอยุธยา ๒ รูป จากกัมพูชา ๑ รูป รวม ๑๐ รูป พร้อมด้วยพระภิกษุพุทธบริษัทอีกจำนวนมาก ได้เดินทางไปศึกษาพระศาสนายังประเทศลังกา แล้วได้อุปสมบทแปลงเป็นสิงหฬนิกาย ณ สำนักสงฆ์พระวันรัตนมหาเถร ที่อุทกเขปสีมาที่แม่น้ำกัลยาณี ในพ.ศ. ๑๙๖๗ แล้วศึกษาธรรมวินัยอยู่ในลังกาทวีปหลายปี ขากลับได้นิมนต์พระมหาเถรชาวลังกามาด้วยสองรูป คือ พระมหาวิกรมพาหุ กับพระอุดมปัญญา พระสงฆ์คณะนี้ได้แยกย้ายกันไปตั้งนิกายลังกาขึ้นอีกนิกายหนึ่ง เรียกว่า "วันรัตนวงศ์" ตามนามพระวันรัตนมหาเถรแห่งลังกา "วันรัตนวงศ์" แปลว่า "ป่าแก้ว"

อย่างไรก็ดี เดิมวัดนี้คงจะเรียกว่า "วัดเจ้าพระยาไท" หรือ "เจ้าพระยาไทย" มาก่อน คำว่า "พญาไท" เป็นภาษาไทยเก่าแก่ แปลว่า พระสงฆ์ เมื่อเติมตัวว่า "เจ้า" เข้าไปข้างหลัง ก็หมายถึงอธิบดีสงฆ์หรือสังฆราช ก็การปกครองสงฆ์ของไทยเรานั้น เดิมแบ่งออกเป็นสองคณะ คือคณะคามวาสี ศึกษาทางพระปริยัติ ที่เรียกว่าฝ่ายคันถธุระ ราชทินนามของพระสังฆราชฝ่ายนี้เรียกว่า "สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์" และคณะอรัญวาสี บำเพ็ญภาวนาทางวิปัสสนาธุระ พระสังฆราช มีราชทินนามว่า"สมเด็จพระวันรัตน" การที่เรียกนามว่า "วัดเจ้าพระยาไทย" หรือ "เจ้าพญาไท" นั้น คงจะเป็นพระราชประสงค์ของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ที่จะให้วัดนี้เป็นที่พำนักของพระสังฆราชฝ่ายอรัญวาสีมาแต่แรก จึงได้โปรดให้สร้างไว้นอกกำแพงพระนคร ต่อมาเมื่อพระสงฆ์คณะป่าแก้วได้มาตั้งสำนักอยู่แล้ว จึงเรียกกันว่า "วัดเจ้าพระยาไทยคณะป่าแก้ว ภายหลังคงจะลดลงเหลือนามวัดป่าแก้ว เพราะพระราชพงศาวดารคงจะได้มาเขียนในตอนนี้ หรือมีการแก้ไขในยุคต่อมาเพื่อให้คนเข้าใจว่าหมายถึงวัดใด" (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช)

เนื่องจากวัดนี้เป็นพระอารามหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา และมีบริเวณกว้างขวาง มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต และมีจำนวนพระสงฆ์มาก ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า "วัดใหญ่" มาแต่แรกสร้าง ต่อมาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงสร้างพระเจดีย์ชัยมงคลขึ้นที่วัดนี้ ชาวบ้านจึงได้เอานามพระเจดีย์มาประกอบกับชื่อวัด และเรียกกันสืบมาว่า **"วัดใหญ่ชัยมงคล"**

วัดใหญ่ชัยมงคล มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องอยู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทยอยู่หลายครั้งที่เห็นควรนำมากล่าวมีดังต่อไปนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๐ สมเด็จพระไชยราชาธิราชเสด็จสวรรคต แผ่นดินเกิดทรยุคพระราชโอรสองค์ใหญ่เกิดแต่พระสนมชื่อท้าวศรีสุดาจันทร์ ทรงพระนามว่าพระยอดฟ้ามีพระชันษาเพียง ๑๑ ปีขึ้นครองราชย์ มีพระราชมารดาคือท้าวศรีสุดาจันทร์ ช่วยทำหน้าที่ท่านองผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ขณะนั้น พระเฑียรราชาเป็นเชื้อพระวงศ์สมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงเกรงว่าจะมีภัยมาถึงพระองค์ จึงทรงลี้ภัยเสด็จออกผนวชที่วัดราชประดิษฐาน ต่อมาท้าวศรีสุดาจันทร์ลักลอบได้เสียกับข้าราชการผู้น้อยชื่อพันบุตรศรีเทพแล้วเลื่อนให้เป็นขุนวรวงศาธิราช ทั้งสองได้คบคิดกันจับพระยอดฟ้าสำเร็จโทษเสีย ณ วัดโคกพระยา แล้วราชาภิเษกขุนวรวงศาธิราชขึ้นอยู่ในราชสมบัติ ข้าราชการที่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินเกิดความไม่พอใจ ส่วนใหญ่นิ่งอยู่เพราะเกรงอำนาจ

มีขุนนาง ๔ คน คือขุนพิเรนทรเทพ (บิดาเป็นราชวงศ์ พระร่วงสุโขทัย มารดาเป็นเชื้อพระวงศ์สมเด็จพระไชยราชาธิราช) ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสน่หา และหลวงศรียศบ้านลานตากฟ้า คบคิดกันเห็นควรกำจัดท้าวศรีสุดาจันทร์และพวก เพื่ออัญเชิญพระเฑียรราชาซึ่งทรงผนวชอยู่ขึ้นครองราชสมบัติต่อไป ขุนนางทั้งสี่พร้อมด้วยพระเฑียรราชาได้มาเสี่ยงเทียนในพระอุโบสถวัดป่าแก้ว อธิษฐานว่า หากพระเฑียรราชามีวาสนาจะได้ราชสมบัติแล้ว ขอให้เทียนขุนวรวงศาธิราชดับก่อน หากจะไม่ได้ราชสมบัติก็ให้เทียนพระเฑียรราชาดับก่อน ขุนพิเรนทรเทพเห็นเทียนขุนวรวงศาธิราชยาวกว่าเทียนพระเฑียรราชาก็โกรธ "จึงว่าห้ามมิให้ทำสิขืนทำเล่าก็คายชานหมากดิบทิ้งไป จะได้ตั้งใจเอาเทียนขุนวรวงศาธิราชก็หามิได้ เป็นศุภนิมิตเหตุพอไปต้องเทียนขุนวรวงศาธิราชนั้นดับลง คนทั้งห้าก็บังเกิดโสมนัสยินดียิ่งนัก ขณะนั้นมีพระสงฆ์องค์หนึ่งครองไตรจีวรมาครบ ถือตาลิปัตรเดินเข้าไปในพระอุโบสถ ให้พรว่าท่านทั้งนี้จะได้สำเร็จมโนรถปรารถนาเป็นแท้ ทั้งห้าคนก็นมัสการรับพร พระสงฆ์นั้นกลับออกมาก็หายไป" (พระราชพงศวารดารฉบับพระราชหัตถเลขา)

ต่อมาขุนพิเรนทรเทพกับพวกก็จับขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์กับพวกประหารชีวิต แล้วอัญเชิญพระเฑียรราชาขึ้นเสวยราชสมบัติทรงพระนามว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

ขุนพิเรนทรเทพนั้นต่อมาได้เป็นสมเด็จพระมหาธรรมราชา มีพระอัครมเหสี คือพระวิสุทธิกษัตริย์ซึ่งเป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระศรีสุริโยทัย สมเด็จพระมหาธรรมราชามีพระราชโอรสคือสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ

"เป็นที่น่าสังเกตว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั้น ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงมีพระราชวงศ์สุโขทัยและศรีอยุธยาเข้ามารวมอยู่ในพระองค์ และได้ทรงรับน้ำพระราชหฤทัยอันเด็ดเดี่ยวแห่งพระมหาวีรกษัตริย์ลงมาจากหลายสาย" (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช)

วัดใหญ่ชัยมงคลจึงน่าจะมีความสำคัญต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมาตั้งแต่แรก ด้วยเหตุการณ์อันสำคัญที่เกิดขึ้นครั้งนี้

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราชากรุงหงสาวดี เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๕ แล้ว ได้ทรงปูนบำเหน็จแก่ข้าราชการที่มีความดีความชอบในราชการทัพครั้งนั้น แต่ทรงโทมนัสว่าบรรดาแม่ทัพนายกองตามเสด็จไปถึงสมรภูมิไม่ทัน ปล่อยให้พระองค์สองพี่น้องเข้าอยู่ท่ามกลางข้าศึกแต่ลำพังจนได้ทำยุทธหัตถีมีชัยแล้วจึงยกทัพตามไปถึง มีพระราชดำรัสให้ลูกขุนปรึกษาโทษแม่ทัพนายกองเหล่านั้น ลูกขุนกราบทูลว่ามีโทษชั้นอุกฤษฎ์ให้ประหารชีวิตเสีย จึงมีพระราชดำรัสว่าบัดนี้จวนวันจาตุทสีปัณรสี (วันโกนวันพระ) อยู่ ให้เอาตัวไปจำคุกไว้ก่อนสามวันพ้นแล้วจึงให้ประหารตามกฎอัยการศึก

สมเด็จพระวันรัตนวัดป่าแก้ว พร้อมด้วยพระราชาคณะ ๒๕ รูป ได้เข้าเฝ้าถวายพระพรถามข่าวศึกและงานพระราชสงคราม จนได้กระทำยุทธหัตถีมีชัยชนะ และได้ทูลขอพระราชทานอภัยโทษแม่ทัพนายกองทั้งปวงไว้ได้ ถ้อยคำซึ่งสมเด็จพระวันรัตนวัดป่าแก้วถวายพระพรสมเด็จพระนเรศวรมหาราชครั้งนั้นมีอรรถรสหนักหนา และเป็นวาทศิลปชั้นสูง สุดที่จะถ่ายทอดดัดแปลงหรือย่อความได้ จึงขอนำข้อความในพระราชพงศาวดารมาลงไว้ ดังต่อไปนี้

"ครั้น ณ วันอาทิตย์ แรม ๒๔ ค่ำ เดือนยี่ สมเด็จพระวันรัตน์วัดป่าแก้ว และพระราชาคณะยี่สิบห้ารูป ก็เข้ามาถวายพระพรถามข่าวซึ่งเสด็จงานพระราชสงคราม ได้กระทำยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราชา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็แถลงการซึ่งปราบปัจจามิตรให้ฟังทุกประการ สมเด็จพระพนรัตนจึงถวายพระพรถามว่าพระราชสมภารมีชัยแก่ข้าศึกเหตุไฉนข้าราชการทั้งปวงจึงต้องราชทัณฑ์เล่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงตรัสบอกว่านายทัพนายกองเหล่านี้อยู่ในกระบวนทัพโยม มันกลัวข้าศึกมากกว่ากลัวโยม ละให้แต่โยมสองคนพี่น้องฝ่าเข้าไปในท่ามกลางข้าศึก จนได้ทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา มีชัยชำนะแล้วจึงได้เห็นหน้ามัน นี่หากว่าบารมีของโยมหาไม่แผ่นดินจะเป็นของชาวหงสาวดีเสียแล้ว เพราะเหตุดังนี้โยมจึงให้ลงโทษโดยพระอัยยการศึก สมเด็จพระพนรัตนจึงถวายพระพรว่าอาตมภาพพิเคราะห์ดูข้าราชการเหล่านี้ที่จะไม่กลัวพระราชสมภารเจ้านั้นหามิได้ และเกียรติทั้งนี้จำเป็นที่จะให้พระเกียรติยศพระราชสมภารเจ้า เป็นมหัศจรรย์เหมือนสมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้า เมื่อพระองค์เสด็จเหนืออปราชิตบัลลังก์ใต้ควงพระมหาโพธิ ณ เพลาสายัณห์ครั้งนั้นเทพเจ้ามาเฝ้าพร้อมอยู่ทั้งหมื่นจักรวาล และพระยาวัสวดีมารยกพลเสนามารมาผจญครั้งนั้น ถ้าได้เทพยเจ้าเป็นบริวารมีชัยแก่พระยามาร ก็หาสู้เป็นมหามหัศจรรย์นักไม่ นี่พรรเอิญให้หมู่อมรอินทร์พรหมทั้งปวงปลาสนาการหนีไปสิ้น ยังแต่พระองค์เดียวอาจสามารถผจญพระยามาราธิราช กับพลเสนามารให้ปราชัยพ่ายแพ้ได้ จึงสมเด็จพระบรมโลกนารถเจ้าได้พระนามพระพิชิตมารโมลีศรีสรรเพชดาญาณ เป็นมหามหัศจรรย์ดาลดิเรกทั่วอนันตโลกธาตุเบื้องบนตราบเท่าถึงภวัคพรหม เบื้องต่ำตลอดถึงอโธภาคอเวจีเป็นที่สุด ก็เหมือนพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ครั้งนี้ ถ้าเสด็จพร้อมด้วยเสนางคนิกรโยธาทวยหาญมาก และมีชัยแก่พระมหาอุปราชา ก็หาสู้เป็นอัศจรรย์แผ่พระเกียรติปรากฏไปในนานาประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งปวงไม่ พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระราชปริวิตกน้อยพระทัยเลย อันเหตุที่เป็นนี้เพื่อเทพเจ้าทั้งปวงอันรักษาพระองค์จักสำแดงพระเกียรติยศดุจอาตมภาพถวายพระพรเป็นแท้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ฟังพระพนรัตนถวายวิสัชนากว้างขวาง ออกพระนามสมเด็จพระบรมอัครโมลีโลกครั้งนั้นระลึกถึงพระคุณนามอันยิ่ง ก็ทรงพระปีติโสมนัสตื้นเต็มพระกมลหฤทัยปราโมทย์ยกพระกรประนมเหนือพระอุตมางคสิโรตม์นมัสการ แย้มพระโอษฐ์ว่า สาธุ สาธุ พระผู้เป็นเจ้าว่านี้ควรหนักหนา สมเด็จพระพนรัตนเห็นว่าพระมหากษัตริย์คลายพระโกรธลงแล้วจึงถวายพระพรว่า อาตมาภาพพระราชาคณะทั้งปวงเห็นว่าข้าราชการ ซึ่งเป็นโทษเหล่านี้ผิดหนักหนาอยู่แล้ว แต่ทว่าได้ทำราชการมาแต่ครั้งสมเด็จพระบรมราชอัยกาและสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง และทำราชการมาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทของพระราชสมภารเจ้ามาแต่

เดิมดุจพุทธบริษัทสมเด็จพระบรมครูก็เหมือนกัน ขอพระราชทานบิณฑบาตโทษคนเหล่านี้ไว้ครั้งหนึ่งเถิด จะได้ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณสืบไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าพระผู้เป็นเจ้าขอแล้วโยมก็จะให้ แต่ทว่าจะให้ไปตีเอาเมืองตะนาวศรีเมืองทะวายแก้ตัวก่อน สมเด็จพระพนรัตนถวายพระพรว่า การซึ่งจะใช้ไปตีบ้านเมืองนั้นสุดแต่พระราชสมภารเจ้าจะสงเคราะห์ ใช่กิจสมณะ แล้วสมเด็จพระพนรัตนพระราชาคณะทั้งปวงถวายพระพรลาไป"

ชัยชนะครั้งนี้เป็นชัยชนะครั้งสำคัญที่สุดนับตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงประกาศอิสรภาพของชาติไทยที่เมืองแครงเมื่อปีวอก พุทธศักราช ๒๑๒๗ หลังจากที่ประเทศไทยต้องตกอยู่ใต้อำนาจของชาติอื่นมาเป็นเวลาถึง ๑๕ ปี จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสรณ์แห่งชัยชนะครั้งนี้ขึ้นสองแห่งเป็นพระสถูปเจดีย์ตรงที่ทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาแห่งหนึ่ง และทรงสร้างพระมหาสถูปคือพระเจดีย์ไชยมงคลขึ้นที่วัดป่าแก้วหรือวัดเจ้าพระยาไทยนี้อีกแห่งหนึ่ง เหตุที่ทรงสร้างพระเจดีย์ไชยมงคลไว้ ณ วัดป่าแก้วนี้ ก็เห็นจะเป็นด้วยทรงนับถือเลื่อมใสในสมเด็จพระวันรัตนวัดป่าแก้วเป็นเหตุสำคัญ (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช)

นอกจากนี้ก็ยังมีเหตุอื่น ๆ อีกด้วย สมเด็จพระดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือพระราชาประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า

"ยังมีของโบราณอยู่บางสิ่ง ซึ่งชวนให้เห็นว่าเมื่อสมเด็จพระวันรัตน์ทูลขอโทษข้าราชการแล้ว ทูลแนะนำสมเด็จพระนเรศวรให้เฉลิมพระเกียรติที่มีชัยครั้งนั้นด้วยทรงบำเพ็ญกุศลกรรมและคงยกเรื่องประวัติพระเจ้าทุษฐคามณีมหาราชอันมีในคัมภีร์มหาวงศ์ พงศาวดารลังกาทวีปมาทูลถวายเป็นตัวอย่างในเรื่องนั้นว่าเมื่อ พ.ศ. ๓๓๘ พวกทมิฬมิจฉาทิฏฐิยกกองทัพข้ามมาจากชมพูทวีปมาตีได้เกาะลังกาแล้วครอบครองบ้านเมืองอยู่หลายปีทุษฐคามณีกุมารราชโอรสของพระเจ้ากากะวรรณดิศ ซึ่งเป็นกษัตริย์สิงหลถือพระพุทธศาสนา หนีไปอยู่ที่บนเขา พยายามรวบรวมรี้พลยกไปตีเอาบ้านเมืองคืน ได้รบเอาพระยาเอฬาระทมิฬซึ่งครองเมืองลังกาถึงชนช้างกันตัวต่อตัวที่ชานเมืองอนุราธบุรีราชธานีทุษฐคามณีกุมารมีชัยชนะฆ่าพระยาเอฬาระทมิฬตายกับคอช้าง ได้เมืองลังกาคืนจากพวกมิจฉาทิฏฐิ มีพระเกียรติเป็นมหาราชสืบมาในพงศาวดาร และเมื่อพระเจ้าทุษฐคามณีทำยุทธหัตถีมีชัยครั้งนั้นโปรดให้สร้างพระเจดีย์ขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ตรงที่ชนช้างกับพระยาเอฬาระทมิฬองค์หนึ่ง แล้วให้สร้างพระมหาสถูปอันมีนามว่า มริจิวัตรเจดีย์ขึ้นในเมืองอนุราธบุรีอีกองค์หนึ่งเฉลิมพระเกียรติปรากฏสืบมากว่าพันปี สมเด็จพระนเรศวรทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วยจึงโปรดให้สร้างพระสถูปไว้เป็นอนุสรณ์ไว้ในทุ่งหนองสาหร่ายตรงที่ทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาองค์หนึ่ง แล้วทรงสร้างพระมหาสถูปขึ้นที่วัดป่าแก้ว ขนานนามว่า ไชยมงคลเจดีย์อีกองค์หนึ่ง (คือ พระเจดีย์พระองค์ใหญ่ที่อยู่ทางฝ่ายตะวันออกทางรถไฟแลเห็นเมืองก่อนเข้าเขตพระนครศรีอยุธยา)"

นอกจากนั้นยังมีอีกเหตุผลหนึ่งซึ่งคงจะเป็นเครื่องชักจูงพระราชหฤทัยให้ทรงสร้างพระมหาสถูปนี้อยู่ไม่น้อย เมื่อพุทธศักราช ๒๑๑๒ พระเจ้าหงสาวดี บุเรงนองได้ได้กรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระมหินทราธิราช ครั้งนั้นไทยได้รับความเสียหายแสนสาหัส พระเจ้าหงสาวดีได้สั่งให้กวาดต้อนผู้คนในกรุงศรีอยุธยาไปเป็นเชลยจนเกือบหมด เครื่องศาสตราวุธช้างม้าตลอดจนเงินทองของดีมีราคาก็เก็บริบเอาไปสิ้น การพ่ายแพ้ครั้งนั้นไทยทั้งชาติได้รับความอัปยศนัก เพราะเป็นการพ่ายแพ้อย่างราบคาบ ข้อความในพระราชพงศาวดารแสดงให้เห็นความอัปยศนี้อยู่เป็นอย่างดียิ่ง ดังที่ได้คัดมาลงไว้ต่อไปนี้

"จึงพระมหาอุปราชา ก็ให้รับเสด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินออกไปถวายสมเด็จพระเจ้าหงสาวดี ณ พลับพลาวัดมเหยงคณ์ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีทอดพระเนตรเห็นจึงตบพระหัตถ์ลงที่ราชาอาสน์แล้วตรัสเชิญเสด็จพระมหินทราธิราชให้เข้ามานั่ง สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าก็คลานเข้าไปตามรับสั่ง แต่ทว่าหาถึงที่ตบพระหัตถ์ไม่ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีจึงยกพานพระศรีเลื่อนมาให้สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าเสวย สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้ามิได้เสวย พระเจ้าหงสาวดีก็หยิบเอาพระศรีในพานประทานให้สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าก็รับมากำไว้หน่อยหนึ่งแล้วจึงเสวย สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีจึงหยิบบ้วนพระโอษฐ์ส่งให้ สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าก็มิได้บ้วนลง"

การที่สมเด็จพระมหินทราธิราช มิได้ยอมร่วมราชูปโภคของพระเจ้าหงสาวดีในครั้งนั้น แสดงให้ปรากฏชัดว่าทรงวางพระองค์เป็นข้าพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองโดยสิ้นเชิง ซึ่งก็ย่อมหมายความว่าคนไทยทั้งปวงเป็นข้าพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองด้วย ทั้งนี้เป็นความอัปยศอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย ในชัยชนะครั้งนั้นพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองได้ให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่แบบมอญขึ้น ไว้เป็นอนุสรณ์ที่วัดซึ่งสมเด็จพระราเมศวรทรงสร้างไว้นอกพระนครทางด้านเหนือ และให้เรียกพระเจดีย์นั้นว่าภูเขาทอง เป็นเหตุให้ชาวบ้านเรียกวัดนั้นว่าวัดภูเขาทองต่อมา พระเจดีย์ภูเขาทองนั้นนอกจากจะเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะของพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองแล้ว ยังเป็นเครื่องเตือนใจคนไทยทั้งปวงให้ระลึกถึงความอัปยศอดสูในครั้งนั้นอีกด้วย สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงโปรดฯ ให้สร้างพระมหาสถูปไชยมงคลที่วัดพระยาไทยมีขนาดสูงใหญ่กว่าพระเจดีย์ภูเขาทองทั้งนี้เพื่อจะเป็นเครื่องล้างความอัปยศอดสูของชาติไทย และเป็นเครื่องทำให้เกิดกำลังใจแก่คนไทยทั้งชาติอีกด้วย นับว่าเป็นพระบรมราโชบายอันลึกซึ้งและมีประโยชน์แก่ชาติไทยจนตราบถึงทุกวันนี้

อย่างไรก็ดี เรื่องเกี่ยวกับการก่อสร้างพระเจดีย์ชัยมงคลนี้ ถ้าได้ศึกษาองค์พระเจดีย์ดูให้ดีจะเห็นริ้วรอยที่พอเชื่อได้ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชมิได้โปรดให้สร้างขึ้นใหม่ทั้งหมดเป็นแต่เพียงให้เสริมต่อพระเจดีย์องค์เดิมให้สูงขึ้นอีกเท่านั้น เรื่องนี้ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ได้แสดงความเห็นว่า *"ต่อมาก็ปรากฏเรื่องวัดพญาไทอีก คือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้เสริมสร้างต่อเติมพระเจดีย์วัดเจ้าพญาไทองค์เดิมให้สูงขึ้นอีก เป็นการประกาศถึงชัยชนะยุทธหัตถีที่ทรงมีแก่พระมหาอุปราชา ประมาณว่าสูงจากเดิมและจากภาคพื้นดินประมาณ ๑ เส้น ๑๐ วาและโอกาสเดียวกันก็โปรดเกล้าฯ ให้ก่อพระเจดีย์ไว้ที่ตำบลหนองสาหร่ายอันเป็นที่ทรงทำ*

ยุทธหัตถี ๑ องค์ ปัจจุบันเรียกว่า พระเจดีย์ยุทธหัตถี ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี"

พระเจดีย์ไชยมงคล จึงเป็นปูชนียวัตถุอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของชาติไทย เพราะเป็นนิมิตหมายของเอกราชของชาติไทย เพราะเป็นนิมิตหมายของเอกราชของชาติเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงความกล้าหาญเสียสละที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า และวีรบุรุษของชาวไทยได้มีมาในอดีตอันเป็นผลตกทอดมาถึงคนไทยทุกคนในปัจจุบันนี้ ในวิถีแห่งชีวิตทุกทาง นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องหมายแห่งชาวไทยทั้งมวล ที่ได้ร่วมมือกันกอบกู้เอกราชแห่งชาติและบำรุงไว้ซึ่งเอกราชนั้นตลอดมา ทั้งยังได้กระทำกิจการงานทั้งปวงตามหน้าที่ของแต่ละบุคคลโดยสุจริตและความพากเพียร เพื่อให้ชาติไทยนั้นอยู่ได้โดยเสรีเป็นปกติสุข พระเจดีย์ไชยมงคลนี้ยังเป็นสัญญลักษณ์แห่งอภัยทานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อันเนื่องมาจากธรรมอันประเสริฐแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งได้มีอิทธิพลเหนือชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยแต่โบราณกาลจนเป็นวิสัยของคนไทยทั้งปวงถึงทุกวันนี้

องค์พระเจดีย์ไชยมงคลนั้นเป็นแบบทรงลังกา ซึ่งนักปราชญ์ทางโบราณคดี ได้ลงความเห็นว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบอยุธยายุคที่ ๒ เนื่องจากอิทธิพลของศิลปแบบสุโขทัยซึ่งได้เผยแพร่มายังกรุงศรีอยุธยานับตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระบรมไตรโลกนารถ ได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์อยู่ ณ เมืองพิษณุโลกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๐๖ เป็นต้นมา พระสถูปที่เป็นหลักของพระอารามในกรุงสุโขทัยก็ปรากฏว่าเป็นแบบนี้ส่วนมาก พระเจดีย์ไชยมงคลตอนล่างเป็นฐานแปดเหลี่ยม กว้างเหลี่ยมละ ๙.๑๐ เมตร รวมความกว้างทั้งหมด ๒๒.๐๐ เมตร จากฐานแปดเหลี่ยมถึงองค์ระฆังสูงประมาณ ๑๒ เมตร ไม่นับยอดพระเจดีย์ซึ่งได้หักพังลงมานานแล้ว พระเจดีย์ไชยมงคลเท่าที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้สูงทั้งหมดประมาณ ๖๐ เมตร มีฐานทักษิณเดินได้รอบองค์พระเจดีย์ พระเจดีย์นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างด้านละ ๓๒.๔๐ เมตร สูงจากระดับพื้นดินประมาณ ๑๕ เมตร มีพระเจดีย์ทิศตั้งอยู่ทั้งสี่มุมแห่งฐานนี้ พระเจดีย์ทิศนั้นสูงองค์ละประมาณ ๑๒ เมตร พระเจดีย์ไชยมงคลนี้มีกำแพงล้อมรอบนอกชั้นหนึ่ง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกยาว ๖๐.๖๐ เมตร ด้านทิศเหนือและทิศใต้ ยาว ๗๑.๖๐ เมตร ห่างจากกำแพงนี้เข้าไป ๔.๕๐ เมตร มีเสาก่ออิฐถือปูนเรียงรายกันเป็นแถวเข้าใจว่าจะเป็นพระระเบียงต่อกับกำแพงชั้นในซึ่งมีความยาว ๔๗.๔๐ เมตร ทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้นั้นยาวด้านละ ๕๙.๐๐ เมตร ทางด้านทิศตะวันออกก่อรุ้งเข้าไปถึงเชิงบันไดขึ้นพระเจดีย์ กว้าง ๒.๓๐ เมตร ทอดขึ้นไปถึงคูหาพระเจดีย์องค์ใหญ่ห่างจากบันไดนี้ทั้งสองข้างประมาณ ๖.๕๐ เมตร มีวิหารไว้พระพุทธรูปข้างละหลัง เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างด้านละ ๖.๕๐ เมตร ซึ่งอาจเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ซึ่งถือว่าเสวยราชย์พร้อมกันนั้นก็ได้

ห่างจากประตูกลางในกำแพงนอกของพระเจดีย์ไชยมงคลไปประมาณ ๑๒.๐๐ ม. เป็นพระอุโบสถกว้าง ๑๕.๙๐ เมตร ยาว ๔๔.๐๐ เมตร เมื่อยังไม่มีหลักฐานเป็นอย่างอื่นก็ต้องสันนิฐานไว้ว่า ที่พระอุโบสถนี้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เสด็จไปเสี่ยงเทียนก่อนที่จะได้เสวยราชสมบัติ ทางด้านทิศตะวันออกติดกับกำแพงรอบนอก

ของพระเจดีย์ไชยมงคลมีวิหารหลวงหลังหนึ่ง กว้าง ๑๕.๓๐ เมตร ยาว ๓๙ เมตร มีมุขยื่นออกไปทางทิศตะวันตก มุขนี้เป็นแบบมุขเด็จพระมหาปราสาท เพราะไม่มีบันไดขึ้นสู่มุขจากด้านหน้าผู้ที่จะออกไปสู่มุขนั้นได้จะต้องออกไปจากพระวิหาร ในพระวิหารหลังนี้ไม่ปรากฏว่ามีฐานชุกชีตั้งพระพุทธรูปจึงชวนให้เข้าใจว่าสร้างขึ้นเป็นท่านอง พระที่นั่งทรงธรรมสำหรับสมเด็จพระนเรศวมหาราช และสมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้า ในรัชกาลต่อ ๆ มาเสด็จไปประทับในงานพระราชพิธีที่วัดนี้ และมุขหน้าพระวิหารนั้นเป็นที่สำหรับเสด็จออกให้เสนางคนิกรเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช)

"วัดเจ้าพระยาไท-ชัยมงคล หรือวัดป่าแก้ว มากลายเป็นวัดร้าง เมื่อพุทธศักราช ๒๓๐๙ พม่าข้าศึกษายกพลมาประชิดพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระที่นั่งสุริยาตรอมรินทร์โปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพเรือออกจากพระนครไปตั้งอยู่ที่วัดป่าแก้ว ทัพเรือไทยเสียที ข้าศึกจับพระยาเพชรบุรีได้ฆ่าเสีย แล้วก็แตกกลับมา พม่ายึดเอาวัดเจ้าพญาไทเป็นฐานปฏิบัติการ วัดใหญ่เจ้าพญาไท - ชัยมงคล หรือวัดป่าแก้วก็ถึงกาลนิโยค...ฉิบหายลงด้วยน้ำมือข้าศึกผู้มีรากฐานอุปนิสัยใจคอมาจากโจรป่าด้วยประการฉะนี้

ปัจจุบัน วัดใหญ่ชัยมงคลหรือวัดเจ้าพญาไทชัยมงคลหรือวัดป่าแก้วเหลือแต่ซาก...สิ่งเหล่านี้เองที่เหลืออยู่ให้เราศึกษา แต่ว่าอิฐทุกก้อน ปูนทุกชิ้น แม้จะแหลกลาญอยู่กับพื้นดินก็ยังมีความรู้สึกท้าทายผู้ไปพบเห็นว่า ที่แห่งนี้แหละเป็นที่ประกาศชัยชนะอันบันลือพระเกียรติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชให้ปรากฏไปตราบกัลปาวสาน" (ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์)

วัดป่าแก้ว

ใน พ.ศ. ๒๗๕ พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ราชาภิเษกเป็นพระเจ้าราชาธิราชปกครองมคธราษฎร์ ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และทรงทำนุบำรุงพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนายิ่งกว่านักบวชในศาสนาอื่น ๆ ทำให้นักบวชนอกพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า "เดียรถีย์" ปลอมตนเข้าบวชเป็นพระภิกษุด้วยหวังลาภสักการเป็นอันมาก จนเกิดแตกสามัคคีเพราะรังเกียจกันในหมู่สงฆ์ จึงมีการไต่สวนและกำจัดพวกเดียรถีย์ออกเสียจากภิกษุภาวะ พระสงฆ์ที่ทรงธรรมวินัยโดยถ่องแท้ได้พร้อมกันทำตติยสังคายนาที่เมืองปาตลีบุตร มีพระโมคคลีบุตรดิสเถระเป็นประธาน ในพระราชูปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช

หลังจากทำตติยสังคายนาแล้ว ได้จัดส่งพระเถรานุเถระไปสั่งสอนพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ ๙ สายด้วยกัน คือ

๑. พระมัชฌันติก ไปประเทศกัสมิระ และคันธาระ (แคชเมียร์ และ อาฟฆานิสถาน)
๒. พระมหาเทว ไปมหิสมณฑล (ไมสอ)
๓. พระรักขิต ไป วนวาสีประเทศ (เหนือบอมเบข้างใต้)
๔. พระธรรมรักขิต ไปอปรันตกประเทศ (ชายทะเลเหนือบอมเบ)
๕. พระมหาธรรมรักขิต ไปมหารัฐประเทศ (ห่างบอมเบไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ)
๖. พระมหารักขิต ไปโยนโลกประเทศ (อยู่ในเปอเซีย)
๗. พระมัชฌิม ไปหิมวันตประเทศ (ในหมู่เขาหิมาลัย)
๘. พระโสณะ และพระอุตระ ไปสุวรรณภูมิประเทศ (ไทย)
๙. พระมหินทเถระ ไปลังกาทวีป

ในลังกาทวีป การพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้โดยความอุปการะช่วยเหลือของพระเจ้าอโศกมหาราช อย่างไรก็ดี เมื่อเวลาล่วงไป ลังกาทวีปได้ถูกพวกทมิฬ ซึ่งเป็นชนชาติหนึ่งอยู่ตอนใต้ปลายแหลมชมพูทวีปมาแต่เดิมรุกรานและมีอำนาจเหนือลังกาทวีปหลายครั้ง ประการหนึ่ง การแย่งราชสมบัติรบราฆ่าฟันกันเองประการหนึ่ง ทำให้การพระพุทธศาสนาในลังกาทวีปปั่นป่วนและแตกแยกเป็นหลายลัทธิ และบางทีก็เสื่อมลงถึงที่สุดจนไม่มีพระเถระสำหรับบวชกุลบุตร และสืบพระศาสนา ต้องส่งทูตไปขอพระเถระจากต่างประเทศเข้าไปบวชกุลบุตรเป็นหลายครั้ง รวมทั้งประเทศไทยด้วย

ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๒๙ พระพุทธศาสนาเสื่อมลงอย่างมาก เพราะเกิดพวกอลัชชีถึงกับต้องชุมนุมสงฆ์ชำระและกำจัดภิกษุอลัชชีหลายคราว เหตุที่เกิดอลัชชีมี ๒ ประการคือ

๑. ลังกาทวีปถือพระพุทธศาสนาก็จริง แต่ได้รับขนบธรรมเนียมอย่างอื่นมาจากชมพูทวีปด้วย โดยเฉพาะเรื่องการถือชั้นวรรณะตามคติของพราหมณ์ เมื่อพระเจ้าแผ่นดินสิงหฬมีอำนาจมากก็กีดกันคนชั้นต่ำเข้าบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ครั้นอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินสิงหฬเสื่อมทราม คนชั้นต่ำก็เข้าบวชมาก ผู้ดีบวชน้อยลง

๒. ระหว่าง พ.ศ. ๔๓๙ - พ.ศ. ๔๕๕ พระเจ้าวัฏคามินีอภัย เสียราชธานีแก่พวกทมิฬ เที่ยวหลบหนีอยู่ในมลัยประเทศ ไม่มีพระราชทรัพย์ทะนุบำรุงพระสงฆ์ จึงทรงอุทิศที่ดิน พระราชทานแทน เรียกว่า "ที่กัลปนา" (นับเป็นครั้งแรก) ให้ราษฎรซึ่งอาศัยได้ผลประโยชน์จากที่ดินนั้นทำการอุปการะตอบแทนแก่พระสงฆ์ จึงเป็นราชประเพณีสืบต่อมา เมื่อคนชั้นเลวเข้าบวชมากขึ้น พระภิกษุพวกนี้ก็ขวนขวายหาลาภสักการจากที่ดินเลี้ยงตนถึงกับเอาลูกหลานบวชไว้สำหรับครองอารามอย่างรับมรดก การบำเพ็ญกิจแห่งสมณะตามพระธรรมวินัยก็หย่อนยาน

ด้วยเหตุ ๒ ประการดังกล่าว จึงเกิดพระสงฆ์พวกหนึ่งเรียกว่า "วนวาสี" ซึ่งถือความสันโดษ ไม่ข้องแวะต่อการแสวงหาลาภสักการะมาบำรุงรักษาอาราม ปรากฏในตอนหลัง ๆ มาว่าชาวลังกาทวีปนับถือพระสงฆ์ฝ่ายวนวาสีมาก แต่พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายคามวาสีที่ดีก็คงมี จึงนิยมว่าเป็นสงฆ์สองฝ่าย วนวาสี ก็คือ อรัญวาสี นั่นเอง และเป็นแบบอย่างมาถึงประเทศไทยเราด้วย

เมื่อได้มีการกำจัดพวกอลัชชีแล้ว คงจะได้วางระเบียบแบบแผนสังฆมณฑลเรียบร้อยขึ้น จนกิตติศัพท์เลื่องลือมาถึงประเทศไทย มอญ เขมร และ ลานนาไทย จึงมีพระภิกษุพากันออกไปบวชแปลงเป็นพระสงฆ์ในสิงหฬนิกายกันมาก

หนังสือตำนานโยนกว่า "เมื่อราวปีขาล จุลศักราช ๗๘๔ พ.ศ. ๑๙๖๕ ตรงในสมัยเมื่อสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑ ครองราชสมบัติ ณ กรุงศรีอยุธยา ว่ามีพระภิกษุทางประเทศนี้หมู่หนึ่ง หัวหน้าเป็นพระมหาเถรชาวเชียงใหม่ ๗ รูป ชื่อพระธรรมคัมภีร์ ๑ พระเมธังกร ๑ พระญาณมังคละ ๑ พระศีลวงศ์ ๑ พระสาริบุตร ๑ พระรัตนากร ๑ พระพุทธสาคร ๑ เป็นพระมหาเถรชาวกรุงศรีอยุธยา ๒ รูป ชื่อพระพรหมมุนี ๑ พระโสมเถร ๑ เป็นพระมหาเถรชาวกรุงกัมพูชา ชื่อพระญาณสิทธิรูป ๑ กับภิกษุบริษัทเป็นอันมาก พากันออกไปเมืองลังกา ไปอุปสมบทแปลงเป็นสิงหลนิกาย ณ อุทกเขปสีมาที่แม่น้ำกัลยาณี ในสำนักพระวันรัตนมหาเถร เมื่อ ณ วันเสาร์ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ อุตราสาฬ ปีมะโรง จุลศักราช ๗๘๖ พ.ศ. ๑๙๖๗ แล้วศึกษาธรรมวิสัยอยู่ในลังกาทวีปหลายปี เมื่อกลับมาได้นิมนต์พระมหาเถรชาวลังกามาด้วย ๒ รูป ชื่อพระมหาวิกรมพาหุรูป ๑ พระอุดมปัญญารูป ๑ มาขึ้นที่กรุงศรีอยุธยาก่อน แล้วแยกย้ายกันไปเที่ยวตั้งนิกายลังกาขึ้นอีกนิกายหนึ่ง เรียกวันรัตนวงศ์ แปลเป็นภาษาไทยเรียก คณะป่าแก้ว (ชาวเชียงใหม่เรียกว่า ป่าแดง) ได้ความตามหนังสือตำนานที่ปรากฏอยู่ในเมืองเชียงใหม่ดังนี้ เชื่อได้ว่าพระสงฆ์นิกายป่าแก้วมีขึ้นครั้งนั้นเป็นปฐม แต่ความที่ปรากฏทางเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุง วัดนิกายป่าแก้วนี้มีในหัวเมืองแถบนั้นมาก เห็นพระสงฆ์นิกายป่าแก้วจะมาแพร่หลายทางหัวเมืองเหล่านั้นก่อน แล้วจึงขึ้นมาถึงกรุงศรีอยุธยา จึงได้เรียกพระสงฆ์คณะป่าแก้ว

ที่ขึ้นสมเด็จพระวันรัตนว่า คณะใต้ พระสงฆ์นิกายนี้คงจะปฏิบัติเคร่งครัดสันทัดทางแสดงธรรมวินัยกว่าพระสงฆ์ลังกาวงศ์ ซึ่งอยู่มาแต่ก่อน จึงทำให้เจริญความเลื่อมใสกันขึ้น เมื่อในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ" (สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา)

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวชในคณะป่าแก้ว เห็นจะเลื่องลือพระเกียรติยศมาก เป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินประเทศอื่นขวนขวายการบำเพ็ญอุปถัมภกพระศาสนาเป็นพิเศษบ้าง เช่น พระรามาธิบดี (ปิฎกธร) กรุงหงสาวดีส่งพระภิกษุสงฆ์ออกไปอุปสมบทแปลงที่ลังกา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๑๘ เมื่อพระสงฆ์พวกนั้นกลับเข้ามาแล้วบังคับให้พระสงฆ์ในรามัญประเทศแปลงเป็นนิกายเดียวกันจนหมด พระเจ้าติโลกราชเมืองเชียงใหม่ก็ตั้งพิธีทำสังคายนาพระไตรปิฎก ซึ่งนับว่าเป็นครั้งที่ ๘ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐ เป็นต้น ซึ่งดูจะเนื่องมาจากการที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวชขึ้นก่อนทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้น ยังปรากฏว่า ตั้งแต่พ.ศ. ๒๐๒๗ เป็นต้นมา ได้มีพระราชโอรสพระราชนัดดาตลอดจนเจ้านายลูกผู้ลากมากดีบวชกันมากจนกลายเป็นธรรมเนียมสืบมา ถือกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ประเพณีบวชนี้ได้แพร่หลายนิยมตามกันมาถึงในหมู่คนสามัญด้วย

อนึ่งพระสงฆ์ไทยที่ไปบวชแปลงในสำนักพระวันรัตนวงศ์ในลังกา ที่เรียกเป็นภาษาไทยว่า "คณะป่าแก้ว" นั้น เมื่อเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยา ก็ได้เข้าพำนักอยู่ในวัดเจ้าพระยาไทยซึ่งเป็นอรัญวาสีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อคณะป่าแก้วเข้ามาก็ทำให้เพิ่มความคึกคักในการปฏิบัติธรรมฝ่ายนี้กันมากขึ้น วัดเจ้าพระยาไทยจึงเป็นวัดชั้นนำทางด้านอรัญวาสี พระเถระที่เป็นหัวหน้าควบคุมจึงได้นามว่า "สมเด็จพระวันรัตน" ตามนามพระวันรัตนมหาเถระซึ่งเป็นพระอาจารย์ในลังกาทวีป การที่คณะป่าแก้วเข้ามาเมืองไทยนั้น ได้จัดเป็นคณะหนึ่งต่างหาก ผู้คนจะเลือกศึกษาได้ตามสมัครใจ ไม่บังคับเหมือนในเมืองมอญ ฉะนั้น ในชั้นแรกจึงเรียกชื่อวัดว่า "วัดเจ้าพระยาไทยคณะป่าแก้ว" ภายหลังจึงได้เหลือ "วัดป่าแก้ว" แต่อย่างเดียว อย่างไรก็ดี เนื่องจากวัดเจ้าพระยาไทย หรือวัดป่าแก้ว เป็นพระอารามหลวง มีพระเจ้าแผ่นดินและเจ้านายเข้าทรงผนวช และเป็นที่ประกอบการพระราชพิธีบางอย่าง รวมทั้งใหญ่โตกว้างขวาง ชาวบ้านจึงได้เรียกกันว่า "วัดใหญ่" มาแต่แรกสร้าง เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีได้ชัยชนะพระมหาอุปราชาแห่งพม่าแล้ว ได้ทรงมีพระราชศรัทธาบูรณะปฏิสังขรณ์วัดใหญ่ขึ้นเป็นงานใหญ่ พร้อมทั้งได้ทรงสร้างพระเจดีย์ชัยมงคลเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติอีกด้วย ชาวบ้านจึงได้นำเอาชื่อวัดกับนามพระเจดีย์มาประกอบกัน เรียกขานกันต่อมาว่า "วัดใหญ่ชัยมงคล" จนกระทั่งทุกวันนี้

เกี่ยวกับเรื่อง "วัดป่าแก้ว" นี้ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์คำอธิบายไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ได้ประทานข้อวินิจฉัยที่น่าสนใจไว้ ขอคัดมาเล่าสู่กันอ่านดังต่อไปนี้

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทำยุทธหัตถีมีชัยชนะ เสด็จกลับถึงพระนครแล้วในหนังสือพระราชพงศาวดารว่าทรงพระพิโรธแม่ทัพนายกอง มีรับสั่งให้ปรึกษาโทษที่โดยเสด็จไปไม่ทัน ละแต่พระคชาธาร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทั้งสองพระองค์ให้เข้าไปอยู่ท่ามกลางศึก จะมีโทษฉันใด ลูกขุนปรึกษาโทษให้ประหารชีวิต แต่สมเด็จพระวันรัตนถวายพระพรขอโทษไว้ได้

เรื่องที่นายทัพนายกองตามเสด็จไม่ทันครั้งนั้น เห็นจะไม่ใช่เพราะวิ่งตามช้างพระที่นั่งไม่ทัน เข้าใจว่าขณะเมื่อสมเด็จพระนเรศวรเข้าตีโอบข้าศึก จะมีบางกองที่ไม่ได้เข้ารบถึงประจันบาน บางกองที่เข้าประจัญบานถึงตะลุมบอน แต่เมื่อเห็นข้าศึกแตกพ่ายกระจายไปจะไม่ได้สำเหนียกว่าช้างพระที่นั่งสมเด็จพระนเรศวรทรงติดตามเข้าไปในหมู่ข้าศึก จึงมิได้รีบรุกตามกองหลวงเข้าไป เมื่อสมเด็จพระนเรศวรชนช้างชนะแล้ว ไม่ได้กำลังพอที่จะตีข้าศึกให้แตกยับเยินไปทั้งหมดในขณะนั้นเห็นจะน้อยพระทัยที่เสียโอกาสอย่างนี้ จึงทรงพระพิโรธแก่นายทัพนายกองเฉพาะกองทัพที่ไม่ตีรุกข้าศึกไปให้ทันท่วงที มิใช่ปรึกษาโทษแม่ทัพนายกองทั่วไป ปรากฏชื่อข้าราชการที่มีความผิดครั้งนั้น คือ พระยาเทพอรชุนนายทัพ พระยาพิชัยสงครามปีกขวา พระยารามกำแหงปีกซ้าย กองเกียกกายผิดทั้ง ๓ คน เจ้าพระยาจักรีปีกซ้ายทัพหลวง พระยาพระคลังนายกองทัพที่ ๓ พระยาศรีไสยณรงค์ นายกองสอดแนม รวม ๖ คน ซึ่งต้องไปตีเมืองตะนาวศรีและเมืองทวายแก้ตัว"

"ในหนังสือพระราชพงศาวดาร ว่าสมเด็จพระวันรัตนวัดป่าแก้ว ถวายพระพรขอพระราชทานอภัยโทษข้าราชการไว้ได้ ควรจะอธิบายเรื่องวัดป่าแก้วไว้ตรงนี้สักหน่อย ในคำอธิบายของข้าพเจ้าในตอนแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กล่าวถึงเรื่องนิกายพระสงฆ์ ที่เข้ามาสู่ประเทศนี้ มีเนื้อความปรากฏถึงเรื่องนิกายพระสงฆ์ซึ่งเรียกว่า คณะป่าแก้ว เพราะเหตุที่ไปแปลงมาในสำนักพระวันรัตนมหาเถรในเมืองลังกา จึงเอานามวันรัตนนั้น มาแปลเป็นภาษาไทย เรียกชื่อนิกายสงฆ์ว่า คณะป่าแก้ว พระราชาคณะที่เป็นสังฆนายกของนิกายป่าแก้ว หรือที่เรียกว่า คณะใต้ จึงมีพระราชทินนามในสมณศักดิ์ว่า สมเด็จพระวันรัตนแต่ที่อยู่วัดป่าแก้วนั้น ทำให้เข้าใจผิดอยู่ แม้ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงสร้างวัดป่าแก้ว ที่จริงวัดนั้นเป็นวัดแก้วฟ้า วัดที่ชื่อวัดป่าแก้ว ไม่มีในกรุงศรีอยุธยา ปรากฏว่า ได้ค้นหาวัดป่าแก้วกันมาแต่ในรัชกาลที่ ๔ จนเมื่อพระยาโบราณราชธานินทร์ เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่าก็ได้ค้นหาวัดป่าแก้วอีก ได้เคยพาข้าพเจ้าไปบุกรุกช่วยหาหลายหนก็ไม่พบ เรื่องวัดป่าแก้วในกรุงเก่า เป็นข้อฉงนสนเท่ห์อยู่มาก ความคิดเพิ่งมาปรากฏแก่ข้าพเจ้าเมื่อไปเห็นหนังสือเก่า ๆ ที่เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุง ในหนังสือเหล่านั้น ใช้คำคณะป่าแก้วติดเข้าท้ายชื่อวัดทุก ๆ แห่ง ดังว่า วัดเขียนคณะป่าแก้ว วัดจะทิงพระคณะป่าแก้ว ดังนี้ เป็นต้น ต้องกันกับชื่อวัดที่เห็นในหนังสือพงศาวดารเหนือที่เรียกวัดทางเมืองสุโขทัยวัด ๑ ว่า วัดไตรภูมิ (คณะ) ป่าแก้ว ข้าพเจ้านึกว่า วัดป่าแก้วในกรุงเก่าบางทีจะมีชื่ออื่น และเรียกคำป่าแก้วเข้าข้างท้าย อย่างเมืองสุโขทัยและเมืองนครศรีธรรมราช วัดในกรุงเก่า ที่เป็นพระอารามหลวง

ใหญ่โตมีอยู่วัด ๑ ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกกันว่า วัดใหญ่ ครั้งกรุงเก่าเรียกว่าเจ้าพญาไทย วัดนี้ไม่มีชื่อในทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่า ในทำเนียบนั้นว่า สมเด็จพระวันรัตนอยู่วัดป่าแก้ว เมื่อวัดป่าแก้วหาไม่พบ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าจะเป็นวัดเจ้าพญาไทย คือวัดใหญ่นี้เอง เพราะคำว่า "เจ้าไทย" เป็นศัพท์เก่า แปลว่า "พระ" ใช้ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงและหนังสือสวดมาลัยมีอยู่เป็นพยาน ถ้าเจ้าไทยแปลว่าพระ เจ้าพญาไทยก็แปลว่า สังฆราชา วัดเจ้าพญาไทยแปลว่าเป็นที่อยู่ของสังฆราช ทำเนียบสมณศักดิ์ครั้งกรุงเก่าว่าพระสังฆราชมี ๒ องค์ คือสมเด็จพระอริยวงศ์อยู่วัดมหาธาตุ ๆ ยังปรากฏอยู่ สมเด็จพระวันรัตน เป็นสังฆราชอีกองค์ ๑ ว่าอยู่วัดป่าแก้ว เมื่อวัดสังฆราชยังมีชื่ออีกวัด ๑ คือ วัดเจ้าพญาไทย ก็เห็นว่า คือวัดเจ้าพญาไทยนี้เอง เป็นวัดที่สมเด็จพระวันรัตนอยู่ จะเรียกกันว่า วัดสังฆราชคณะป่าแก้ว เมื่อเรียกสั้นลง จึงคงแต่คำว่าวัดป่าแก้ว เป็นชื่อหนึ่งของวัดเจ้าพญาไทย ความคิดเห็นของข้าพเจ้านี้ เมื่อมาอ่านตรวจหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขานี้โดยถ้วนถี่ ได้ความว่ากรมหลวงวงศาธิราชสนิทท่านทรงคิดเห็นและลงยุติเสียแล้วแต่ในรัชกาลที่ ๔ ด้วยความตอนรบพม่า เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าสุริยามรินทร์มีแห่ง ๑ ในพระราชพงศาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม ว่า พระยากำแพงเพชร (คือพระเจ้ากรุงธนบุรี) กับพระยาเพชรบุรียกกองทัพออกไปตั้งที่วัดใหญ่ (เจ้าพญาไทย) ครั้นมาถึงฉบับพระราชหัตถเลขา กรมหลวงศาธิราชสนิท ท่านทรงแก้ว่าออกไปตั้งที่วัดป่าแก้ว ดังนี้ จึงควรยุติได้ว่า ที่ในพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระวันรัตนอยู่วัดป่าแก้วนั้น คืออยู่วัดเจ้าพญาไทยที่เรียกทุกวันนี้ว่าวัดใหญ่ มีพระเจดีย์สูงอยู่ริมทางรถไฟข้างตะวันออก เมื่อก่อนจะเข้ากรุงเก่านั้นเอง"

พระนิพนธ์คำอธิบายพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ตามที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ ค้านข้อความในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่นับว่าสำคัญอยู่ตอนหนึ่ง คือที่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสร้างวัดป่าแก้วนั้น ที่แท้จริง วัดนั้นเป็นวัดแก้วฟ้า หาใช่ว่าป่าแก้วไม่ พระวินิจฉัยของสมเด็จฯน่าจะเป็นไปได้มาก เพราะสงฆ์คณะป่าแก้วนี้เพิ่งมามีในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ฉะนั้น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จึงไม่ได้ทรงสร้างวัดป่าแก้วเป็นแน่นอน แต่จะเป็นใครสร้าง และสร้างมาตั้งแต่เมื่อไรนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องค้นคว้ากันต่อไป

อคฺควณฺโณ ภิกฺขุ

ศักราช 719 ปีระกา นพศก (พ.ศ. 1900) ทรงพระกรุณา ตรัสว่า เจ้าแก้วเจ้าไทย ออกอหิวาตกโรคตาย ให้ขุดขึ้นเผาเสีย และที่ปลงศพนั้นให้สถาปนาพระเจดีย์และวิหารเป็นพระอาราม หลวงให้นามชื่อว่า วัดป่าแก้ว

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา

วัดใหญ่ชัยมงคลยุคคืนชีพ

(พ.ศ.๒๔๙๑-๒๕๑๗)

ดร.กิ่งแก้ว อัตถากร

วัดใหญ่ชัยมงคลจะร้างมาแต่สมัยใดไม่ปรากฏ วัดตกอยู่ในสภาพที่ปรักหักพัง พูนด้วยกากอิฐ และปกคลุมด้วยต้นไม้น้อยใหญ่ ปราศจากทางสัญจร ดูเสมือนเป็นวัดป่ากลางทุ่ง มีองค์พระเจดีย์ใหญ่ชัยมงคลตระหง่านแลเห็นได้ในระยะไกล เป็นทัศนียภาพที่น่าทึ่งและเชิญชวนให้คนทั้งหลายไปนมัสการ แต่ปูชนียสถานก็คงเป็นสภาพปริศนาแก่บุคคลภายนอกมาหลายชั่วอายุคนทีเดียว ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยตั้งความปรารถนามาถวายสักการะตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย เพิ่งได้มีโอกาสเมื่อไม่กี่รอบปีมานี้เอง นับแต่การปฏิสังขรณ์ยกเป็นวัดมีพระสงฆ์ขึ้นใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๐

ในสมัยที่ยังมีชื่อเป็นวัดร้าง ได้มีพระภิกษุสงฆ์มาอาศัยอยู่บ้าง ในชั้นแรก พระภิกษุฉลวย สุธมฺโม ได้มาพำนักอยู่ เริ่มการก่อสร้างสำนักสงฆ์ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๑ พระภิกษุฉลวยอยู่ได้ ๔ ปี มีพระเณรสิบกว่ารูป ชีประมาณ ๒๐ รูป พระภิกษุฉลวยสนใจมุ่งการปฏิบัติพระกรรมฐาน ได้ตัดสินใจย้ายสำนักไปในที่อื่นที่เหมาะแก่อัธยาศัย แต่ก่อนย้ายได้นิมนต์พระครูภาวนาพิริยคุณ (เปลื้อง วิสฏฺโฐ) เจ้าอาวาสวัดยม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพระภิกษุฉลวยเคยไปพำนักเป็นศิษย์ให้ไปแสดงพระธรรมเทศนา

พระครูภาวนาพิริยคุณ

พระครูภาวนาพิริยคุณได้มาเห็นวัดใหญ่ชัยมงคลครั้งนั้นเป็นครั้งแรกรู้สึกมีศรัทธาปสาทะอย่างแรงกล้าที่จะปฏิสังขรณ์ต่อไปให้สำเร็จ เมื่อกลับถึงวัดยม แจ้งให้ญาติโยมทราบความประสงค์แล้ว ก็ลาจาก ลงเรือจ้างมาวัดใหญ่ชัยมงคลเลยทีเดียว ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๕ หลังจากพระภิกษุฉลวยย้ายไปได้ ๔ วัน

ฟื้นฟูวัดร้าง

การมาครั้งนี้เป็นการมาองค์เดียว

นับเป็นการตั้งต้นอย่างจริงจังในอันที่จะฟื้นฟูใหม่ทั้งหมด ทั้งทางสังฆะ ธรรมวินัยและทางวัตถุ ณ วัดใหญ่ชัยมงคล ร้าง....

ในระยะแรก กำลังของวัดก็คือพระภิกษุสามเณรและชีไม่กี่รูป ที่ตกค้างอยู่จากสมัยพระภิกษุฉลวย รวมกำลังกับชาวบ้านสูงอายุที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาเพียงไม่กี่คน ช่วยกันหักร้างถางพงเก็บอิฐเรียงอิฐไปวันละเล็กวันละน้อย

ด้านธรรมะ

ทางด้านธรรมะ ซึ่งเป็นแก่นสารของการฟื้นฟูพระอารามนั้น ถือเป็นงานสำคัญอันดับหนึ่ง ในสี่ปีแรก มีการประชุมแสดงพระธรรมเทศนาทุกเย็น ตกกลางคืนปฏิบัติพระกรรมฐาน ครั้นถึงวันพระมีการถือเนสัชชิกธุดงค์ คือเว้นจากอิริยาบถนอน มีการแสดงและสนทนาธรรมะกันในระหว่าง นับเป็นการปฏิบัติที่คร่ำเครียดมิใช่น้อย มาผ่อนคลายในระยะหลัง เพื่อให้สมดุลกับการเร่งพัฒนาทางวัตถุ

ด้านวัตถุ

ทางด้านวัตถุในระยะก่อนพัฒนา ไม่มีปูชนียวัตถุใดเลยที่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ล้วนแต่หักพังคว่ำคะม่ำลงมา หรือไม่ก็ถูกเจาะทะลวง ดูแล้วเป็นที่สลดใจยิ่งนัก แม้พระประธานในโบสถ์ก็เช่นกัน เดิมแลเห็นแต่พระเศียรวางอยู่กลางโบสถ์ พระเพลาอยู่ด้านหลังชุกชี ส่วนองค์ไม่ปรากฏ ทั้งกากอิฐก็ถมทับสูงจนไม่ทราบว่าอะไรเป็นอะไร เสาหักเห็นแต่โคน หลังคาเปล่าโล่งเห็นฟ้า ส่วนกำแพงด้านใต้พังเกือบหมด ดีอยู่แต่กำแพงด้านทิศเหนือซึ่งเหลือค่อนข้างเต็ม แม้เอนก็ดูมั่นคง เจาะเป็นช่องหน้าต่างเพียงช่องเดียว สมกับที่โบสถ์มีชื่อว่าโบสถ์มหาอุด

พระประธาน

ในวัดหนึ่ง พระประธานย่อมเป็นสัญลักษณ์อันสำคัญที่สุด วัดใดขาดพระประธาน ก็ราวกับเรือขาดหางเสือ หรือทหารขาดนายทัพ พระครูภาวนาพิริยคุณ จึงตกลงใจจะยกพระประธานก่อนสิ่งอื่น ได้ให้ช่างลงมือก่อแท่น ใจก็แล่นกระหวัดถึงองค์ ว่าจะสร้างอย่างไรหนอจึงจะงามเหมือนเดิม เพราะลำพังพระเศียรที่เห็นก็เป็นหินทราย งามหาที่เปรียบได้ยากอยู่แล้วเมื่อก่อแท่นใกล้จะเสร็จ เย็นวันหนึ่งก็ลองให้คนขุดร่องติดฝาผนังด้านใต้ใจตขิด ๆ ว่าจะพบแน่แล้วก็พบจริงดังคิด จึงยกขึ้นประดิษฐานต่อและเติมพระหัตถ์ พระกร

เมื่อยกพระประธานได้แล้วพลังใจท่านก็เกิดเป็นทวีคูณ เชื่อมั่นในบัดนั้นว่า วัดนี้สำเร็จ

ผู้มีจิตศรัทธาช่วยกันบริจาคเงินสร้างร่มพระประธาน และยกพื้นลำลองเพื่อประกอบศาสนพิธีด้วย เสร็จทันเข้าพรรษาปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ นั่นเอง

และแล้วก็ติดตามด้วยกุฏิ ศาลา แม้จะไม่งดงามแข็งแรง ก็พอคุ้มแดดฝน ตามประสาที่วัดยังไม่สู้มีทุน ต้องคอยเก็บเล็กผสมน้อย ใครบอกให้บ้านเก่า เศษไม้ที่ไหน แม้ทางจะทุรกันดาร ก็พากันไป ค่อยขนเอามาประติดประต่อกันเป็นหลัง

สถาปนาเป็นวัด พระครูภาวนารังสี

เมื่อวัดมีหลักฐานมั่นคงพอประมาณ ทั้งกำลังทางฝ่ายสังฆะ ธรรมวินัยและวัตถุ พระครูภาวนาพิริยคุณจึงได้ขออนุญาตไปยังคณะสังฆมนตรี ขอสถาปนาวัดใหญ่ชัยมงคลร้าง เป็นวัดมีพระสงฆ์ขึ้นใหม่ ได้รับอนุมัติและประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐ ในปีเดียวกัน พระครูภาวนาพิริยคุณได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูภาวนารังสี ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดใหญ่ชัยมงคล

กำแพงวัด

ในปี ๒๕๐๕-๖ ช่วยกันก่อกำแพงรอบอาราม ทั้งพระภิกษุสามเณรและชี ทำงานกันโดยมิเห็นแก่เหน็ดเหนื่อย กลางคืนใช้ตะเกียงเจ้าพายุจนดึกหรือตลอดรุ่ง และเนื่องจากต้องใช้อิฐเป็นจำนวนมากต้องงมเก็บก้นสระกันก็มี

สระน้ำ

สำหรับสระที่อยู่นอกกำแพงด้านทิศตะวันออกและทิศใต้นั้น ขุดในปี ๒๕๐๕ ด้วยกำลังศรัทธาของกรมชลประทาน ใช้รถขุด ๓ คัน คนงานประมาณ ๔๐ คนขุดอยู่ ๓ วัน ๒ คืนก็แล้วเสร็จ ได้สระกว้าง ๘ วา ลึก ๒ วา อำนวยความสะดวกแก่ชาววัดเป็นอย่างมากในเรื่องน้ำกินน้ำใช้ ซ้ำยังเป็นขอบเขตปริมณฑลให้แก่ที่ตั้งอาราม สร้างความปลอดกายสบายใจให้แก่นักบวชเป็นอย่างยิ่ง

ลานเจดีย์

ในขณะที่กำลังขยายตัวในเรื่องที่อยู่อาศัยและสวัสดิการการซ่อมสร้างพระพุทธรูปอาพาธในลานพระเจดีย์ก็ดำเนินไปโดยสม่ำเสมอ ชิ้นส่วนใดพอต่อกันได้ก็ต่อ ที่ต่อกันไม่ได้ก็สร้างขึ้นแทน ทั้งนี้อาศัยรอยแห่งสถาบันเดิมเป็นหลัก การซ่อมแซมพระพุทธรูปเสร็จสิ้นในปี ๒๕๐๙ แต่ละองค์มีผู้บริจาคเงินอุปถัมภ์ รวมพระพุทธรูปในลานเจดีย์ได้ ๑๓๒ องค์ ขนาดหน้าตัก ๒ ศอก มี ๑๐๗ องค์ หน้าตัก ๓ ศอกมี ๗ องค์ หน้าตัก ๔ ศอกมี ๑๖ องค์ ประดิษฐานหว่างกลางด้านและตรงมุมของลาน ส่วนขนาดหน้าตัก ๘ ศอกมี ๒ องค์ ประดิษฐานหว่างกลางด้านเหนือและด้านใต้ชิดองค์พระเจดีย์

นับเป็นผลงานที่สืบเนื่องระยะยาว ฝีมือคละกันอยู่บ้างตามความชำนาญของช่าง แต่องค์ใหญ่ทั้งนั้นประณีตและงดงามเป็นพิเศษ

สำหรับพระเจดีย์เมื่อแรกพบ กากอิฐทลายลงมา พูนทับถมองค์ทางด้านตะวันออกและตะวันตกจนไม่อาจแลเห็นขอบเขตแท่นฐานเลย ต้องโกยออกมากต่อมาก จึงเห็นทรวดทรงตามที่เป็นอยู่

ส่วนลานนั้นเล่าก็กระจุย ขรุขระ เดินได้ด้วยความยากลำบาก ทั้งมีต้นไม้ใหญ่น้อยรกด้วย ต้องค่อยถางและปราบเนื้อที่อยู่หลายปี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ จึงปูอิฐให้เรียบ โดยนำอิฐวางประกบตั้งทางสันเป็นรูปสี่เหลี่ยมลายประแจจีน การทำเช่นนี้ ใช้อิฐเป็นจำนวนมาก เพราะเนื้อที่ของลานเจดีย์ทั้งหมดน่าจะตกราว ๕๔๐ ตารางวา ฉะนั้นในบางตอนซึ่งเป็นส่วนน้อย จึงใช้วิธีลาดซีเมนต์เพื่อการประหยัด ทั้งนี้ทั้งนั้นอาศัยความอุตสาหะวิริยะของพระภิกษุสามเณรและชีทั้งสิ้น

ลานเจดีย์เป็นสถานที่สงบเยือกเย็นยิ่งนัก ทั้งพระพุทธรูป ทั้งพระเจดีย์ย่อมตั้งอยู่เป็นสัมมานุสติแก่ผู้ผ่านพบ ลานก็เรียบ นัยน์ตาและฝ่าเท้า เหมาะแก่การเดินจงกรมหรือแม้เดินเล่นในยามจิตต้องการความวิเวก

ในเวลาเย็น แหงนมองคอระฆังพระเจดีย์ จะแลเห็นฝูงนกพิราบเกาะเต็ม บางครั้งมีเหยี่ยวโฉบใกล้ นกทั้งหลายก็จะกระพือปีกหลีกเร้น ไม่กล้าแตกหมู่

สมัยก่อนยังมีค้างคาวอีกฝูงโตอาศัยอยู่ในโพรงพระเจดีย์ ถึงเวลาเย็นจะออกไปหากิน ผู้คนต้องคอยหลบไม่

อยู่ใต้ เพราะเกรงจะเปรอะเปื้อนถึงเวลาเช้ามืดเขาก็จะบินกลับ การอยู่ในพระเจดีย์ทำให้มีมูลค้างคาวมาก แต่ละปีเคยมีสองตายายมากวาดไปขาย เพื่อเลี้ยงชีพได้พอควรทีเดียว ค้างคาวฝูงนี้จากวัดไปเมื่อ ๕-๖ ปีมานี้เอง

สภาพของวัดในระยะเริ่มบุกเบิกไม่ผิดอะไรกับป่าเลย เป็นที่อาศัยของสัตว์นานาชนิด ไม่ต้องพูดถึงอสรพิษหรืองูร้าย แม้เสือก็มี เป็นเสือปลาแม่ลูกอ่อน มีลูก ๒ ตัว อาศัยอยู่ในโพรงเจดีย์เล็กด้านตะวันตกเฉียงเหนือ มักจะนำลูกไปกินน้ำในบ่อหลาแถบนั้น ภายหลังจึงหายไป

ศาลาดิน

ณ ด้านตะวันตกของลานเจดีย์ คือ ที่ตั้งของศาลาดิน ครั้งหนึ่งเคยเป็นหอฉัน มีอาสนสงฆ์ซึ่งแสดงว่าพระภิกษุสมัยนั้นนั่งหันหลังให้อุบาสกอุบาสิกาขณะทำภัตกิจ บัดนี้พังลงมาจนเหลือแต่พื้น คุณหญิงกิมลี้ กิจจาทร ได้อุทิศเงินซ่อมสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ขนาดหน้าตัก ๘ ศอก หันพระพักตร์สู่ทิศตะวันตก เศียรของพระพุทธรูปองค์นี้เป็นเศียรเก่าซ่อมสร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ แล้วต่อมาสร้างพระสาวก มีพระโมคคัลลาน์ พระสารีบุตร พระนางโคตมี พระนางยโสธราพิมพา และพระราหุลด้วย รวมกันเป็นหมู่ใหญ่

วิหารพระไสยาสน์

อีกสถาบันหนึ่งที่สำคัญคือ วิหารพระไสยาสน์ มุมตะวันออกเฉียงเหนือของอาราม แรกพบเห็นแต่ฝาผนังด้านใต้กับด้านตะวันตก นอกนั้นพังทลายลงสิ้น ม.ร.ว.พรรณเรือง (เกษมสันต์) อัตถากร จึงอุปถัมภ์การสร้างพระไสยาสน์ขึ้นแทนองค์เดิม ขนาดความยาว ๙ วา

แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ถวายพระนามว่าพระอิสริยวงศ์

ศาลาการเปรียญ

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ทางวัดเริ่มก่อสร้างศาลาถาวรแทนของเดิมที่สร้างจำลองไว้ในระยะแรก ศาลานี้ตั้งอยู่ระดับเดียวกับโบสถ์ ห่างจากโบสถ์ไปทางใต้ ๒๙ เมตร เป็นอาคารสองชั้น กว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๗.๕ เมตร พระครูภาวนารังสีคุมการก่อสร้างเอง ใช้คนงานประมาณ ๓ คน เวลาก่อสร้าง ๓ ปี ศาลานี้ใช้ประโยชน์กว้างขวาง ชั้นล่างใช้เป็นสถานที่ทำบุญเลี้ยงพระแต่ละวัน ชั้นบนปกติใช้เป็นสถานที่เรียน

การศึกษา

โดยที่วัดเปิดสำนักเรียนสำหรับนักธรรมและบาลีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ การเรียนเป็นไปอย่างเข้มแข็ง มี ๔ ห้องเรียน บนศาลาการเปรียญเอง แบ่งใช้สำหรับสองห้องเรียน อีกหนึ่งห้องเรียนใช้เพิง "หมาแหงน" ซึ่งสร้างไว้ข้างโบสถ์ด้านใต้ อีกหนึ่งห้องเรียนใช้ศาลาเล็กซึ่งสร้างไว้ข้างศาลาดินด้านเหนือ ศาลาเล็กนี้ตลอดปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ใช้เป็นที่ประชุมสวดมนต์พระภิกษุสามเณรนักเรียนในตอนกลางคืนด้วย

พระภิกษุสามเณรในปี พ.ศ. ๒๕๑๓-๔ นั้นมีจำนวนมากเป็นพิเศษในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพระถึง ๓๓ รูป เณร ๘๑ รูป ถ้าจะนับชีด้วยมี ๕๔ รูป ทั้งนี้เนื่องจากมีพระอาจารย์สอนนักธรรมและบาลีถึง ๘ องค์ มีพระอาจารย์มหาเสวียน จนฺทโสภโณ เป็นหัวหน้าฝ่ายการศึกษา อำนวยผลสำเร็จในด้านการเรียนการสอนมาก ดังจะเห็น

ได้จากนักเรียนสอบไล่สนามหลวงผ่านเกือบหมดทุกระดับ

มาปี พ.ศ. ๒๕๑๕ พระอาจารย์มีธุระต้องแยกย้ายกันไปจำพรรษาต่างวัดหลายองค์ จำนวนพระภิกษุสามเณรนักเรียนลดลงไปบ้าง แต่ถึงกระนั้นก็ยังนับว่ามีมาก

อันที่จริงจำนวนพระภิกษุสามเณรและชีได้ทวีขึ้นเป็นลำดับมาตั้งแต่ก่อนเปิดสำนักเรียน ความจำเป็นในด้านสวัสดิการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องน้ำ น้ำในสระนั้น ใช้ได้ดีมากในระยะ ๕ ปีแรก ต่อมาเริ่มขุ่นสกปรก เวลาหน้าเดือน ๑๒ น้ำนาหลากเข้าพาเศษหญ้าจอกแหนมาปะปน ในฤดูอื่นน้ำไม่มีทางถ่ายเท ทำให้หมักหมม ทางเรือนจำเคยส่งนักโทษมาช่วยลอกสระบ้างก็ช่วยแก้ปัญหาได้ระยะสั้น

ถังน้ำประปา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ทางจังหวัดได้สงเคราะห์เจาะน้ำบาดาลให้ อยู่นอกกำแพงห่างจากมุมกำแพงทิศตะวันออกไปทางทิศเหนือ ๒๙ เมตร ใช้คันโยก สำหรับสูบน้ำ แต่ไม่สู้สะดวกนักเพราะหลุดบ่อย ทางวัดจึงได้เชิญชวนศิษยานุศิษย์ทอดผ้าป่าสามัคคีสมทบทุนสร้างถังน้ำคอนกรีตชนิดมาตรฐานเลยทีเดียว

ก่อสร้างสำเร็จใช้การได้เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ตัวถังสูง ๑๗.๕ ม. จุน้ำ ๕๐ ลูกบาศก์เมตร จ่ายประปาไปทั่ววัดและบ้านใกล้ ในการนี้นายพาณิชย์ พาณิชย์พูลโภคา มีศรัทธาเดินท่อน้ำใช้ภายในวัดให้ทั้งหมด ชาววัดค่อยสะดวกขึ้นมากในเรื่องน้ำใช้ เป็นกำลังใจแก่นักบวชผู้ปฏิบัติศาสนกิจเป็นอย่างดี

การสืบต่อพระศาสนา จำเป็นต้องอาศัยวัดนี่แหละเป็นศูนย์กลาง วัดเป็นที่รวมแห่งพระรัตนตรัย บุคคลผู้ต้องการเข้าใกล้พระศาสนาย่อมได้สัมผัสรสชาติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ยังความซาบซึ้งให้เกิดได้ง่าย

ฉะนั้น การที่วัดร้างสามารถมีชีวิตขึ้นใหม่ เพื่ออำนวยประโยชน์ในด้านจิตใจและความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมดังนี้ ย่อมเป็นสิ่งที่พึงสรรเสริญยิ่ง

คนทั้งหลายย่อมทราบดีว่า วัดร้างไม่ผิดอะไรกับศพวีรชนอาบน้ำยาจะเก็บไว้ดูเล่นเช่นสมบัติในพิพิธภัณฑ์ก็ได้ เพื่อยังไว้ซึ่งความอาลัยในรูปธรรม หรือเพื่อสะกิดให้จินตนาไปตามความอาลัยนั้น แต่ถ้าหากวิญญาณสามารถคืนมาแฝงร่างเป็นชีวิตใหม่เราไม่ยินดีทีเดียวหรือ

วัดใหญ่ชัยมงคลมิสมควรที่จะเป็นวัดตาย สมควรที่จะมีชีวิตขึ้นใหม่เพื่อเป็นที่พำนักศึกษาเล่าเรียนของนักบวช เพื่อเป็นเนื้อนาบุญ อันบุคคลจะได้หลั่งไหลเข้าไป มิใช่เพียงเพื่อชมและอาลัย แต่เพื่อทำสักการะ และถึงพร้อมด้วยปฏิบัติบูชาเยี่ยงบูรพชน

แต่นั่นแหละการสร้างวัดร้างให้เป็นวัดดีเป็นของยาก ต้องคำนึงถึงโบราณวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งความหลังและอดีตอันมีค่าควรแก่การรำลึกถึง ต้องคำนึงถึงสิ่งใหม่ที่ต่อเติมไปในระหว่างเพื่อความสืบเนื่องแห่งสารัตถะของพระ-ศาสนา

การฟื้นฟูวัดใหญ่ชัยมงคลจึงมิใช่ของง่าย พระครูภาวนารังสีมีโครงการที่จะรักษาพุทธาวาสให้เป็นไปในลักษณะเดิมโดยการแยกสังฆาวาสออกไปนอกกำแพง ต้องการจัดรักษาโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพปกติมิได้อยากก้าวก่ายทำลายของเดิมเลย

แต่การฟื้นฟูครั้งนี้อยู่ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ยังมิได้บรรลุเป้าหมายส่วนใหญ่ที่วางไว้ เพราะขาดปัจจัยทางด้านกำลังคน กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ จึงทำเท่าที่จะพึงทำได้ในระยะสั้นไปก่อน เฝ้ารื้อเฝ้าถอน เฝ้ายักย้ายไป โดยเห็นว่าดีกว่าไม่ทำอะไรนั่งรอแต่การเนรมิตขั้นสุดท้าย

ในท้ายที่สุดนี้ผู้เขียนต้องขออนุโมทนาจากใจจริงในกำลังใจอันเข้มแข็งของพระครูภาวนารังสี เจ้าอาวาสแม้พบอุปสรรคที่ใหญ่หลวงเพียงใด ก็มิได้ย่อท้อ บุกบั่นอยู่เสมอในอันที่จะปรับวิธีการฟื้นฟูทั้งทางด้านสังฆะ ธรรมวินัย และวัตถุให้สมดุลกัน ยังผลให้วัดใหญ่ชัยมงคลเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของนักบวชเป็นจำนวนมาก เป็นที่แสวงบุญของพุทธ-ศาสนิกทั้งใกล้และไกล ตลอดจนท้ายที่สุดเป็นที่เยือนและกล่าวขวัญของนักทัศนาจรจากโพ้นทะเล

วัดใหญ่ชัยมงคลยุคพัฒนา

(พ.ศ.๒๕๑๗-๒๕๒๙)

เพิ่มศักดิ์ วรรยางกูร

คณะสังฆมนตรีได้ประกาศสถาปนาวัดใหญ่ชัยมงคลซึ่งร้างมาตั้งแต่ครั้งเสียกรุง พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นวัดมีพระสงฆ์ขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ รวมเวลาที่วัดสำคัญในประวัติศาสตร์แหล่งนี้ได้หมกตัวซ่อนความยิ่งยงอยู่ในกองอิฐหักกากปูนและป่าทึบถึง ๑๙๐ ปี การที่พระครูภาวนารังสี เจ้าอาวาส พร้อมด้วยพระภิกษุ ชี และชาวบ้านช่วยกันขุดคุ้ยถากถางบูรณะปฏิสังขรณ์วัดร้างให้กลายเป็นวัดที่มีสงฆ์อยู่จำพรรษาได้อีกครั้ง เหมือนกับได้ชุบชีวิตซากศพที่ไม่เหลือแม้แต่กระดูกดี ๆ สักชิ้นให้ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง นับว่าเป็นความสำเร็จที่น่าอัศจรรย์และควรแก่การยกย่องกล่าวขวัญถึงเป็นอย่างยิ่ง

เกี่ยวกับความก้าวหน้าในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดใหญ่ชัยมงคลนี้ อาจารย์ ดร.กิ่งแก้ว อัตถากร ได้เขียนเล่าไว้ในเรื่อง "วัดใหญ่ชัยมงคลยุคคืนชีพ พ.ศ. ๒๔๙๑ - พ.ศ. ๒๕๑๗" แล้ว สำหรับเรื่องต่อไปนี้ จะได้กล่าวถึง "วัดใหญ่ชัยมงคลยุคพัฒนา พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๒๙" เฉพาะส่วนที่น่าสนใจต่อไป

พระอุโบสถ

ซากพระอุโบสถเดิมอยู่ทางทิศตะวันออกของพระเจดีย์ชัยมงคล สภาพที่เหลือให้เห็นอยู่คือ ด้านเหนือมีผนังพระอุโบสถ ก่อด้วยอิฐถือปูนหนาประมาณ ๔๐ ซม. เหลือซากให้เห็นอยู่ค่อนข้างสมบูรณ์แต่ก็ซวดเซเต็มที อาศัยความหนาจึงตั้งอยู่ได้ ผนังด้านทิศใต้เหลือซากผนังตั้งอยู่เฉพาะด้านหน้าและด้านหลังพระอุโบสถเพียงเล็กน้อย นอกนั้นกลายเป็นอิฐหักกากปูนทับถมซับซ้อนกันอยู่แซระซระ จากริ้วรอยเดิมที่เหลืออยู่ เห็นได้ว่าพระอุโบสถหลังนี้เดิมกว้างใหญ่มาก คือกว้าง ๑๕.๙๐ เมตร ยาว ๔๔.๐๐ เมตร ซึ่งกว้างใหญ่เกินกำลังที่จะปฏิสังขรณ์ให้ดีขึ้นได้ แต่พระครูภาวนารังสีมีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวและมั่นคงว่า จะต้องบูรณะพระอุโบสถหลังนี้ให้ได้ แม้จะมีผู้แนะนำให้หาที่ปลูกสร้างใหม่ท่านก็ไม่ยอม เพราะเกรงว่าจะเสีย "ภูมิวัด" ฉะนั้น ก่อนอื่นจึงได้ค้นหาพระประธานซึ่งชำรุดขาดออกจากกันเป็น ๔ ท่อน เมื่อได้ครบแล้วก็นำมาต่อกันเข้าเป็นพระประธานที่มีพระพุทธลักษณะงดงาม พระนามว่า "พระพุทธชัยมงคล" จากนั้นก็ช่วยกันก่อสร้างพระอุโบสถชั่วคราว โดยตั้งเสาไม้ มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง ผนังตีด้วยไม้ระแนงโปร่งทางทิศใต้ ส่วนทางด้านทิศเหนืออาศัยผนังเดิมซึ่งยังพอใช้การงาน ด้านหน้าพระอุโบสถใช้เหล็กยืด ด้านหลังเป็นห้องแคบ ๆ ใช้เป็นที่พำนักของเจ้าอาวาส พื้นใช้ไม้กระดานปูเหนือกองอิฐหักกากปูนของพระอุโบสถเดิม สำเร็จรูปพอทำสังฆกรรมได้

วัดใหญ่ชัยมงคลได้ใช้พระอุโบสถหลังนี้ต่อมาประมาณ ๒๐ ปี อุปสรรคสำคัญที่ไม่อาจทำพระอุโบสถให้ถาวรได้ ก็เพราะสถานที่แห่งนี้ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร เมื่อ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงมีพระราชดำรัสกับเจ้าอาวาสว่า *"พระอุโบสถนี้น่าจะสร้างใหม่"* พระครูภาวนารังสีถวายพระพรว่า *"ติดกรมศิลปากร"* มีพระราชดำรัสว่า *"อ้อ เจ้าหน้าที่เขามี"*

อย่างไรก็ดี เมื่อ พ.ศ ๒๕๑๗ ทางวัดได้ทำหนังสือถึงกรมศิลปากร ขอสร้างพระอุโบสถใหม่ตรงซากพระอุโบสถเดิม และเพื่อเป็นการอนุรักษ์โบราณสถานเดิมเอาไว้ด้วย ทางวัดจึงขอให้ทางกรมศิลปากรช่วยออกแบบให้ ส่วนเงินค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและอนุรักษ์โบราณสถานนั้น ทางวัดจะออกเอง จะเป็นด้วยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระวันรัตน วัดป่าแก้ว หรือด้วยพระบุญญาบารมีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือด้วยเทพยดาองค์ใดก็ไม่อาจเดาได้ ทำให้กรมศิลปากรส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจทำโครงการ แล้วออกแบบพระอุโบสถขนาดย่อมซ้อนไว้ในซากพระอุโบสถเดิม โดยใช้เวลาออกแบบถึง ๒ ปี กับ ๔ เดือน ทางวัดได้รับแบบแปลนจากกรมศิลปากรแล้วดำเนินการก่อสร้างทันที เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา

งานที่ต้องทำคือ รื้ออาคารที่ใช้เป็นพระอุโบสถชั่วคราวออก ปรับที่แล้วสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๑.๕ เมตร ตามแบบแปลนของกรมศิลปากร แต่แบบแปลนดังกล่าวนั้น ไม่มีมุขหน้าและมุขหลัง ทางวัดได้พิจารณาต่อเติมเพื่อความสวยงามและเพื่อประโยชน์ใช้สอยมากยิ่งขึ้น ผนังภายนอกพระอุโบสถก่ออิฐธรรมดาไม่ฉาบปูน ทั้งนี้เพื่อให้กลมกลืนกับซากพระอุโบสถเดิมที่ยังเหลืออยู่ ส่วนภายในนั้นพยายามทำให้ประณีตสวยงาม เช่น ฐานชุกชี ก่ออิฐหักมุมไม้สิบสองแล้วบุหินอ่อน พื้นพระอุโบสถ และผนังใต้ช่องลมระบายอากาศลงมาบุด้วยหินอ่อน ส่วนผนังที่เหนือขึ้นไปเขียนจิตรกรรมฝาผนัง (ขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่) เพดานออกแบบดาวประดับโคมไฟ ประตูพระอุโบสถ มีประตูหน้าขนาดใหญ่หนึ่งประตู ด้านหลังสองประตู บานประตูแกะสลักเป็นพระพุทธรูปยืนสวยงาม ไม่มีหน้าต่าง แต่มีช่องระบายอากาศตามลักษณะของพระอุโบสถ "มหาอุด" ปัจจุบันงานส่วนใหญ่สำเร็จลง เหลือแต่งานตกแต่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น

พระพุทธชัยมงคล

พระพุทธชัยมงคล หรือพระประธานในพระอุโบสถนั้น ในโอกาสที่มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถใหม่ได้รับการปรับปรุงบางประการ อาทิเช่น ขัดเกลารอยต่อเติมที่ทำไว้ไม่ค่อยเรียบร้อย ลงรักปิดทองใหม่ทั้งองค์ ส่วนแท่นได้ออกแบบปรับปรุงลวดลายใหม่ทั้งหมด การปรับปรุงนี้ รวมไปถึงพระโมคคัลลาน์พระสารีบุตรด้วย ส่วนพระพุทธรูปบริวารซึ่งมีอยู่จำนวนมากนั้น ได้ระบายไปประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญบ้าง ที่ศาลากัมมัฏฐานบ้าง

พระพุทธชัยมงคล มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยาแท้ ทำด้วยหินทราย ส่วนที่เป็นจีวรและสังฆาฏิลงรักปิดทอง ส่วนที่เป็นผิวเนื้อ ปล่อยให้เป็นสีหินทรายแท้ จึงเป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะแปลกกว่าที่อื่น แต่ก็งามไม่มีที่ใดเหมือน

พระพุทธชัยมงคลนี้ มีมาคู่กับวัดใหญ่ชัยมงคล นับเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่สุดองค์หนึ่ง อย่างน้อยก็ไม่เร็วไปกว่าสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตรักษา อาจบันดาลให้เกิดความสำเร็จสมมโนรถปรารถนาแก่ผู้กราบไหว้สักการะได้ และก็เชื่อกันในบรรดาสานุศิษย์ของวัดใหญ่ชัยมงคลว่า การบูรณะปฏิสังขรณ์วัดใหญ่ชัยมงคล ซึ่งต้องใช้ทุนทรัพย์มหาศาล และสำเร็จลงได้นี้ ก็ด้วยอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธชัยมงคลนั่นเอง

พระเจดีย์ชัยมงคล

พระเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงสร้างขึ้นที่วัดใหญ่ชัยมงคล เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการที่ได้ทรงทำยุทธหัตถีได้ชัยชนะแก่สมเด็จพระมหาอุปราชาแห่งพม่า เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๕ นั้น ประมาณว่ามีความสูงจากพื้นดินราว ๑ เส้น ๑๐ วา เมื่อพระครูภาวนารังสี เข้าบูรณะวัดใหญ่ชัยมงคลใหม่ ๆ นั้น พระเจดีย์มีสภาพทรุดโทรมมาก เป็นเพราะถูกทำลายเมื่อคราวเสียกรุง พ.ศ. ๒๓๑๐ ประการหนึ่ง เป็นเพราะคนไทยกันเอง ขุดคุ้ยทำลาย เพื่อหาของมีค่าเป็นประโยชน์ส่วนตัวประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งมีอายุถึง ๔๐๐ ปี จึงชำรุดทรุดโทรมจนเหลือกำลังของวัดที่จะเข้าแก้ไขให้มั่นคงอยู่ต่อไป พระเจดีย์มีลักษณะคล้าย ๆ จะล้มครืนลงไม่วันใดก็วันหนึ่ง เมื่อฝนตก พายุพัด จะมีเสียงลั่นเป็นที่น่าวิตกยิ่ง พระครูภาวนารังสี จึงได้ทำหนังสือแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนที่จะสายเกินไป ปรากฏว่า อีกไม่นานต่อมา กรมศิลปากร ได้รับงบประมาณบูรณะซ่อมแซมพระเจดีย์ชัยมงคล และบริเวณวัดใหญ่ชัยมงคล เฉพาะในเขตพุทธาวาส ๒๐ ล้านบาทเศษ กรมศิลปากรได้ส่งช่างเข้าดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ งานได้แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

งานบูรณะปฏิสังขรณ์

โบราณสถานที่กรมศิลปากรเข้าบูรณะปฏิสังขรณ์ คือ พระเจดีย์ชัยมงคล วิหารหลวง หรือที่เรียกกันว่า "ศาลาดิน" ซึ่งอยู่ถัดจากพระเจดีย์ชัยมงคลไปทางทิศตะวันตก วิหารหลวงอีกหลังหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับกำแพงวัด ที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ จึงมักจะเรียกกันว่า "วิหารพระพุทธไสยาสน์" วิหารนี้ เข้าใจกันว่าเดิมน่าจะสร้างขึ้นเป็นท้องพระโรงที่นั่งทรงธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์มากกว่าจะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป เพราะภายในไม่ปรากฏว่ามีฐานชุกชีสำหรับตั้งพระพุทธรูป นอกจากนี้ ยังมีมุขแบบมุขเด็จของพระมหาปราสาทยื่นออกไปทางทิศใต้สำหรับเสด็จออกให้ประชาชนเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอีกด้วย

เมื่อเริ่มบูรณะวัดใหม่ ๆ พระครูภาวนารังสี ได้สร้างศาลาปฏิบัติธรรมไว้หลังหนึ่ง ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระเจดีย์ชัยมงคล เรียกกันว่า "ศาลากัมมัฏฐาน" ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานเป็นประจำทุกวัน กรมศิลปากรได้รื้อศาลาหลังนี้ออก แล้วไปสร้างขึ้นใหม่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เมื่อกรมศิลปากรส่งงานนี้ให้วัดแล้ว ทางวัดได้เข้าตกแต่งเพิ่มเติมให้สวยงาม สะอาด และอำนวยความสะดวกสบายเพื่อให้เหมาะแก่การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานยิ่งขึ้น

ภายในกำแพงวัดด้านทิศใต้ซึ่งเป็นสำนักชี มีกุฏิชี ๙ หลังตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาส เก่า ชำรุดทรุดโทรม กรมศิลปากรได้รื้อออกแล้วสร้างกุฏิกัมมัฏฐานขึ้นแทน ๙ หลัง เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ดี กุฏิกัมมัฏฐานดังกล่าวนี้ ทางวัดได้ตกแต่งเพิ่มเติมให้เหมาะสำหรับนักปฏิบัติธรรมมากขึ้นเช่นเดียวกับศาลากัมมัฏฐาน

นอกจากที่กล่าวแล้ว กรมศิลปากรยังได้บูรณะพระเจดีย์บริวาร ที่รายล้อมพระเจดีย์ชัยมงคลอีกหลายองค์ และได้ปราบที่ตลอดจนทำความสะอาดบริเวณทั่ว ๆ ไปด้วย บัดนี้งานของกรมศิลปากรนับว่าแล้วเสร็จตามโครงการ วัดใหญ่ชัยมงคลจึงฟื้นคืนชีพขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แม้จะไม่เรียบร้อยสมบูรณ์เหมือนในอดีตกาล แต่ก็ยังพอมีเค้าให้เห็นความใหญ่โตมโหฬาร ความสำคัญและความสง่ายิ่งยง ไม่แพ้พระอารามใด ๆ ที่มีอายุอยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกัน

ในปัจจุบัน วัดใหญ่ชัยมงคลได้รับความสนใจจากนักศึกษาทางโบราณคดีมาก มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าศึกษาและชมเป็นจำนวนมาก ทางวัดได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้คอยต้อนรับ และทางจังหวัดได้จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยอำนวยความสะดวกเป็นประจำ

อย่างไรก็ดี งานของวัดใหญ่ชัยมงคล ก็หายุติเพียงเท่าที่กล่าวมานี้ไม่ ทางวัดยังคงดำเนินการต่อไป เช่น สร้างถนนขนาดมาตรฐานเข้าวัด จัดสร้างทางเดินในวัด ปลูกต้นไม้ทำสวนดอกไม้ ไม้ประดับ เพื่อสร้างบรรยากาศที่แห้งแล้งของซากโบราณสถานให้ดูสดชื่นรื่นรมย์แก่ผู้เข้าชม

งานที่จะดำเนินการต่อไปก็คือ ปรับปรุงสังฆาวาส หรือกุฏิและเขตที่อยู่ของสงฆ์ใหม่ เพราะสิ่งปลูกสร้างเดิมใช้ไม้และวัสดุที่ไม่ได้คุณภาพเนื่องจากเป็นงานก่อสร้างระยะแรกที่เริ่มบูรณะวัด ทางวัดไม่มีทุนรอนมากนัก กุฏิสงฆ์รวมทั้งบริเวณที่อยู่ของสงฆ์จึงยังอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม จะต้องปรับปรุงแก้ไขกันต่อไป อย่างไรก็ดี การดำเนินงานดังกล่าว จะต้องใช้ทุนรอนอีกจำนวนมาก ทุนรอนที่ได้มาก็ได้จากศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งก็ไม่อาจกำหนดกฎเกณฑ์ให้ตายตัวลงไปได้ ฉะนั้น งานที่ยังเหลืออยู่ จึงต้องอยู่ในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป แต่ทว่าแน่นอนและมั่นคง

อีกประการหนึ่ง ทางวัดมีโครงการที่จะขยายเขตวัดออกไปทางทิศตะวันออกและทางทิศใต้ ซึ่งมีพื้นที่ที่สงวนไว้ประมาณ ๑๐๐ ไร่ ทางทิศตะวันออกจะปรับปรุงเป็นสวนป่าและสถานที่วิเวกให้เหมาะแก่นักปฏิบัติธรรม สมกับเป็นวัดที่อดีตพระมหากษัตราธิราชเจ้ามีพระราชประสงค์ให้เป็นที่พำนักของพระสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสี ส่วนทางทิศใต้จะขยายสำนักชีออกไป พร้อมกับสร้างโรงธรรมขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัยต่อไป

ประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง

ฉันทิชย์ กระแสร์สิน

มีวันสำคัญของชาติไทยในอดีตอีกวันหนึ่งที่คนไทยทุกคนควรใส่ใจจำไว้อย่างไม่ลืมเพราะเป็นวันที่ไทยได้ประกาศต่อหน้าเทพยดาฟ้าดินและประชาชนทั้งหลายว่า ชนชาติไทยไม่ได้เป็นข้าทาสเป็นประเทศราชของอาณาจักรใด วันนั้น คือวันสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ

ผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ราชพงศาวดารคงทราบและจำกันได้ว่า เมื่อวันที่ ๑๒ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จุลศักราช ๙๓๐ (พุทธศักราช ๒๑๑๑) บุเรงนอง เจ้ากรุงหงสาวดี กรีธาทัพใหญ่ ถือพล ๕๐๐,๐๐๐ เศษมาตีกรุงศรีอยุธยา ยกทัพมากรุงศรีอยุธยาเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ทางทัพกรุงศรีอยุธยา ตั้งมั่นในพระนคร ต่อสู้ขับเคี่ยวกันอยู่ ๙ เดือนเศษ ทัพของบุเรงนองก็ตีกรุงศรีอยุธยาหาได้ไม่ ต้องหันเข้าใช้วิธียุยงให้คนไทยแตกสามัคคี และให้พระยาจักรีผู้ทรยศต่อชาติไทยเข้ามาทำการใต้ดินจนพระมหินทราธิราชเสียกล ให้ฆ่าพระเจ้าน้องยาเธอ พระศรีเสาวราช ณ วัดพระราม ต่อจากนั้นพอถึงวันอาทิตย์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะเส็ง เอกศก จุลศักราช ๙๓๑ (พุทธศักราช ๒๑๑๒) "เพลารุ่งแล้ว ประมาณ ๓ นาฬิกา ก็เสียกรุงพระนครศรีอยุธยาแก่พระเจ้าหงษา"

การเสียกรุงศรีอยุธยาแก่บุเรงนองคราวนั้น เป็นการสูญเสียไอสวรรยาธิปัตย์ และเอกราชของชาติไทยอย่างแหลกลาญเสียทั้งศักดิ์และเกียรติยศของประชาชนชาวไทย เสียทั้งสมบัติพัสถานของชาติ แก้วแหวนเงินทองข้าวของในสิบสองท้องพระคลังถูกกอบโกยไปไม่มีเหลือ ประชาชนคนไทยทุกชั้นบรรดาศักดิ์ถูกกวาดต้อนไปเมืองหงสาวดี แม้รูปหล่อสัมฤทธิ์ภาพต่าง ๆ ที่ประดับอยู่ตามหน้าบัญชร ชั้นสิงห์ก็ขนเอาไปกรุงหงสาวดี ปรากฏความในราชพงศาวดารจารึกไว้ดังนี้ "พระเจ้าหงสาวดีก็ให้เทครัวอพยพชาวพระนครและรูปภาพทั้งปวงในหน้าพระบัญชรชั้นสิงห์นั้นส่งไปยังเมืองหงสาวดี" ปรากฏครั้งนั้นบุเรงนองเหลือ "ไพร่พลชายหญิงอพยพหมื่นหนึ่งให้อยู่สำหรับกรุงศรีอยุธยา"

การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้นแหลกลาญจริง ๆ ไม่เฉพาะแต่เสียไอศุริยสมบัติ แม้แต่ตัวขุนนางข้าราชการประชาชนพลเมืองก็เอาตัวไปด้วย คงเหลือประชาชนให้อยู่กรุงศรีอยุธยาเพียง "หมื่นหนึ่ง" เหลือแต่เปลือกเมืองไว้ให้แก่พระมหาธรรมราชา ซ้ำยังให้พม่า ๓,๐๐๐ คนอยู่คุมเสียอีกด้วย

บุเรงนองพำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ๓ เดือน คือตั้งแต่เดือนเก้า จนถึงเดือนสิบสองแล้วยกทัพกลับกรุงหงสาวดี พงศาวดารพม่าบันทึกว่า "เอาพระสุนันเทวี ราชธิดาสมเด็จพระมหาธรรมราชาไปเป็นบาทบริจาริกา ๑ องค์"

ชาวโปรตุเกตคนหนึ่ง ชื่อ Nanuel Faria De Sousa จดหมายเหตุไว้เป็นความว่า "บุเรงนองไปรบกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้นชนะ กลับกรุงหงสาวดีพร้อมด้วยกวาดต้อนผู้คนกรุงศรีอยุธยามานับแสน เกวียนบรรทุกแก้วแหวนเงินทองหลายร้อยเล่มบุเรงนองนั่งไปบนรถอันเต็มไปด้วยกองแก้วแหวนเงินทองท่วมหลังเท้า น่าอนาถที่เกวียนเหล่านั้นใช้บรรดาพระราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาลากต่างโคกระบือ"

เมื่อบุเรงนองได้กรุงศรีอยุธยาได้แล้วเพียง ๑๒ ปี ก็ตาย ลูกชายชื่อมังเอิงไชยสิงห์ได้กินเมืองแทน เรียกกันว่าพระเจ้านันทบุเรงนอง ๆ ตั้งมังกะยอชะวา (สามเกียด) ลูกชายเป็นมหาอุปราช บทบาทอันแรกที่นันทบุเรงใช้กับเมืองไทยก็คือ ให้พระมหาธรรมราชาขึ้นไปเฝ้าตามประเพณีเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ แต่พระมหาธรรมราชาชรามากจึงให้สมเด็จพระนเรศวร (ขณะนั้นพระชันษา ๒๖ พรรษา) เสด็จขึ้นไปแทน ครั้งนี้สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงแสดงให้คนหงสาวดีเห็นพระบรมเดชานุภาพโดยการตีทัพเจ้าฟ้าไทยใหญ่แห่งเมืองคัง ผู้แข็งเมืองต่อนันทบุเรงให้แก่นันทบุเรงเป็นประเดิมชัย พฤติการณ์อันห้าวหาญของสมเด็จพระนเรศวรเหมือนเสี้ยนยอกอก นันทบุเรงหาทางเหยียบย่ำไทยให้ราบ คือให้นันทสูกับราชสังครำทำทางจากเมาะตะมะมาถึงเมืองกำแพงเพชรเขียนเสือให้วัวกลัว ถ้าไทยคนใดบังอาจกำเริบเสิบสานก็จะกรีธาทัพมาปราบทันที และแผนการณ์อันรุนแรงขั้นต่อมา ก็คิดกำจัดสมเด็จพระนเรศวรด้วยการให้มหาอุปราชาหาอุบายจับฆ่าเสีย และพระมหาอุปราชาได้ให้ข้าราชการ ๒ คน คือพระยาเกียรติ กับพระรามไปลวงสมเด็จพระนเรศวรถึงเมืองแครงเพื่อจับตัวฆ่าเสียตามบัญชา แต่พระนเรศวรทรงทราบก่อน อุบายดังกล่าวจึงไม่เกิดผล

นับแต่กรุงศรีอยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของหงสาวดี ประชาชนชาวไทยถูกเหยียดหยามและข่มเหงสุดที่จะทานทนไม่ว่าจะเกิดเรื่องอะไรขึ้นทางกรุงหงสาวดีเป็นต้องเดือดร้อนมาถึงกรุงศรีอยุธยาทุกครั้ง ศึกที่ไหนจะเกิดขึ้น ขบถที่ไหนจะเกิดขึ้น และเจ้าประเทศราชองค์ไหนจะแข็งเมืองต่อกรุงหงสาวดี กรุงศรีอยุธยาและชาวกรุงศรีอยุธยาเป็นต้องได้รับผลสะท้อนจากเรื่องเหล่านั้นเสมอ ในฐานะที่ไทยเป็นเมืองขึ้นหงสาวดีไทยทุกคนจำต้องรับบาปกรรมอันหนักนั้นด้วยลักษณะน้ำตาเช็ดหัวเข่า ทุกคนขบกรามแน่น ทุกคนต่างรอเวลาอันงดงามที่จะมาถึง เขาพากันรอมหาวีรชนผู้แกล้วกล้าสักคนหนึ่ง เพื่อนำทัพเข้าชิงเอาอิสรภาพคืนมา แต่ขณะนั้นยังไม่พบ ชาวไทยทั้งชาติจึงจำต้องรออยู่ด้วยความหวังและระทมใจ

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่ข้าศึกนั้น สมเด็จพระนเรศวรมีพระชนมายุเพียง ๑๒ พรรษา ภายหลังเมื่อ พุทธศักราช ๒๑๑๔ พระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา สมเด็จพระมหาธรรมราชาได้ให้เสด็จขึ้นครองเมืองพิษณุโลก และจากระยะนั้นสืบมาอีก ๑๔ ปี ถึงพุทธศักราช ๒๑๒๖ สมเด็จพระนเรศวรมีพระชนมายุ ๒๙ พรรษาได้เสด็จขึ้นไปช่วยนันทบุเรงรบพระเจ้าอังวะ สมเด็จพระนเรศวรเสด็จกรีธาทัพขึ้นไปกรุงหงสาวดีครั้งนี้ ไปถูกมังเอิงไชยสิงห์สั่งให้มังกะยอชวาลูกชายหาทางกำจัดสมเด็จพระนเรศวร ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

เวลาที่ชนชาวไทยทั้งชาติตั้งตาคอยนั้นได้มาถึงแล้ว มหาวีรชนผู้แกว่นแกล้วก็ปรากฏแล้ว มหาวีรกรรมอันสูงส่งที่สมเด็จพระนเรศวรทรงบำเพ็ญตั้งแต่เสด็จขึ้นไปร่วมการศึก ณ เมืองเวียงจันทน์ กับสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชและการศึกพระยาจีนจันตุ ศึกพระทศราชา ศึกเจ้าฟ้าชายใหญ่แห่งเมืองคังนั้น ประจักษ์แก่สายตาของประชาชนชาวไทยและชาวหงสาวดีทั่วหน้า ชาวกรุงศรีอยุธยามีหน้าแช่มชื่น ฝันเห็นอิสรภาพในอนาคตอันใกล้ แต่หงสาวดีพากันวิตกเป็นหนักหนาว่า วันหนึ่งข้างหน้าชาวกรุงหงสาวดีจะต้องเป็นข้ากรุงศรีอยุธยา ก็เพราะสมเด็จพระนเรศวรองค์นี้

การเสด็จกรีธาทัพขึ้นไปช่วยมังเอิงไชยสิงห์รบกับพระเจ้ากรุงอังวะครั้งนั้นเป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยสนใจจดจำถ้นมาก เพราะเหตุจากการกรีธาทัพครั้งนี้ได้เป็นผลให้สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ ไม่ยอมให้กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองขึ้นกรุงหงสาวดี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงประทานเล่าไว้อย่างละเอียดว่า

"เห็นถึงเวลาที่จะตั้งเมืองไทยให้กลับเป็นอิสระ คงทรงดำริว่า ถ้าพระเจ้าหงสาวดีมีชัยชนะก็คงมาตีเมืองไทยตามที่ได้เตรียมการไว้ แต่ที่พระเจ้าหงสาวดีไปตีเมืองอังวะถึงยกไปเป็นทัพกษัตริย์ก็หย่อนกำลังเพราะพวกประเทศราชก็ไม่สามิภักดิ์เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเหมือนอย่างครั้งพระเจ้าบุเรงนอง ข้างฝ่ายพระเจ้าอังวะก็ได้พวกไทยใหญ่ไว้เป็นกำลังมาก ถ้าพระเจ้าหงสาวดีไปรบแพ้พระเจ้าอังวะหรือเพียงไม่สามารถตีเมืองอังวะได้ ประเทศราชเช่นพระเจ้าตองอูและพระเจ้าแปร ก็คงจะคิดตั้งตัวเป็นใหญ่ เมืองไทยต้องการรี้พลเป็นกำลัง สำหรับต่อสู้ข้าศึกยิ่งกว่าสิ่งอื่น ไทยที่ถูกกวาดไปเป็นเชลยไปอยู่ที่ในจังหวัดหงสาวดีมากกว่าแห่งอื่น ถ้าจู่ไปตีเมืองหงสาวดีในเวลาที่พระเจ้านันทบุเรงไปทำสงครามอยู่ทางเมืองอังวะ ก็จะแก้เอาไทยที่เป็นเชลยกลับมาบ้านเมืองได้โดยง่าย ทรงพระดำริเช่นนั้นจึงหน่วงการเตรียมทัพจนถึงเดือน ๓ แรม ๖ ค่ำ ปีมะแม พ.ศ. ๒๑๒๖ จึงเสด็จไปจากเมืองพิษณุโลกแล้วยกกองทัพไปช้า ๆ เกือบ ๒ เดือนครึ่ง จึงไปถึงเมืองแครงที่ต่อแดนไทยเมื่อเดือน ๖ ขึ้น ๑ ค่ำ พ.ศ. ๒๑๒๗ พวกเจ้าเมืองกรมการจัดที่ให้ตั้งกองทัพข้างนอกเมือง และมาเฝ้าด้วยกันกับพระยาเกียรติและพระยาราม ทูลให้ทรงทราบว่า พระเจ้าหงสาวดีมีรับสั่งให้มารับเสด็จ พลับพลาที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรอยู่ไม่ห่างกับวัดพระมหาเถรคันฉ่องนัก คงได้ทรงคุ้นเคยและนับถือพระมหาเถรคันฉ่องมาแต่ก่อนแล้ว จึงเสด็จไปเยี่ยมพระมหาเถรคันฉ่องถึงกุฎิ ฝ่ายข้างพระมหาเถรคันฉ่องก็คงเคยรักใคร่สมเด็จพระนเรศวรมาแต่ก่อน เสด็จไปครั้งนั้นพระมหาเถรรู้ว่าเขาจะลวงเอาไปทำร้าย มีความสงสารเป็นกำลัง จึงทูลสมเด็จพระนเรศวรให้รู้พระองค์ แล้วไปว่ากล่าวพระยาเกียรติ พระยาราม ให้มาสวามิภักดิ์ ทูลความจริงให้สมเด็จพระพระนเรศวรทรงทราบ

สมเด็จพระนเรศวรทรงดำริว่า ความที่เป็นอริกับพระเจ้าหงสาวดีถึงเวลาที่จะต้องให้เป็นการเปิดเผยแล้วจึงมีรับสั่งให้เรียกนายทัพนายกองกับพระยาเกียรติพระยารามและเจ้าเมืองกรมการมาประชุมพร้อมกันที่พลับพลาและนิมนต์พระสงฆ์มานั่งเป็นสักขีพยานด้วย สมเด็จพระนเรศวรดำรัสเล่าเรื่องราวที่พระเจ้าหงสาวดีจะให้ล่อลวงไปทำร้ายให้ปรากฏแก่คนทั้งปวงแล้วทรงหลั่งน้ำลงเหนือแผ่นดินด้วยสุวรรณภิงคาร ประกาศแก่เทพยดาต่อหน้าที่ประชุมว่า "ตั้งแต่วันนี้กรุงศรีอยุธยาขาดทาง ไมตรีกับกรุงหงสาวดี มิได้เป็นมิตรกันดั่งแต่ก่อนต่อไป" เมือสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครงนั้น พระชันษาได้ ๒๙ ปี

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพนี้ พระราชพงศาวดารจารึกไว้งดงามหนักหนา ผู้ใดได้อ่านแล้วต้องเต็มไปด้วยความตื่นตันใจ "ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จยกพยุหแสนยากรไปถึงเมืองแครง ณ วันพฤหัสบดีขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ขณะนั้นรู้ทั่วไปถึงซักแซกยอถ่างเจ้าเมืองแครง ให้ปลัดเมืองออกมาทูลว่าขอเชิญเสด็จพักพลอยู่แต่นอกเมืองแครงก่อน สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ก็ให้พักพลอยู่ใกล้อารามพระมหาเถรคันฉ่อง แล้วตรัสให้ข่าวขึ้นไปถึงพระเจ้าหงสาวดีว่ายกกองทัพมาถึงเมืองแครงแล้ว พระเจ้าหงสาวดีทราบดังนั้นมีความยินดีว่า ครั้งนี้จะสมคิดแล้ว จึง

ให้จัดกองทัพหมื่นหนึ่งออกไปซุ่มไว้ต่อทางพระนเรศวรจะขึ้นมานั้น ไกลเมืองหงสาวดีวันหนึ่ง แล้วตรัสให้พระยาเกียรติ พระยารามลงไปรับ ถ้าพระนเรศวรยกล่วงขึ้นมาแล้วเราจะยกทัพหลวงออกตีหน้า ให้พระยาเกียรติพระยารามเอากองทัพทั้งนี้ตีขนาบหลัง จับเอาตัวพระนเรศวรประหารชีวิตเสียให้จงได้ เมืองหงสาวดีจะเป็นอิสรภาพไพศาลกว่านครทั้งปวง พระยาเกียรติกราบถวายบังคมลายกไปถึงเมืองแครงก็ทูลสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าว่าพระเจ้าหงสาวดีให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองนี้มารับเสด็จขึ้นไป ทูลท่านดังนั้นแล้วก็ถวายบังคมลา ไปนมัสการพระมหาเถรคันฉ่องผู้เป็นอาจารย์ แจ้งความซึ่งพระเจ้าหงสาวดีคิดทำการทั้งปวงนั้นให้พระมหาเถรคันฉ่องฟังทุกประการ พระมหาเถรคันฉ่องแจ้งดังนั้นมีใจกรุณาแก่สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า เพื่อว่าหาความผิดมิได้ อนึ่งด้วยพระราชกฤษฎาภินิหารบารมีสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าจะได้บำรุงพระบวรพุทธศาสนา อาณาประชาราษฎร์ให้ถาวรวัฒนาการสืบไป ครั้นพลบค่ำก็พาพระยาเกียรติเข้าเฝ้าสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า แล้วถวายพระพรว่า พระยาราม พระยาเกียรตินี้เป็นสานุศิษย์รูปมาบอกว่า พระเจ้าหงสาวดีจะประทุษร้ายต่อพระองค์สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าแจ้งดังนั้นก็ตรัสถามพระยารามพระยาเกียรติว่า เหตุผลประการใด พระเจ้าหงสาวดีจึงคิดจะทำร้ายเรา พระยารามพระยาเกียรติก็กราบทูลตามความซึ่งพระเจ้าหงสาวดีคิดและสั่งนั้นถวายทุกประการ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าได้ทรงทราบก็น้อยพระทัย คิดอาฆาตแก่พระเจ้าหงสาวดี จึงตรัสแก่พระมหาเถรคันฉ่องว่า ซึ่งพระผู้เป็นเจ้า เมตตาบอกเหตุการณ์แก่ข้าพเจ้าทั้งนี้พระคุณนั้นหาที่สุดมิได้ อันพระผู้เป็นเจ้าจะอยู่ในเมืองมอญนี้ พระเจ้าหงสาวดีแจ้งอันตรายก็จะมีเป็นมั่นคง ข้าพเจ้าจะนำผู้เป็นเจ้ากับพระยาเกียรติพระยารามและญาติโยมทั้งปวงลงไปอยู่ ณ กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา จะได้กระทำปฏิการสนองคุณพระผู้เป็นเจ้า และปลูกเลี้ยงพระยาเกียรติพระยารามด้วย พระมหาเถรกับพระยาทั้งสองก็ยินยอมพร้อมด้วยพระราชบริหาร สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ตรัสแก่มุขมาตยาโยธาหาญทั้งปวงว่า เราหาความผิดมิได้ ซึ่งพระเจ้าหงสาวดีคิดร้ายต่อเรานั้น อันแผ่นดินพระมหานครศรีอยุธยากับแผ่นดินหงสาวดีขาดจากทางพระราชไมตรีกัน เพราะเป็นอกุศลกรรมนิยม สำหรับที่จะให้สมณะพราหมณประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อน แล้วพระหัตถ์ก็ทรงพระสุวรรณภิงคารหลั่งอุทกธารลงเหนือพื้นพสุธาดล จึงออกพระโอษฐ์ตรัสประกาศแก่เทพยเจ้าทั้งหลายอันมีมหิทธิฤทธิ์ และทิพยจักษุ ทิพยโสตซึ่งสถิตอยู่ทุกทิศานุทิศ จงเป็นทิพย์พยานด้วย พระเจ้าหงสาวดีมิได้ตั้งอยู่โดยครองสุจริตมิตรภาพขัตติยประเพณี เสียสามัคคีธรรม ประพฤติพาลทุจริตคิดจะทำภยันตรายแก่เรา ตั้งแต่วันนี้ไปกรุงพระมหานครศรีอยุธยากับเมืองหงสาวดีมิได้เป็นสุวรรณปฐพีเดียวดุจหนึ่งแต่ก่อนขาดจากกันแต่วันนี้ไป ตราบเท่ากัลปาวสาน ครั้นมีพระราชบริหารประกาศเป็นฉินทภาคอุภัยพระมหานครเสร็จแล้วก็มีพระราชโองการตรัสสั่งท้าวพระยามุขมนตรีทั้งปวงว่า เราจะแยกกลับไปพระนคร ครั้งนี้จะพาพระมหาเถรคันฉ่องและญาติโยมกับพระยารามพระยาเกียรติไป แล้วจะตีกวาดครัวรามัญ เมืองรายทางไปด้วย ครั้น ณ วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ เพลา ๑๑ ทุ่ม ให้เอาพระยาคชาธารเข้าเทียบเกยทอดพระเนตรเห็นพระสารีริกบรมธาตุเสด็จปาฏิหาริย์แต่ปัจจิมทิศผ่านพระคชาธารไปโดยบุรพทิศ จึงเสด็จพยุหยาตราทัพออกจากเมืองแครง พระมหาเถรคันฉ่อง พระยาราม พระยาเกียรติ และญาติโยมก็ตามเสด็จ...

น่าเสียดายที่พระราชพงศาวดารของไทยมิได้จารึกวันประกาศอิสรภาพไว้ให้ปรากฏแจ้งชัดว่าทรงประกาศวันใด ทุกๆ ฉบับ เมื่อตรวจดูก็เห็นจารึกแต่วันเสด็จไปถึงเมืองแครง และวันยกทัพออกจากเมืองแครง และนอกจากนั้นก็ยัง

มีสิ่งที่ทำความยุ่งยากให้อีกอย่างหนึ่ง คือ ปีที่ทรงประกาศอิสรภาพในพระราชพงศาวดารหลายฉบับมิได้ตรงกันเลยสักฉบับเดียว เช่น

พระราชพงศาวดาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ว่าปีที่ทรงประกาศอิสรภาพนั้นเป็น "ปีกุนสัปตศก จุลศักราช ๙๓๗"

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กับฉบับสมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ความตรงกันว่าประกาศเมื่อ "ปีขาลอัฐศก จุลศักราช ๙๒๘" แต่พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ว่า "ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๙๔๖" ประหลาดอยู่อย่างหนึ่งที่วันคืนขึ้นแรมทางจันทรคตินั้น ตรงกันทุกฉบับ

เมื่อมาตรวจหลักฐานจากปีนักษัตร และปีจุลศักราช ดูกับพงศาวดารพม่าและพงศาวดามอญ และพงศาวดารทางเชียงใหม่ก็ปรากฏว่า ปีนักษัตร และจุลศักราชของพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ถูกต้องแม่นยำที่สุด เพราะตรงกับปีนักษัตรทางพงศาวดาพม่าและพงศาวดารมอญ ตลอดจนพงศาวดารทางเชียงใหม่ ไม่คลาดเคลื่อน เป็นอันเชื่อถือได้สนิทใจว่า สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพเมื่อ "ปีวอก จุลศักราช ๙๔๖" อย่างไม่สงสัย

ปัญหาผ่านมาถึง "วันประกาศอิสรภาพ" ของสมเด็จพระนเรศวร ตามที่ทรงประกาศอิสรภาพ เมื่อปีวอก จุลศักราช ๙๔๖ นั้น ตรงกับวาระทางจันทรคติ วันใด ? กำหนดในวาระใด ? ในวาระทั้งเจ็ด ? และดฤถีขึ้นหรือแรมแห่งเดือนจันทรคติใด ? เป็นเรื่องที่น่าจะคิดค้นนำมาเสนอ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้อนุสรณ์คำนึงถึงวันสำคัญของชาติไทย ที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพคราวนั้นทั่วกัน

พระราชพงศาวดารได้จารึกวันที่สมเด็จพระนเรศวรเสด็จจากกรุงศรีอยุธยาไปยังเมืองแครงไว้อย่างจะแจ้งว่า

"วันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๙๔๖ เสด็จจากเมืองพิษณุโลก" และในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐว่า "ณ วันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก ฉศก เสด็จออกตั้งทัพไชย ตำบลวัดยมท้ายเมืองกำแพงเพชร ในวันนั้นแผ่นดินไหวแล้วจึงยกทัพหลวงเสด็จไปถึงเมืองแครง" โดยเฉพาะในพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขามีรายละเอียดออกไปอีกว่า "ณ วันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๓ ปีฉลู สัปตศก จุลศักราช ๙๒๗ เสด็จยกทัพหลวงออกไปโดยประตูชัยแสนไปถึงตำบลวัดยมท้ายเมืองกำแพงเพชร ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีขาล อัฐศก จุลศักราช ๙๒๘ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จยกพยุหแสนยากรไปเมืองแครง ฯลฯ ณ วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ เสด็จพยุหยาตราออกจากเมืองแครง"

วันคืนทางจันทรคติในพระราชพงศาวดารเกี่ยวแก่เรื่องประกาศอิสรภาพมีแต่เพียงเท่านั้น คือ พบแต่ดฤถีหน้าและดฤถีหลังของวันประกาศ ส่วนวันประกาศอิสรภาพจะเป็นวันไหนไม่ปรากฏ แต่ปัญหาข้อนี้ไม่เหลือวิสัย เพราะพอจะค้นหาเหตุผลมาอนุมานให้ทราบโดยไม่ยากนัก

ถ้าเราศึกษาพระราชพงศาวดารในระยะนี้อย่างละเอียดแล้ว จะเห็นว่า ขณะที่สมเด็จพระนเรศวรเสด็จมาถึงเมืองแครง ซักแซกยอถ่างได้ให้สมเด็จพระนเรศวรประทับพลับพลา ณ ค่ายอยู่นอกเมืองแครงก่อน แล้วจึงให้ม้าใช้นำความไปแจ้งไปทูลแก่มังเอิงไชยสิงห์ พระเจ้านันทบุเรง ระยะทางจากเมืองแครงถึงกรุงหงสาวดีนั้น ชั่ว ๖ วันกว่าจะไปและกลับ และกว่านันทบุเรงจะวางกลฆ่าพระนเรศวร ด้วยการให้พระยาเกียรติพระยารามคุมทัพมารับ และกว่าพระยาทั้งสองจะยกทัพมาถึง กินเวลากว่า ๑๒ วัน และเมื่อมาถึงแล้วยังนำความเข้าไปหารือกับพระมหาเถรคันฉ่องถึงเรื่องพระเจ้าหงสาวดีลวงฆ่าสมเด็จพระนเรศวร แล้วพระมหาเถรคันฉ่องนำพระยาทั้งสองเข้าเฝ้าพระนเรศวร เพื่อกราบทูลให้ทรงทราบคุยหะอันร้ายแรงนั้น ตามพงศาวดารว่า พอสมเด็จพระนเรศวรทรงทราบเรื่องอันไร้ศีลธรรมของนันทบุเรงก็ประชุมแม่ทัพนายกองและพระสงฆ์ แถลงเรื่องที่นันทบุเรงคิดร้ายต่อพระองค์ให้ที่ประชุมทราบ แล้วทรงหลั่งน้ำประกาศอิสรภาพทันที ตามพระราชพงศาวดารว่า "ณ วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ เสด็จพยุหยาตราทัพออกจากเมืองแครง"

นับวันตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จถึงเมืองแครง เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ถึงวันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ อันเป็นวันเสด็จออกจากเมืองแครงได้ ๑๘ วัน การประกาศอิสรภาพท่ามกลางดินแดนราชศัตรูและต่อหน้าราชศัตรูนั้น เห็นจะต้องทำกันอย่างฉับพลัน คือ พอประกาศอิสรภาพแล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้ถอนค่ายเสด็จออกจากเมืองแครง (วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖) พร้อมด้วยให้อพยพประชาชนพลเมืองทั้งมอญและไทยที่ตกค้างอยู่คราวบุเรงนองกวาดต้อนขึ้นไป กลับกรุงศรีอยุธยา ดังนั้น วันประกาศอิสรภาพจะเป็นวันอื่นไม่ได้นอกจากวันพฤหัสบดี แรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๙๔๖ ส่วนปีประกาศอิสรภาพในพระราชพงศาวดารไม่ตรงกันก็ไม่เป็นปัญหา เพราะตามทางพิสูจน์เราเชื่อได้อย่างสนิทใจว่าศักราชตามพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ถูกต้องตลอดจนศุภมาตราดฤถีขึ้นแรมก็เป็นที่เชื่อถือได้ดุจกัน ทั้งนี้ กล่าวโดยอาศัยการคำนวณสอบทานตามเกณฑ์โลกวัฏวิธี ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๑๒๖-๒๑๒๗-๒๑๒๘ ดู เห็นว่าศักราชในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ถูกต้องแม่นยำปราศจากสงสัย

อันที่จริงศักราชต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารนั้น ดั้งเดิมทีเดียวคงไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน ภายหลังที่ข้าพเจ้าพิเคราะห์อยู่นาน ก็จับเกณฑ์ผิดของศักราชในพงศาวดารได้ว่า ที่ผิดพลาดไม่ตรงกันเลยทุกฉบับนั้น เนื่องมาจากสมเด็จพระเจ้าปราสาทสองทรงลบจุลศักราชเอาปีขาล สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๐๐๐ เป็นปีกุน สัมฤทธิศก ๑๐๐๐ ผู้ชำระพระราชพงศาวดารยุคหลังคือ พระเพทราชากับขุนหลวงสรศักดิ์ชำระในแผ่นดินพระเพทราชา ก็แก้ศักราชต่าง ๆ ให้เข้ากับเกณฑ์จุลศักราชที่พระเจ้าปราสาททองทรงลบและตั้งเกณฑ์จุลศักราชใหม่ เป็นเหตุให้ปีจุลศักราชคลาดเคลื่อนไป ๓ ปี ๙ ปี ๑๒ ปี ๑๕ ปี และ ๑๘ ปี และถ้านับย้อนต้นก็จะเร็วกว่าความเป็นจริง ๓ ปี คือปีกุน สัปตศก จุลศักราช ๙๙๗ แล้วเป็นปีกุน สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๐๐๐ สืบมาได้มีการชำระราชพงศาวดารในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และกับแผ่นดินพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็ได้มีการแก้ศักราชให้เข้าเกณฑ์จุลศักราชที่พระเจ้าปราสาททองทรงลบอีกทั้งสองครั้ง ตัวเลขจุลศักราชในพระราชพงศาวดารจึงแตกต่างกันออกไปอีกตามเกณฑ์ที่เข้าใจกันตามอัตโนมัติ แต่เดชะบุญที่พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ ที่พระโหราเป็นผู้รวบรวมตามพระบรมราชโองการของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น พระโหรามิได้แก้จุลศักราชให้วิปลาศคลาดเคลื่อนไปตามศักราชของพระเจ้าปราสาททอง คงยึดศักราช

ดั้งเดิมเป็นปทัสถาน จึงปรากฏว่าศักราช และศุภมาตราดฤถีขึ้นแรมแห่งเดือนจันทรคติ ในพระราชพงศาวดารฉบับพระโหราถูกต้องแม่นยำทนต่อการพิสูจน์ที่สุด นับเป็นเอกสารสำคัญที่มีค่ายิ่งทางประวัติศาสตร์ เสียดายที่ได้มาเล่มเดียว มิฉะนั้น ก็คงจะสามารถแก้ปัญหาเรื่องศักราชที่ผิดพลาดมาหลายร้อยปีให้เรียบร้อยได้ โดยไม่ต้องมาถกเถียงกันเช่นทุกวันนี้เลย

ปัญหาวันประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ซึ่งข้าพเจ้าได้นำมากล่าวโดยอาศัยเหตุผลหลายประการพร้อมกับให้ทรรศนะว่า จะเป็นวันอื่นไม่ได้นอกจากวาระทางจันทรคติกาล วันพฤหัสบดี แรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ ปีวอก จัตวาศก จุลศักราช ๙๔๖ ส่วนจะตรงกับวาระทางสุริยคติสุรทินที่เท่าใดข้าพเจ้าขอผัดจะเสนอในโอกาสต่อไปดังกล่าวไว้ในตอนที่ ๑ นั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าชาวไทยผู้สนใจในมหาวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวร คงจะเห็นพ้องและคงพอใจทั่วกัน เพราะเหตุแห่งวันประกาศอิสรภาพของสมเด็จนเรศวรเป็นเจ้าครั้งนั้น ต่อมาได้เป็นผลให้เมืองไทยได้คืนมาซึ่งเอกราช เป็นชาติที่รุ่งเรืองเกียรติสูงสุดในภาคบูรพาทิศ พระบรมเดชานุภาพกำจรกำจายไปทั่วภิภพ ภายหลังรัชสมัยของพระองค์แม้จะได้เสด็จสวรรคต ณ เมืองห้างหลวงแล้ว สมเด็จพระอนุชาธิราชพระเอกาทศรถได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นกษัตริย์ และชาวหงสาวดีต่างพากันเกรงกลัวพระบรมเดชานุภาพได้เป็นทูตอัญเชิญพระราชสาสน์มาเจริญทางพระราชไมตรี เพื่อให้กรุงพระมหานครศรีอยุธยากับกรุงหงสาวดีได้เป็นสุวรรณปฐพีเดียวกันไปใหม่ ทั้งนี้ เป็นผลตอบสนองมาจากมหาวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กับสมเด็จพระเอกาทศรถพร้อมทั้งบรรดาบรรพบุรุษผู้เป็นวีรชนชาวไทยทั้งมวลผู้พลีเลือดออกทาแผ่นดินเพื่อแลกเอาเอกราชของชาวไทยคืนมา เรื่องเหล่านี้ปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดาร และแจ้งแก่นักศึกษาอยู่ทั่วกันแล้ว

เพื่อให้สมบูรณ์ด้วยหลักฐานในการให้ทรรศนะ "วันประกาศอิสรภาพ" ที่ข้าพเจ้าได้คิดค้นขึ้นเสนอแก่บรรดาผู้สนใจทั้งมวล และเพื่อให้ชนชาวไทยได้ยอมรับเอาวันประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็น "วัน" ของไทยโดยแท้จริง ข้าพเจ้าขอกล่าวย้ำและนำหลักฐานเท่าที่ค้นพบในประวัติศาสตร์พระราชพงศาวดาร เสนอแก่ท่านผู้สนใจอีกวาระหนึ่ง เพราะเรื่องนี้ปรากฏบังเอิญไปพ้องกับความต้องการของทางราชการ ในการเทิดทูนมหาวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรด้วยการบูรณะพระเจดีย์ยุทธหัตถี และคิดค้น "วันชาติ" ให้เอาวันใดวันหนึ่งที่มีเกียรติและเทิดทูนศักดิ์ของชาวไทยและชาติไทยมาเป็นวันชาติแทนวันชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าวันที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครงควรให้เป็น "วันชาติ" อันแท้จริงของไทยสืบไปได้ และในกรณีสองประการนี้ทำให้ข้าพเจ้ามีเกียรติได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานหาแบบรูปพระเจดีย์ยุทธหัตถี กับหาวันชาติใหม่ด้วยผู้หนึ่ง โดยคำเชื้อเชิญของกรมศิลปากร

ข้าพเจ้าขอย้ำถึง วัน เดือน ปี ที่ยกทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชครั้งเสด็จไปช่วยมังเอิงไชยสิงห์ (นันทบุเรง) ทำศึกกับเจ้ากรุงอังวะอีกวาระหนึ่ง การที่ต้องกล่าวถึงวันกรีธาทัพอีกเช่นนี้ก็เพื่อให้เป็นเครื่องพิสูจน์หลักฐานที่แน่นอนสำหรับประกอบการพิจารณาหาวันประกาศอิสรภาพให้แม่นยำยิ่งขึ้นเกี่ยวแก่เรื่องนี้ พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ จารึกไว้ว่า

"ศักราช ๙๔๖ วอกศก ครั้งนั้นสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสวยราชสมบัติ ณ เมืองพิษณุโลก รู้ข่าวมาว่าพระเจ้าหงสาวดีกับพระเจ้าอังวะผิดกัน ครั้งนั้นเสด็จไปช่วยการศึกพระเจ้าหงสาและอยู่ในวันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ช้างต้นพลายสวัสดิมงคล และช้างต้นพลายแก้วจักรรัตน์ชนกันและงาช้างต้นพลายสวัสดิมงคลลุ่ยข้างซ้าย และโหรทำนายว่าห้ามยาตราและมีพระราชโองการตรัสว่าได้ตกแต่งการนั้นสรรพแล้ว จึงเสด็จพยุหยาตราไป ครั้นถึง ณ วันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ เสด็จออกตั้งทัพชัยตำบลวัดยมท้ายเมืองกำแพงเพชร ในวันนั้นแผ่นดินไหวแล้วจึงยกทัพหลวงเสด็จไปเถิงเมืองแครงแล้วจึงทัพหลวงเสด็จกลับคืนมาพระนครศรีอยุธยา"

ความต่าง ๆ ที่พบในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯมีเพียงเท่านี้ แต่มาพบรายวันเสด็จกรีธาทัพถึงเมืองแครงละเอียดออกไปอีก ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาความว่า "ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีขาล อัฐศก จุลศักราช ๙๒๘ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จยกพหุหแสนยากรไปเมืองแครง ฯลฯ ณ วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ เสด็จพยุหยาตราออกจากเมืองแครง"

ศุภมาตราดฤถีขึ้นแรมทางจันทรคติที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯถูกต้องแม่นยำเมื่อนำไปพิสูจน์กับปูมโหรที่คำนวณขึ้นไว้สำหรับสอบทานก็ตรงกันไม่ผิดพลาดแต่มาถึงศุภมาตราดฤถีขึ้นแรมในพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา อันเป็นฉบับที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ทรงชำระใหม่ก็ปรากฏว่า ศุภมาตราดฤถีในชุณหปักษ์ผิดพลาด คือ ''ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๓'' นั้น ไม่ตรงกับปูมโหรตามปูนโหรที่คำนวณได้ ''ขึ้น ๑ ค่ำเป็นวันอังคาร'' ข้าพเจ้าไปปรารภเรื่องนี้กับคุณตรี อมาตยกุลว่า "เห็นจะคัดกันมาผิด ถ้าเป็นวันพฤหัสบดี จะต้องเป็นวันขึ้น ๓ ค่ำ คงจะผิดเลขหนึ่งกับเลขสามเพราะโบราณเขียนเลขไทยหนึ่งกับสามในลักษณะคล้ายกันมาก" แต่ปัญหาเรื่องนี้แก้ตก คุณตรี อมาตยกุล ได้เอาพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศมาตรวจสอบก็ปรากฏว่าวันเสด็จกรีธาทัพถึงเมืองแครงนั้นเป็น ''วันพฤหัสบดีขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖'' ข้าพเจ้าดีใจจนอกเต้นรู้สึกเหมือนได้พบแสงสว่างในวันประกาศอิสรภาพวูบขึ้นมาทันที เพราะ "วันพฤหัสบดีขึ้น ๑๐ ค่ำ" นั้นตรงกับปูมโหรที่ข้าพเจ้าคำนวณไม่ผิดพลาด เป็นอันจับได้ว่า พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาคัดหรือพิมพ์ตกสูญไปหนึ่งสูญ และเพื่อพิสูจน์ศุภมาตราดฤถีทางชุณหปักษ์และกฤษณปักษ์ในเรื่องนี้ให้สิ้นสงสัย ข้าพเจ้าได้ตรวจพระราชพงศาวดารอีกหลายฉบับ เช่นฉบับของกรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับพิสดารที่หมอบลัดเลจัดพิมพ์และฉบับสมเด็จกรมพระปรมานุชิต เป็น "วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖" เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ทุกฉบับ เป็นอันสิ้นสงสัย และจับข้อเท็จจริงได้อีกประการหนึ่งว่า สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าประทับอยู่เมืองแครงเพียง ๗ ราตรีเท่านั้น คือตั้งแต่วันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖ ถึงวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ พอถึงวันเสาร์แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ ก็เสด็จกรีธาทัพออกจาเมืองแครง เป็นหลักฐานอีกอย่างหนึ่งทางภูมิศาสตร์ว่า ทางเดินระหว่างกรุงหงสาวดีกับเมืองแครงใช้เวลาเพียง ๓ วันไปกลับสิ้นเวลาประมาณ ๖ วัน และนับจากวันพฤหัสบดีขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖ ถึงวันศุกร์แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ อันเป็นวันยาตราทัพออกจากเมืองแครงได้ ๘ วัน (ไม่ใช่ ๑๘ วันเช่นกล่าวไว้ในตอนที่ ๑) เมื่อมาอนุมานเหตุการณ์ดู ก็ยิ่งเป็นหลักฐานให้เชื่อถือในวันประกาศอิสรภาพได้สนิทใจยิ่งขึ้น เพราะหนทางจากเมืองแครงไปถึงหงสาวดีไป

และกลับกินเวลาเพียง ๖ วันเท่านั้น วันที่ ๗ ทรงทราบเรื่องนันทบุเรงคิดร้ายจากพระมหาเถรคันฉ่องและพระยาราม พระยาเกียรติ และเป็นวันประกาศอิสรภาพรุ่งขึ้นวันที่ ๘ เป็นวันรื้อค่ายออกจากเมืองแครง พิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าวนี้ วันประกาศอิสรภาพจะเป็นวันอื่นไม่ได้นอกจากวันพฤหัสบดี แรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ ดังกล่าว ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๑

เพราะเหตุใดข้าพเจ้าจึงกล้ากล่าวว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ณ วันพฤหัสบดี แรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ ทั้งนี้นอกจากข้าพเจ้าจะอนุมานตามเหตุผลดังกล่าวมาแล้วยังได้พิเคราะห์ถึงพระราชจริยาวัตรราชกรณียกิจ ตลอดจนพระนิสัยและน้ำพระทัยของสมเด็จพระนเรศวรเป็นสาระสำคัญอีกด้วย ข้าพเจ้าได้กล่าวว่าพอพระมหาเถรคันฉ่องนำพระยารามพระยาเกียรติเข้าเฝ้าเพื่อทูลคุยหะรหัสให้ทราบถึงเรื่องนันทบุเรงคิดร้าย สมเด็จพระนเรศวรก็ทรงประชุมแม่ทัพนายกองพร้อมทั้งพระสงฆ์แจ้งเรื่องที่นันทบุเรงคิดร้ายให้ทราบ แล้วทรงสุวรรณภิงคารหลั่งน้ำอุทกธาราลงเหนือพื้นปฐพีประกาศอิสรภาพเป็น "ฉินทภาคอุภัยพระนคร" ทันที

ข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้วว่า การประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรนั้นเป็นการประกาศต่อหน้าราชศัตรูในดินแดนราชศัตรูเมื่อประกาศแล้วยังจะมัวไถลรอความหายนะอยู่อีก ไม่ใช่พระวิสัยของสมเด็จพระนเรศวรเพราะตามพระราชประวัติของพระองค์ที่ได้สดับตรับฟังและศึกษามา สมเด็จพระนเรศวรโปรดความฉับพลันรวดเร็ว โปรดการฉวยโอกาสอันเหมาะแก่ยุทธวิธี ไม่โอ้เอ้ล่าช้าเช่นกษัตริย์ในประวัติศาสตร์บางองค์ วิสัยของสมเด็จพระนเรศวรไม่โปรดให้ใครขัดขวางการกระทำแม้ "โหรทำนายห้ามยาตรา" ก็ "มีพระโองการตรัสว่า ได้ตกแต่งการนั้นสรรพแล้ว จึงเสด็จพยุหยาตราไป" และไม่ใช่ครั้งนี้เท่านั้น ครั้งทรงมีชัยชนะยุทธหัตถียิ่งใหญ่แก่พระมหาอุปราชา สมเด็จพระนเรศวรก็ทรงแสดงพระจริยาวัตรราชนิสัยรวดเร็วให้ประจักษ์อีก "เสด็จออกรบมหาอุปราชตำบลหนองสาหร่าย ครั้งนั้นมิได้ตามฤกษ์และฝ่าย (ฝ่า) ฤกษ์หน่อยหนึ่ง" พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ จารึกพระอัธยาศัยโปรดความรวดเร็วของสมเด็จพระนเรศวรไว้ ดังนี้

เพราะ "ฝ่าฤกษ์หน่อยหนึ่ง" ของพระองค์ เป็นเหตุให้บรรดาแม่ทัพกองติดตามเสด็จไม่ทัน สมเด็จพระนเรศวรกับพระเอกาทศรถ ทรงช้างศึกบุกเข้าไปท่ามกลางสมรภูมิก่อนแม่ทัพนายกอง เป็นเหตุให้ข้าศึกยิงถูกพระหัตถ์ข้างขวาซึ่งพระองค์ก็มิได้ย่อท้อ ภายหลังที่ได้ทรงกระทำยุทธหัตถีอย่างน่าหวาดเสียว "ครั้งนั้นมหาอุปราชขาดคอช้างตายในที่รบ"

ไม่เพียงแต่เท่าที่ยกมาให้เห็นดังนี้ ในพระจริยาวัตรราชกรณียกิจอื่น ๆ ก็แสดงให้เห็นความรวดเร็วฉับพลันของพระองค์อีกเป็นอันมาก ผู้สนใจอ่านพระราชพงศาวดารคงเห็นพ้องด้วยกับข้าพเจ้าทุกคนว่า การประกาศอิสรภาพต่อหน้าราชศัตรูเช่นนี้และในดินแดนราชศัตรูเช่นนั้นไหนเลยจะทรงรีรออยู่หาความหายนะด้วยหูศึกตาศึกมีรอบพระองค์แม้พระองค์จะกล้าหาญปานใด แต่ภัยอันตรายที่ล้อมอยู่รอบด้านแทบจะหาทางออกไม่พ้นนั้น พระองค์จะประมาทไม่ได้ ประกอบทั้งระยะทางเมืองแครงไปหงสาวดีไปกลับเพียง ๖ วันด้วย จึงเป็นเหตุผลให้อนุมานได้ว่า พอประกาศแล้วรุ่งขึ้น "วันศุกร์ แรม ๓ เดือน ๖" เวลาเช้ามืด ก็โปรดเกล้าฯให้รื้อถอนค่ายเป็นการด่วน เพื่อกวาดต้อนเอาเชลยและขึ้นไปแก้คนไทยที่ถูกกวาดต้อนมาครั้งบุเรงนองที่กรุงหงสาวดีกลับกรุงศรีอยุธยา การอนุมานเหตุการณ์และสันนิษฐานผล

เข้าหาเหตุเช่นนี้แม้จะเป็นการเสี่ยงอยู่บ้าง ก็ดูเหมือนมีอยู่ทางเดียวที่มีน้ำหนักน่าเชื่อด้วยเหตุผลทุกประการ

การประกาศอิสรภาพของพระองค์ แม้จะทรงกระทำรวดเร็วดุจสายฟ้าแลบก็ตามนันทบุเรงก็ทราบเรื่องฉับพลันเหมือนกัน สั่งให้มหาอุปราชากับสุรกรรมาติดตามจับสมเด็จพระนเรศวรและชิงเชลยคืนทันที พอสมเด็จพระนเรศวรกับผู้คนรี้พลช้างม้าข้ามแม่น้ำสะโตงได้ มหาอุปราชากับสุรกรรมาก็ตามมาถึงฝั่งแม่น้ำสะโตงอีกฟากหนึ่งหวุดหวิดจะทันกัน และเกือบจะเกิดสู้รบกันขึ้น ถ้าตามมาทันก็ไม่ต้องสงสัยว่า กองทัพของไทยจะต้องขยี้ทัพหงสาวดีอย่างแหลกราญเพราะกำลังรี้พลของไทยยังใหม่และสดชื่น กระหายจะรบศึกอยู่ด้วยกันทุกคน และ ณ ที่ตรงนี้เองพระบรมเดชานุภาพของสมเด็จพระนเรศวรก็ปรากฏท่ามกลางไพร่พลเป็นมหัศจรรย์ที่ "ทรงพระแสงปืนนกสับยาวเก้าคืบ ยิงไปต้องสุรกรรมาตายตกจากคอช้าง" เมื่อพระมหาอุปราชาต้องเสียชีวิตสุกรรมาแม่ทัพหน้าเช่นพระแสนนกสับยาวเก้าคืบซึ่งมีวิถีกระสุนเร็วสูงข้ามแม่น้ำกว้างเหลือกำลังปืนไปเช่นนั้นก็กลัวมิอาจตามมาให้เลิกทัพกลับไปกรุงหงสาวดี

พระจริยาวัตรราชนิสัยของสมเด็จพระนเรศวรเห็นปานฉะนี้และมีเหตุผลเป็นกรณีแวดล้อมด้วยประการฉะนี้จึงขอย้ำอีกวาระหนึ่ง การประกาศอิสรภาพนั้น อนุมานได้เกือบไม่ผิดพลาดแล้วว่า ทรงประกาศ ณ วันพฤหัสบดีแรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ ประกอบทั้งระยะเวลาที่ประทับอยู่ ณ ค่ายนอกเมืองแครงเพียง ๗ ราตรี เป็นเครื่องประกอบให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นกว่า ๖ ราตรีแรกผ่านไปด้วยการรอคอยข่าวจากนันทบุเรงอีก ๑ ราตรี เป็นระยะทราบข่าวนันทบุเรงหักล้างแล้วทรงประกาศอิสรภาพรุ่งขึ้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อถอนค่ายคงทรงทราบอยู่ว่าหนทางจากหงสาวดีถึงเมืองแครงไม่เกิน ๗๒ ชั่วนาฬิกา ขืนล่าช้าอยู่จักเป็นโทษเกิดขึ้นต่อกองทัพไพร่พลมากกว่าเป็นทวีคูณ เพราะเวลาเพียง ๗๒ ชั่วนาฬิกานั้น การเดินทัพม้าและทัพช้างจะต้องเร็วกว่าฝีเท้าคนมากนัก จากกรุงหงสาวดีสามารถจะมาถึงเมืองแครงได้ภายในเวลาไม่เกิน ๒๔ ชั่วนาฬิกา และด้วยประการฉะนี้ มหาอุปราชาจึงตามสมเด็จพระนเรศวรได้เกือบทัน หวุดหวิดกันเพียงแม่น้ำหนึ่งเท่านั้น

ด้วยการเสนอเหตุผลและกรณีแวดล้อมในเรื่องเกี่ยวแก่วันประกาศอิสรภาพดังกล่าวมานี้ต่อท่านอธิบดีกรมศิลปากร เมื่อเช้าวันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๕ ท่านอธิบดีรับฟังด้วยความพอใจเป็นพิเศษ และถามข้าพเจ้าว่า ตรงกับวันสุริยคติที่เท่าใด และเป็นเดือนใด ข้าพเจ้าตอบว่า "วันมหามงคลของชาวไทยที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพนั้นตรงกับวันที่ ๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๑๒๗"*

ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการคำนวณเทียบวันจากจันทรคติให้เป็นสุรทินทางสุริยคติตามเกณฑ์โลกวัฏวิถี เช่นเดียวกับข้าพเจ้าเคยคำนวณหาวันสมเด็จพระนเรศวรทรงชนะยุทธหัตถี "ที่ ๒๕ มกราคม"** ให้แก่กระทรวงกลาโหม ซึ่งได้จัดให้เป็นวันกองทัพบกอย่างมโหฬารมาแล้วในหนหลัง

---

*ตามปฏิทินยูเลียน เป็นวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๑๒๗

**ตามปฏิทินยูเลียน เป็นวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๑๓๕

คำบูชาหลวงปู่ชัยมงคล

ภาวนา ๗-๙ หรือ ๑๕ จบ

อิติ จิตตัง เอหิ เทวตาหิ ชัยยะมังคะลานิ
ปูเชหิ มานิ มะมา

ใจใสเป็นใจบุญ
ใจขุ่นเป็นใจบาป

พระครูภาวนารังสี

.....สมเด็จพระพนรัตนจึงถวายพระพรว่า อาตมภาพพิเคราะห์ดูข้าราชการเหล่านี้ ที่จะไม่กลัวพระราชสมภารเจ้า (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช) นั้นหามิได้ และเหตุทั้งนี้จำเป็นที่จะให้พระเกียรติยศพระราชสมภารเจ้าเป็นมหัศจรรย์ เหมือนสมเด็จพระสรรเพชญพุทธเจ้า เมื่อพระองค์เสด็จเหนืออปราชิตบัลลังก์ใต้ควงพระมหาโพธิ ณ เพลาสายันห์ครั้งนั้น เทพยเจ้ามาเฝ้าพร้อมอยู่ทั้งหมื่นจักรวาล และพระยาวัสวดีมารยกพลาพลเสนามารมาผจญครั้งนั้น ถ้าได้เทพยเจ้าเป็นบริวารมีชัยแก่พระยามาร ก็หาสู้เป็นมหามหัศจรรย์นักไม่ นี่พรรเอิญให้หมู่อมรอินทร์พรหมทั้งปวงปลาศนาการหนีไปสิ้น ยังแต่พระองค์เดียวอาจสามารถผจญพระยามาราธิราชกับพลเสนามารให้ปราชัยพ่ายแพ้ได้ จึงสมเด็จพระบรมโลกนาถได้พระนามว่า พระพิชิตมารโมลีศรีสรรเพชดาญาณ เป็นมหามหัศจรรย์ดาลดิเรกทั่วอนันตโลกธาตุ.....ก็เหมือนพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์นี้ ถ้าเสด็จพร้อมด้วยเสนางคนิกรโยธาทวยหาญมาก และมีชัยแก่พระมหาอุปราชา ก็หาสู้เป็นอัศจรรย์แผ่พระเกียรติยศปรากฏไปในนานาประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งนั้นไม่ พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระราชปริวิตกน้อยพระทัยเลย อันเหตุที่เป็นนี้เพื่อเทพยเจ้าทั้งปวงอันรักษาพระองค์จักสำแดงพระเกียรติยศ ดุจอาตมภาพถวายพระพรเป็นแท้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังสมเด็จพระพนรัตนถวายวิสัชนากว้างขวาง ออกพระนามสมเด็จพระบรมอัครโมลีโลกครั้งนั้น ระลึกถึงพระคุณนามอันยิ่ง ก็ทรงพระปิติโสมนัสตื้นเต็มพระกมลหฤทัย-ปราโมทย์ ยกพระกรประนมเหนือพระอุตมางคศิโรตม์นมัสการ แย้มพระโอษฐ์ว่า สาธุ สาธุ พระผู้เป็นเจ้าว่านี้ควรหนักหนา

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา

บทกลอนสอนใจ

หลวงปู่ชัยมงคล

อารมณ์เขา

พังวาทีเขาบอกออกจะเชื่อ
อย่าเชื่อเขาก้าวหน้าน้ำตานอง
อย่าเห็นว่าน้ำหนึ่งพึงไม่เปลี่ยน
ต้องคำนึงถึงชีวิตและจิตใจ
อย่าเห็นอื่นมาชื่นจิตจงคิดก่อน
อย่าชักจูงคนที่โง่โตอำพราง
อย่ารักใครคลั่งไคล้หลงไม่ส่งโชค
อย่าสงสารพวกเสือจะเหลือดี
ค่อยผ่อนเบากล่าวโทษจงงดก่อน
ช่วยต้องรู้กำลังเราจึงเข้าการ
ต้องรู้หลักรักษามารยาท
กว่าจะหลุดทีละขั้นทุกชั้นไป

มันไม่เบื่อก็เพราะชอบตอบสนอง
จะหม่นหมองมีแต่ทุกข์คอยปลุกใจ
อาจหมุนเวียนเปลี่ยนแปรสุดแก้ไข
น้ำจะไหลสู่ที่ลุ่มหรือมุมทาง
อย่าวิงวอนคนห่างวัดเพื่อขัดขวาง
อย่าขัดขวางคนขี้เมาไม่เข้าที
จะกลับโศกย่อยยับทั้งอับศรี
อย่าปรานีกับงูเห่าไม่เข้าการ
อย่าทำงอนดังใจดำฟังคำขาน
อย่าชมซานช่วยเพราะเซ่อเลินเล่อไป
ต้องงองอาจหมั้นเหลียวแลคอยแก้ไข
ทำอะไรไม่ใจเบาจึงเข้าทาง

แข่งดีอยากมีแสง

พระพุทธสุดวิไลใครจะเหมือน
ท่านทั้งหลายโปรดเข้าใจอย่าได้แคลง
ดาวอะไรกันหนอพอจะรู้
ต้องถูกเมฆหมอกบังดังสกนธ์
จะเปล่งรัศมีสักเท่าใดก็ไร้ค่า
เพราะเมฆหมอกบังตนทุกคนเรา

ดาวสู้เดือนไม่ได้เพราะไร้แสง
มัวระแวงดาวมากจะยากจน
ก็มีอยู่กลางนภาเมื่อคราฝน
เหมือนถูกมนต์สะกดหมดแสงดาว
หมดปัญญาดาวเอ๋ยเฉลยกล่าว
จึงต้องเศร้าไม่เป็นเอกเพราะเมฆบัง

ส่วนเดือนนั้นดวงเดียวเหนี่ยวยึดมั่น
ไม่แปรผันอย่างดาวแต่หนหลัง
มีรัศมีผุดผ่องเสียจริงจัง
แม้เมฆบังแสงอยู่ไม่รู้คลาย
ถึงจะมัวหมองบ้างก็ช่างเถิด
คงจะเปิดแสงจ้าไม่รู้หาย
ส่วนเมฆนั้นไม่อยู่จนวันตาย
ต้องรู้หายคลายอารมณ์เพราะลมบน
ต่อแต่นั้นก็จะมีสีนวลปลั่ง
เพราะพึงยังมีดีหน้าที่ล้น
สีนวลใยจะไม่ไปแรงลมบน
ทั้งสัตว์คนจะสดชื่นเพราะแสงเดือน
ดีอยู่แล้วพวกเราจงจำไว้
เมฆจะมาเท่าไรไม่เขยื้อน
ประพฤติตนให้เป็นอย่างเช่นเดือน
ไม่เขยื้อนเหมือนเมฆหมอกที่หลอกเรา
จะได้เป็นคนดีกับเขาบ้าง
จะเป็นอย่างอ้างเอ่ยเฉลยกล่าว
ทำไม่ดีก็จะเป็นอย่างเช่นดาว
เมฆบังเข้าก็หมดแสงมัวแข่งดี
ต้องสนใจจำไว้อย่าให้หลง
ถ้างวยงงเชิญถามได้ที่นี่
ต้องประสงค์สิ่งใดบอกไปซี
เราจะชี้ทางให้ไม่ปิดบัง
ดีหรือยังฟังแล้วเป็นไฉน
คงจำได้ทุกคนแต่หนหลัง
ถ้ารู้แล้วจงเป็นเหมือนเช่นดัง
เดือนที่ตั้งเป็นอุทาหรณ์แต่ก่อนมา

รู้น้อย

อันบัณฑิตคิดธุระเฉพาะหน้า
ไม่เอื้อมคว้าสิ่งที่ล่วงมาถ่วงยุ่ง
ทั้งไม่ถืออนาคตปลดมานุง
สนใจมุ่งกำลังผ่านแต่ด้านเดียว
คนใจขุ่นวุ่นวายกระส่ายกระสับ
เพราะรวมจับสุมหมดมาปลดเกี่ยว
เลยทุกข์ร้อนก่อนถึงธุระเทียว
หรือโน้มเหนี่ยวสิ่งที่เลยมาเกยตรอม
ยิ่งยึดถือนี่นั่นของฉันนะ
ใครเกะกะหึงหวงห่วงถนอม
ทั้งลูกหลานทรัพย์สมบัติมัดใจตรอม
ถ้าผิดหวังนั่งจ่อมงอมระทม
อารมณ์ทุกข์ปลุกแก้อารมณ์ควร
ถ้ากลับหวนแก้ที่อื่นยิ่งขื่นขม
ทั้งสุรายาเมาเฝ้าระดม
ถ้าพลาดพล้ำถลำจมอบายมุข
ขอฝากเตือนภาษิตไว้ติดหู
หมั่นปลุกใจให้รู้คู่ทุกข์สุข
ก็จะได้ค่อยคลายหายสุขทุกข์
หลงสนุกหลงดื้อถือของลวง
พอรู้แล้วก็จะหายสบายนะ
ยึดธรรมะได้ทั้งหมดเพื่อปลดบ่วง
ไม่ต้องว่ายเวียนวนคนทั้งปวง
เมื่อปลดบ่วงห่วงหายสบายเรา

วิสัยการครองเรือน

ความหนักแน่นแก่นสารของบ้านช่อง
ผู้ปกครองเก่งกล้าสามารถได้
ต้องแม่นยำจำสิ่งที่ทำไว้
ถ้าเหลวไหลทุกด้านบ้านต้องพัง
เราจะรอว่าเขาหรือใครเล่า
จะมีเจ้าองค์ใดมาคอยสั่ง
ถ้าเรารู้ผู้ปกครองต้องระวัง
ใครจะสั่งสอนเราเป็นเจ้าคน
ต้องฝึกตนจำตนเสียให้แม่น
อย่ารีบแล่นตามอารมณ์ไม่เป็นผล
ต้องฟังหูไว้หูคอยดูคน
จะรวยล้นเป็นล้านพ่อบ้านดี

หวังข้างหน้า

ขออย่าไปหวังในวังน้ำวน
คงไม่เห็นต้นเห็นใบละซี
ควรหวังบนแห้งถึงแล้งยังดี
เพราะเราได้มีที่หวังได้ชม
บุกป่าฝ่าหนามถึงค่ำถึงคม
ยังพอได้ชมเพราะหวังไม่ไกล
หวังเลยเวลาก็จะหาไม่
แล้วอีกเมื่อไรจะได้หมายปอง
มันอยู่ในน้ำความหวังลอยล่อง
คงไม่ได้ปองเพราะน้ำมันวน
วนอยู่ไม่ไกลไม่ใกล้คือคน
เหมือนวังน้ำวนที่ตนเห็นมา
จับได้ไล่ทันเหหันซ้ายขวา
ทำหน้าทำตาแทบขาดใจตาย
ที่แท้มารยาทของคนชอบวน
อย่าไปหลงกลว่าวนจะได้
เมื่อเห็นวนแล้วควรหลีกให้ไกล
จะได้อยู่ใกล้กับสิ่งไม่วน

หมั่นตริตรอง

ถ้าหวังดีมีรสทดลองหน่อย
ใครเขาพลอยโฉงเฉงว่าเก่งมาก
อย่าทะนงหลงไปให้ลำบาก
จะเก่งมากหรือไม่ได้ที่เรา
จะคิดสู้สู้คนจนหมดสิ้น
อย่าถวิลหมายปองครองความเศร้า
ต้องปลุกใจให้เป็นสุขทุกข์ไม่เอา
กำลังเราสำคัญนั้นที่ใจ
เมื่อใจคึกไม่หมองคะนองอยู่
เห็นศัตรูอย่าทำหน้ามีท่าเศร้า
ต้องยิ้มแย้มแจ่มใสไม่บางเบา
เพราะว่าเราต้องการในด้านดี

พอศัตรูเห็นท่าดูน่าขาม ว่าคู่ความน่ากลัวสมตัวนี่
กำลังใจจะถอยน้อยเต็มที เพราะมีดีอยู่เสมอไม่เผลอใจ
ถ้ามีโศกครอบงำหรือช้ำจิต จงรีบคิดเสียเถิดว่าหาท่าใหม่
เรื่องความโศกหรือกำสรดสลดใจ เป็นทางให้ศัตรูมันรู้ทาง
ต้องปิดนอกปิดในให้แน่นก่อน อย่ารีบร้อนตั้งท่าว่าเอ่ยอ้าง
ตั้งปัญหาขึ้นที่ตนเป็นคนกลาง เฉลยอ้างแย้งที่เราเอาเสียเอง
ทำอย่างนี้ตลอดไปได้ทุกเรื่อง ก็จะเปลื้องโศกศัลย์นั่นแหละเก่ง
หมดปัญหาออกจากใจไม่ต้องเกรง เพราะเราเก่งเฉลยได้ไม่จนตัว
ชนะตนแล้วใครมาในท่าไหน ต้องรับได้ทุกท่าน่ายิ้มหัว
เพราะใจเก่งเร่งสู้และรู้ตัว ไม่เมามัวมุ่งตะบึงถึงไหนกัน
แพ้เป็นพระชนะเป็นมารท่านขานไข ชนะได้ในเรื่องทุกทุกท่าน
ชนะถูกได้แล้วคลาดแคล้วมาร เพราะสมานปักใจว่าใช่พระ

น่าแปลกจริง

จะแปลกอื่นหมื่นแสนมาตรแม้นว่า วาสนาไม่มีหาดีไม่
ดีผู้อื่นหมื่นคนก็จนใจ ดีนั้นไซร้ไม่ใช่เราที่เขาเอง
จะดีหนึ่งหรือสองไม่ต้องว่า วาสนาเรามีดีจึงเก่ง
ดีผู้อื่นหมื่นคนที่ตนเอง ดีหนึ่งเก่งอยู่ที่ตนคนจึงกลัว
รู้ผู้อื่นสิบรู้สู้ไม่ได้ รู้จากใจเรานี้จึงหนีชั่ว
จะรู้อื่นหมื่นแสนไม่แม้นตัว รู้จักกลัวบาปกรรมเร่งทำดี
รวยผู้อื่นหมื่นคนเราจนเล่า ใครจะเฝ้าฝึกฝนตนอย่างนี้
ต้องการรวยจะต้องเร่งเก่งไว้ซี งานการมีที่ไหนสนใจทำ
สวยผู้อื่นหมื่นคนก็จนจิต สวยไม่ติดเราด้วยช่วยสวยซ้ำ
ต้องขัดสีฉวีวรรณพรรณจึงงาม จะสวยซ้ำที่เราขัดเกลาเอง
ถ้าสันโดษงดโลภเรื่องโกรธหลง อย่าพะวงให้ใกล้นะจะข่มเหง
มีเท่าใดใช้เท่านั้นมั่นอยู่เอง เราจะเก่งเรื่องมีใช้ไว้ได้นาน
ถ้าสุร่ายจ่ายนอกนอกสันโดษ ใครจะโปรดช่วยรักษาคอยว่าห้าม
ต้องประหยัดหัดจนเป็นคนงาม อยู่กันตามประสาไม่ช้ารวย

ถ้าไม่ลืมขัดเกลาขึ้นเงาแน่

บวชผู้อื่นหมื่นคนก็จนจิต
ถ้าไม่คิดบวชตัวชั่วไม่หนี
สุขผู้อื่นหมื่นแสนแม้นไม่มี
สุขอยู่ที่เราด้วยไม่ช่วยเรา
อย่าพอใจเข้าใจใช่จะแกล้ง
กล่าวแถลงเปรียบเปรยเลยก็เปล่า
บุญอยู่ที่ทำให้ไว้กับเรา
ต้องขัดเกลาเราก่อนไม่ร้อนใจ
ช่วยส่งเสริมผู้อื่นให้ชื่นจิต
เราไม่คิดจะสุขสนุกที่ไหน
สุขอย่างอื่นหมื่นแสนมาตรแม้นไกล
สุขนั้นไซร้ไม่เป็นผลแก่ตนเลย
จะสุขเลิศประเสริฐศักดิ์ต้องรักษา
ถือศีลห้าไม่ล้มเลิกหรือเพิกเฉย
ถือให้มั่นขยันจำแล้วทำเลย
นั่นแหละเอยจะสุขแท้แน่กับเรา

ไม่เห็นใคร

ผู้ฉลาดจะต้องรู้อยู่เฉพาะ
เกิดกับดับกำกับกันมันไม่เกาะ
เกิดเฉพาะดับเฉพาะไม่เกาะใจ
รู้ดังนี้ทุกทุกก้าวเท่าที่รู้
ต้นก็อยู่ปลายก็อยู่ไม่ไปไหน
ที่ไม่เห็นเพราะคิดนานถือกาลไกล
ไม่เห็นต้นไม่เห็นปลายเสียดายจัง

เห็นโลก

ทุกข์มีเพราะอยาก
ทุกมากเพราะหยอก
ทุกข์ทั้งภายนอกภายใน
อยากดีอยากรวย
อยากสวยอยากสุข
พาให้เกิดทุกข์ร่ำไร
ความอยากก็หลอก
ความหยอกก็ลวง
ทำให้จิตยึดหน่วงอาลัย
เลิกอยากลาหยอก
รีบออกจากกาม
เดินทางขันธ์สามเรื่อยไป
วางภาระลง
ปล่อยหลงโลภโกรธ
เห็นตัวนิโรธไวไว
เสร็จกิจสิบหก
ไม่ตกกันดาร
เรียกว่านิพพานก็ได้

ครั้นพม่าล้อมกรุงฯ พระยาตากถูกเกณฑ์ลงมาช่วยรักษาพระนคร ฝีมือรบพุ่งเข้มแข็งมีบำเหน็จความชอบในการสงคราม จึงได้เลื่อนขึ้นเป็นพระยากำแพงเพชร แต่หาทันได้ไปครองเมืองไม่ ครั้นต่อสู้ข้าศึกรักษาพระนครต่อมา มีเหตุให้พระยาตากเกิดท้อใจหลายครั้ง.....อีกครั้งหนึ่งพระยาตากถูกเกณฑ์ให้ไปคอยสะกัดรบพม่าอยู่ที่วัดใหญ่ด้วยกันกับพระยาเพชรบุรี เมื่อเดือน ๑๒ ปีจอ พม่ายกทัพเรือลัดทุ่งมา พระยาตากเห็นว่าเหลือกำลังที่จะรบพุ่งเอาชนะได้ พระยาเพชรบุรีไม่ฟังขืนยกไปรบเสียทีพม่า พระยาตากต้องหาว่าทิ้งให้พระยาเพชรบุรีเป็นอันตราย....พระยาตากเสียใจเห็นว่าถึงจะอยู่ช่วยรบพุ่งรักษากรุงฯ ต่อไปก็จะไม่มีประโยชน์อันใด พระนครคงจะเสียเพราะความอ่อนแอของผู้บัญชาการ ครั้นถึงวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ พระยาตากเห็นพม่าตั้งล้อมกระชั้นเข้ามาจวนจะถึงคูพระนคร จึงรวบรวมพรรคพวกได้เบ็ดเสร็จประมาณ ๕๐๐ คน พอเวลาค่ำมืดก็ยกออกจากค่ายวัดพิชัยตีฝ่าพม่าหนีไปทางทิศตะวันออก

ไทยรบพม่า
สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ศิลปวิธีดูพระปฏิมากรรม

พินัย ศักดิ์เสนีย์

คนไทยเป็นเจ้าของอาณาจักรเก่าแก่ อาทิ นครลุง นครปา นครยิ้ว นครไทยงายลา นครไทย-อ้ายลาว เป็นนครใหญ่ยิ่งจนชาติจีนเรียกไทยว่า ได้ แปลว่าชาติใหญ่

อาณาจักร ไทยแต่ละแห่งมีกษัตริย์ปกครองเรียกว่า พ่อขุน มีพ่อขุนเป็นพ่อเมือง เป็นผู้นำ เป็นนักรบ ทรงเป็นประมุขของคนไทยที่พลเมืองยอมรับนับถือดุจเทพเจ้าสูงสุดของเขา

สิ่งใดที่เป็นที่พึ่งที่เคารพสิ่งนั้นก็เกิดประติมากรรม (รูปเปรียบ) ดังนั้นประติมากรรมของพ่อขุนจึงบังเกิดขึ้นในอาณาจักรไทยสมัยนั้น ซึ่งคนไทยนับถือเป็นสรณะของเขา

นครเพงาย น่านเจ้าหนองแส จีนเรียกหม่งเช มีประติมากรรมแห่งพ่อขุนทั้งนั้น เรียกกันเป็นสามัญว่า กริ่ง ของเจ้าฝ่ายใต้ *(สร้างราว พ.ศ. ๑๑๙๒)*

กริ่งดังกล่าวนี้สร้างโดยคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางรสายนเวท *(วิชาแร่ธาตุ)* จึงเกิดมีเนื้อประติมากรรมเป็นโลหะเรียกกันว่า เนื้อสัมฤทธิ์

นอกจากกริ่งดังกล่าวแล้ว ก็ปรากฏมีกริ่งขุนบรม กริ่งแคว้นแสหลวง *(สร้าง พ.ศ. ๑๒๗๒)* กริ่งเตาลีฟู ฯลฯ

ความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรไทยสมัยดังกล่าว มีอานุภาพปรากฏจนถึงพระเจ้ากรุงจีนยกราชธิดาให้อภิเษกกับราชนัดดา อิเหมาชุน ซึ่งเป็นราชนัดดาของ โก๊ะล่อฝง กษัตริย์ไทย

ต่อมาได้บังเกิด กริ่งไทยหลวง กริ่งไทยน้อย กริ่งสิบสองเจ้าไทย กริ่งสิบเก้าเจ้าฟ้า *(ประติมากรรมของเจ้าผู้เป็นพ่อเมือง)*

ทั้งหมดเป็นต้นกำเนิดของพระไภสัชคุรุ ซึ่งเป็นพระกริ่ง *(ปฏิมากรรมของพระโพธิสัตว์)*

ดังนั้นประติมากรรม *(รูปเปรียบบุคคล)* จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดรูปเปรียบพระโพธิสัตว์ หรือพระพุทธเจ้า *(พุทธปฏิมากรรม)*

โปรดเข้าใจคำว่า ประติมากรรม คืองานปั้นสลักหล่อ ในศิลปรูปบุคคลทั่วไป แต่ปฏิมากรรมใช้เรียกเฉพาะการปั้นการสลัก และการหล่อพระพุทธรูปและงานพุทธศิลปเท่านั้น

ปฏิมากรรมไทย

พระเครื่องของไทยสมัยแรก น่าจะได้แก่พระเครื่องในสมัยพระนางจามเทวี แห่งนครหริภุญไชย *(ลำพูน หรือ ลพุน คือจังหวัดภาคพายัพของไทยในขณะนี้ พ.ศ. สร้าง ๑๒๐๐)*

พระนางจามเทวี เป็นราชธิดาของกษัตริย์กรุงละโว้ (ลพบุรี) ทรงได้รับโองการจากพระราชบิดาให้ไปครองนครลำพูนฯ พระนางกระทำพิธีราชาภิเษกด้วยการประทับนั่งบนเสื่อทองคำ จึงขนานนามเมืองว่า หริภุญไชย แปลว่า *"ประทับนั่งบรมราชาภิเษกบนแผ่นทองคำ"* เมื่อพระนางจามเทวีเสด็จผ่านเมืองฮอด *(รอด)* ในคราวนำขบวนเสด็จจากละโว้ขึ้นไปลำพูน พระนางอาราธนาให้พระมหาฤาษีนารอท *(นารท)* พร้อมทั้งคณาจารย์ฤาษีอีก ๕๐๐ รูป สร้างปฏิมากรรมขึ้น ณ ที่เมืองฮอด วงการพระเครื่องจึงมีพระฮอดหรือพระรอด *(ผู้เขียนเห็นว่าควรเรียก "พระ-รอท" ตามนามมหาฤาษีนารอทผู้สร้างพระรอทผงดินเผานี้)*

พระรอท นี้สร้างด้วยเนื้อดินเผาผสมเกสรดอกไม้ป่า ปรากฏเนื้อสีเหลืองผลตาลอ่อน *(สีผลตาลสุก)* สีแดงดินเผา *(สีแดงหม้อดินเผาใหม่ ๆ)* สีเขียว *(เมืองเหนือเรียกพระรอทสีมอย)* และแบบสีขาวนวล

การดูเนื้อพระรอทให้ดูที่มวลเกสรจะเห็นเป็นจุดเล็ก ๆ บางจุดจะแลเห็นเป็นเกล็ดนูนออกมานอกผิวพระ บางจุดจะเห็นเป็นรูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เมื่อใช้แว่นขยายกำลัง ๑๐ เท่าจับ จะแลเห็นมวลสารเกสรติดฝังอยู่ในเนื้อของพระได้ชัดเจนงดงาม

การดูเนื้อดินพระรอท ให้ดูความเหลือบของเนื้อพระ เช่นเนื้อสีเหลือง จะมีเหลือบเหลืองแก่และน้ำตาล พระเนื้อแดง จะมีเหลือบสีเขียว และสีนวลอ่อนเหลือบอยู่ในผิวพระ เนื้อเขียวจะมีสีเขียวแก่ และสีนวลอ่อนเหลือบอยู่ในผิว เนื้อเขียวจะมีสีเขียวคล้าเกือบดำกับสีน้ำตาลแก่เหลือบเป็นสาย ๆ อยู่ในผิวพระแต่ละองค์นั้น ให้สังเกตพระพักตร์พระจะแลเห็นพระเนตร พระนาสิก พระโอษฐ์ ได้ชัด *(เรียกกันเป็นสามัญว่าเห็นหูเห็นตา)* แต่ก็มีส่วนมากที่รายละเอียดของปฏิมากรรมดังกล่าวนี้ลบเลือนหายไป หากเป็นเช่นนี้ให้ดูเนื้อดินและมวลสารเป็นหลักของการดูพระรอดแท้ คือของกรุเดิม

ผู้ใคร่จะได้พระรอท เอาไว้บูชาติดตัวพึงแสวงหา พระคง **(หรือเรียกเฉย ๆ ว่าพระลำพูน)** ซึ่งขณะนี้ในสนามพระยังพอหาได้ ใช้พระลำพูนดูเป็นหลักในการหาพระรอท แต่ก็ต้องระวังพระลำพูนรุ่นใหม่ ๆ เหมือนกัน *(จะดูพระลำพูนก็ใช้หลักการดูเนื้อพระรอทนั่นเอง)*

๑. พระรอท สร้างโดยพระนางจามเทวี นครหริภุญไชย

๒. มีเนื้อสีเหลือง สีแดงดินเผา สีเขียว **(สีดำมีน้อย)**

๓. ภายในเนื้อปรากฏมวลเกสรดอกไม้ป่าเป็นจุด ๆ ทั่วองค์พระรอท

๔. เนื้อที่มีสีเหลืองไม่ใช่เป็นสีเดียวโดด ๆ *(มีสีเหลือบเหลืองแก่ด้วย)*

๕. อย่าดูเนื้อพระรอท โดยยึดเอาความแกร่งเป็นหลัก เช่น ที่พูดกันว่าพระรอทแท้ ๆ จะต้องกรีดกระจกเข้า ซึ่งหลักวิธีนี้ในปัจจุบันใช้ไม่ได้ผลเสียแล้ว

๖. พระรอท ไม่ใช่ พระรอด ซึ่งมีผู้เข้าใจผิดโดยเข้าใจว่า พระรอท ทำให้รอดพ้นจากโชคลาภเงินทอง รอดจากศิริมงคลทั้งหลาย *(ตีความจากคำว่ารอด ความจริงไม่ใช่พระรอด ที่ถูกคือต้องเขียนพระรอท)*

๗. พระรอทจัดเป็นพระสมัย ไทยทวาราวดี นับเป็นปฏิมากรรมของไทยอันมีอายุเก่าแก่ที่สุด สมควรหวงแหนทะนุถนอมเป็นอย่างยิ่ง

พระเครื่องสมัยศรีวิชัย (พ.ศ. ๑๓๐๐ ถึง ๑๘๐๐)

เป็นพระเครื่องที่ตกแต่งด้วยวิชาอลังการศาสตร์ ปรากฏสร้อยถนิมพิมพาภรณ์ในองค์พระอย่างละเอียดและประณีตงดงาม

ส่วนมากเป็นปฏิมากรรมของพระโพธิสัตว์ *(มหายาน)* มีความหมายถึงการทรงมีมหาการุณยภาพต่อสรรพสัตว์ มีความประณีต ละเอียดอ่อนต่อชีวิตเป็นอย่างยิ่ง

ปฏิมากรรมพระโพธิสัตว์สมัยศรีวิชัยนี้ หากเป็นเนื้อสัมฤทธิ์ จะมีขนาดใหญ่เท่าพระพุทธรูปบูชาเป็นส่วนมาก พระปูนปั้นและดินเผา *(และดินดิบ)* ที่มีขนาดเล็ก จัดเป็นพระเครื่องและพระขนาดรูปองค์เขื่องควรจัดเป็นพระบูชาได้

การพิจารณาพระในสมัยศรีวิชัย

๑. พระพักตร์รูปไข่ แบบดวงหน้าสตรีงาม

๒. มีการประดับตกแต่งสรีระด้วยสร้อยถนิมพิมพาภรณ์

๓. เนื้อสัมฤทธิ์สีเขียว เกือบดำ ถ้าสัมผัสจะรู้สึกว่าเย็นที่มือมากกว่าปกติ

๔. ในวงการมักพบพระสมัยศรีวิชัย ทำด้วยดินดิบเล็กขนาดพระเครื่อง

๕. จำนวนพระพบน้อยมาก ดังนั้นส่วนมากจึงไม่เกิดการจัดหาและการสนอง มีความนิยมน้อย

วิธีดูพระสมัยเชียงแสน (พ.ศ. ๑๖๐๐ ถึง ๒๓๐๐)

เชียงแสน เป็นอาณาจักรของพระเจ้าพรหม หรือพรหมมหาราชเป็นกษัตริย์ไทยที่ทรงรวบรวมชาติไทย ทรงตั้งประเทศไทยในอาณาจักรเชียงแสนในแผ่นดินที่มีชื่อว่า สุวรรณภูมิแห่งนี้

พระเจ้าพรหมมหาราช ทรงทำสงครามขับไล่พวกขอมให้หมดอำนาจไปจากดินแดนสุวรรณภูมิ

ปฏิมากรรมในสมัยพระเจ้าพรหมมหาราช มีแบบหนึ่งที่เรียกว่าพระเชียงแสนนอกเมือง หมายถึงพระพุทธรูปที่สร้างในระหว่างการทำสงครามซึ่งพวกช่างต้องสร้างอย่างเร่งรัด สร้างกันท่ามกลางความระส่ำระสายของบ้านเมือง *(โปรดทราบด้วยว่า แม้ในเวลาบ้านเมืองไทยทำสงครามติดพันกับข้าศึก พระคณาจารย์มิได้อยู่เฉยนิ่งดูดาย ท่านจะช่วยบ้านเมืองของท่านสร้างสิ่งอันเป็นที่ตั้งของพระพุทธานุภาพเพื่อช่วยบ้านเมืองกู้ชาติ)*

พระเชียงแสนนอกเมืองนี้ สร้างด้วยเนื้อโลหะสัมฤทธิ์สีเหลืองอมเขียว แบบเนื้อสัมฤทธิ์ลงหิน *(ให้ดูเนื้อลงหินที่เขาทำเป็นภาชนะต่าง ๆ เป็นแบบของเนื้อได้)*

พุทธลักษณะองค์พระชะลูด พระเนตรปิดมาก *(แต่ไม่ถึงกับปิดสนิท)* มีการตกแต่งทางฐานบัลลังก์ของพระเป็นส่วนใหญ่ เรียกว่าฐานกลีบบัว

การที่คณาจารย์ทางศิลปใช้วิธีตกแต่งบัลลังก์พระก็เพื่อแสดงถึงบุคคลาธิษฐานตามเหตุการณ์ อาทิ สร้างฐานบัลลังก์รูปเรือชะล่า ก็เพื่อให้หมายถึงว่า ไทยในสมัยนั้นอยู่บนรัฐนาวามีผู้นำเป็นนายเรือทุกคนจะต้องเชื่อฟังนายเรือ มิฉะนั้นเรือจะอัปปางฉันใด ชาติที่สมานสามัคคีเชื่อในผู้นำในขณะบ้านเมืองเกิดวิกฤตสามารถพ้นหายนะได้ก็ฉันนั้น นี่จะเห็นได้ว่า พระปฏิมากรรมโบราณเป็นที่แสดงสภาวะของชาติบ้านเมืองได้อีกประการหนึ่งด้วย

พระเชียงแสน

องค์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในพุทธลักษณะคือ พระเชียงแสนช่างหลวง มีฝีมือการสร้างเต็มไปด้วยชีวิตจิตใจ ใครได้เห็นแล้วจะตะลึงแลในมหาบุรุษลักษณะ ฝรั่งต่างชาติถึงกับเปลี่ยนศาสนามานับถือพระพุทธศาสนาแล้วหลายคน เพราะความศรัทธาในอานุภาพพระ เมื่อได้พบพระพุทธรูปเชียงแสนฝีมือช่างหลวง

พระพักตร์อิ่มเอิบ พระเนตรหลับพริ้ม พระนาสิกโด่งงาม พระโอษฐ์ดุจคันธนู พระอุระผึ่งผาย พระวรกายทุกส่วนสัดสมบูรณ์ นี่คือลักษณะของพุทธปฏิมากรรมเชียงแสนหลวงหรือเชียงแสน ฝีมือช่างหลวง

พระเครื่องเชียงแสน

ส่วนมากสร้างเป็นพระยอดธง คือ มีลักษณะเป็นพระนั่งขัดสมาธิ ด้านล่างมีแกนสำหรับสวมตรงปลายยอดธงชัยเฉลิมพล การสร้างกระทำด้วยเนื้อโลหะเงิน ในเมืองทางภาคเหนือมีพบเป็นส่วนน้อยจึงไม่สู้ปรากฏในวงการพระเครื่องมากนัก

การพิจารณาพระสมัยเชียงแสน

ให้ดูพุทธลักษณะเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่พระวรกายอวบอ้วน *(ยกเว้นพระเชียงแสนนอกเมือง)* ทุกส่วนเป็นแบบบุรุษผู้มีร่างกายที่มีความสมบูรณ์อิ่มเอิบล่ำสันสมส่วน

ดูพระหัตถ์พระจะแลเห็นนิ้วของพระชัดเจนเรียวงามแบบนิ้วลำเทียน บางองค์ดูเหมือนนิ้วจะกระดิกเคลื่อนไหวได้ เรียกกันเป็นสามัญว่า เชียงแสนเล่นนิ้ว

พิจารณาพระบาทจะแลเห็นนิ้วเท้าสมบูรณ์งดงามและดู ๆ แล้วเสมือนนิ้วพระเคลื่อนไหวได้เช่นเดียวกัน นี่

เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธปฏิมากรรมเชียงแสนฝีมือช่างหลวง *(น่าจะหมายถึงกษัตริย์โปรดให้จัดสร้างขึ้น)*

ดูฐานขององค์พระ จะแลเห็นเป็นรูปบัวคว่ำบัวหงาย คือ กลีบบัวเอาปลายขึ้นและเอาปลายลงเรียงกันเป็นฐานขององค์พระ ถ้ามีเม็ดเล็ก ๆ อยู่ระหว่างกลีบบัวตอนบนเรียกว่า ฐานบัวเกสร บางองค์จะปรากฏเส้นเกสรด้วย

ดูความละเอียดของพระพุทธรูปจะแลเห็นความเรียบร้อยของการตกแต่ง เนื้อโลหะจะไม่มีร่องรอยเครื่องมือขูดแต่งเลย หรือตะเข็บที่เกิดในระหว่างการหล่อโลหะจะไม่มีให้เห็นปรากฏเลย *(ไม่มีรอยตะไบ)*

วิธีดูพระสมัยลพบุรี (พ.ศ. ๑๗๐๐ ถึง ๑๘๐๐)

อาณาจักรลพบุรี มีขอมปกครองอยู่ก่อน ขอมนับถือไสยศาสตร์เป็นสรณะ แต่มาภายหลังยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาด้วย ดังนั้นพระปฏิมากรรมของขอมจึงเป็นการสร้างด้วย *กรรมวิธีปฏิมากรรมแฝด* หมายถึงว่า การมหาพิธีประจุอาคมพระที่กระทำทั้ง *"พุทธมนต์และไสยเวทย์เวทางค์สองทาง"*

เมื่อเราเห็นพระที่มีรูปพระสาวกอยู่ซ้ายและขวา เราเรียกกันเป็นสามัญว่า พระโมคคัลลาน์สารีบุตร คือ อัครสาวกของพระพุทธองค์นั่นเอง *(มีมากกว่าสองแต่สององค์นี้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้ามาก)*

ปฏิมากรรมที่มีอัครสาวก นั่งหรือยืนอยู่ซ้ายและขวาพระประธานองค์กลางนี้ก็คือ ปฏิมากรรมที่สร้างในอาณาจักรลพบุรีเป็นส่วนมาก

พระประธานองค์กลางที่ใหญ่กว่าสององค์จะปรากฏเป็นปางนาคปรก ขอมนับถือพระยานาคมาก เพราะขอมเขาถือว่า ชาติเดิมของเขามีกำเนิดเกิดจากพญานาคราช ชาติขอมจึงนิยมทำพระนาคปรกส่วนมาก

เราเห็นพระปางนาคปรกสัมฤทธิ์ที่ใดก็ให้ตัดสินใจไว้ก่อนได้ว่า เป็นพระสร้างในสมัยลพบุรี *(สมัยอื่นมาสร้างตามในภายหลัง)* เป็นส่วนมาก

พระพักตร์พระสมัยลพบุรี มีพระพักตร์ใหญ่และเคร่งด้วยญาณสมาบัติ มักเป็นรูปพระพักตร์สี่เหลี่ยมมองดูจะรู้สึกเคร่งเครียด

พระเครื่องสมัยลพบุรี

เป็นพระสร้างด้วยโลหะผสม เราเรียกว่า ชิน *(มาจากคำว่าชินะ แปลว่า ผู้ชนะมาร)*

พระคณาจารย์สมัยลพบุรี นิยมเป็นประเพณีว่า พระพุทธปฏิมากรรมจะต้องสำเร็จด้วยเนื้อชิน เพราะพุทธานุภาพเกิดด้วยจากการเป็นผู้ทรงได้ชัยชนะมาร *(คือ ชินะ-ชัยชนะ)*

ปางพระลพบุรี ที่ปรากฏเป็นพระนาคปรกนั้นมีที่พบทั้งขนาดใหญ่เป็นพระพุทธรูปบูชา และขนาดเล็กเท่ากับพระเครื่องขนาดใหญ่สร้างด้วยสัมฤทธิ์ตำรับลพบุรี ขนาดเล็กสร้างด้วยโลหะผสม (ชิน)

บางองค์เนื้อโลหะผสมที่สร้างเป็นองค์พระแล้วสามารถใช้มือทดลองงอได้ไม่หัก เรียกกันว่า พระชินอ่อน

พระเครื่องสมัยลพบุรีที่นิยมกล่าวขวัญและหากันมากคือ **พระหูยานกับพระร่วง** (ขอมเคารพพระร่วงว่าเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก)

พระร่วงสมัยลพบุรีจะมีคราบผิวสีแดงคล้ายสีน้ำหมาก คราบนี้เรียกว่าสนิมแดง เลยมีชื่อเรียกกันว่า พระร่วงสนิมแดง มีราคาสูงในหมู่สังคมนักนิยมพระเครื่องมาก

พระสมัยสุโขทัย (พ.ศ. ๑๘๐๐ ถึง ๑๙๐๐)

เป็นพุทธศิลปชั้นสูงหรือที่เรียกกันว่าศิลปคลาสสิคมีความงดงามอย่างยอดเยี่ยม สามารถสะกดจิตใจของผู้ดูให้เกิดสงบ เยือกเย็นเข้าถึงพุทธาธิคุณได้อย่างประหลาดอัศจรรย์อย่างยิ่ง

พระพักตร์รูปไข่ผลมะตูม พระเนตรแสดงพระมหากรุณา พระนาสิกโด่งแสดงความแหลมคมแห่งพระปัญญาธิคุณ พระโอษฐ์บางแสดงพระบริสุทธิคุณ *(เรียกว่าพระโอษฐ์ดอกบัว)*

พระกร พระอุระ พระวรกาย ทั้งส่วนบนและส่วนล่างแสดงมหาบุริสลักขณะตามพระสูตรทิพยสรีระอย่างชัดแจ้งยากที่จะหาความงามใด ๆ ของพระพุทธปฏิมากรสมัยไหน ๆ มาเปรียบปานได้แล้ว

พระพุทธรูปและพระเครื่องสมัยสุโขทัย มีการสร้างโดยอเนกนัยกล่าวคือ สร้างพระพุทธรูปจากปูนปั้น โดยมีโครงสร้างด้วยไม้ไผ่สีสุก สร้างเป็นพระพุทธรูปปั้นปูนบริสุทธิ์ สร้างเป็นพระพุทธรูปเนื้อโลหะสัมฤทธิ์ สร้างด้วยพระโลหะกษัตริย์ชาติ คือ ทองคำ และเงิน สร้างด้วยรัตนชาติ อันได้แก่ แก้วโกเมน ไพฑูรย์ มณีจินดา นานารัตนะวิเศษพร้อมทั้งแก้วธรรมชาติอีกมากมายโดยอเนกประการ

การพิจารณาพระสมัยสุโขทัย

ในที่นี้ขอแนะนำเป็นเอกเทศว่าให้ผู้สนใจเดินทางไปที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แล้วพึงพิจารณาพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยจนสามารถจำในพุทธลักษณะให้ติดตาติดใจจนจำได้ โดยการพิจารณาอยู่เสม่อ ๆ

เมื่อกระทำดังนี้แล้วจะเกิด **ขณิกทัศนะ** สามารถเกิดญาณได้ในตัวเองจะทราบได้ต่อไปว่า พระที่พบนั้นเป็นพระสร้างในสมัยสุโขทัยหรือสมัยโบราณอื่นใด

การดูเนื้อพระแบบสุโขทัย

เนื้อสัมฤทธิ์จะปรากฏอนุภาคบนผิวเนื้อเป็นจุดรูพรุน ๆ เรียงรายไปบนแผ่นพื้นผิวองค์พระ

เนื้อดินเผาจะปรากฏความละเอียดของเนื้อ เมื่อใช้สำลีเช็ดจะเห็นความมันของเนื้อสูงมากดุจกระจกเงา นี่เพราะผิวพระมีเนื้ออันงามละเอียด

ดูมวลเกสรในเนื้อพระดินเผา จะปรากฏเป็นมวลสารเล็ก ๆ สีแดง น้ำตาล เหลือง แสด ฟ้า เทา ม่วง เกือบจะเรียกได้ว่ามีวรรณสีต่าง ๆ อย่างพิสดาร (เรียกว่ามวลสารบนผิวเนื้อ)

โดยเฉพาะพระกำแพงเม็ดขนุน และพระกำแพงซุ้มกอที่ได้รับความนิยมมากนั้น ในเนื้อจะปรากฏเมล็ดแร่โลหะขนาดจิ๋วที่สุดฝังซ่อนตัวอยู่และเมื่อเอานิ้วมือสัมผัสจะรู้สึกสะดุดที่ปลายนิ้วมือนั้น (รู้สึกคม ๆ บาดนิ้วเล็กน้อย)

วิธีดูพระจากรูปแบบต่าง ๆ

ปฏิมากรรมแบบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

แสดงคุณาธิคุณทางพรหมวิหารธรรม องค์ผู้ประจุมหามนตรากฤดยาคม เป็นคณาจารย์ผู้สำเร็จอัปปมัญญาญาณสูงด้วยคุณแห่งเมตตาการุณยภาพเป็นเอก อาทิ พระผงสมเด็จฯของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรังสี) วัสดุที่ใช้สร้างพระคือเนื้อผงวิเศษห้าประการ เป็นวัสดุพระพุทธคุณทรงคุณาธิคุณสูงสุด

ปฏิมากรรมแบบสามเหลี่ยม

แสดงคุณานุภาพทาง ไตรฤทธิ์ คือ ทำให้แคล้วคลาดจากอันตรายนานัปการ ทำให้เกิดมหานิยม ทำให้เกิดความคงทนและแกร่งทางร่างกาย อาทิ คุณาธิคุณแห่งพระนางพญาของกรุพระนางพญา จังหวัดพิษณุโลก พระนางพญาถูกโฉลกแก่สุภาพสตรีที่คล้องสายสร้อยห้อยคอบูชายิ่งนัก

ปฏิมากรรมแบบรูปกลม

เรียกกันเป็นสามัญว่า **"พระงบน้ำอ้อย"** เช่น พระงบน้ำอ้อยของเมืองกำแพงเพชร ปรากฏองค์พระเรียงในรูปแบบวงกลมมีห้าองค์หรือสิบองค์ (เจ็ดและเก้าองค์ก็มี) แสดงคุณานุภาพทางให้ความสงบร่มเย็นด้วยธรรมโอภาส พระพิมพ์รูปกลมนี้โบราณาจารย์ท่านนิยมแนะนำให้แช่น้ำทำน้ำพระพุทธโอสถประจำบ้านเรือนเคหสถานเป็นมงคลแก่ครอบครัวอย่างยิ่งทีเดียว

ปฏิมากรรมแบบรูปทรงพระปรางค์

เป็นปฏิมากรรมในกรรมพิธีพระพุทธาภิเษกและกรรมวิธีประจุเทวมนตร์ในไตรเพทางคศาสตร์ จึงมีชื่อว่า **"กฤตยาคมแฝด"** อานุภาพทางชาตรีศาสตร์สำหรับทหารในการสงครามโดยเฉพาะ เช่นอานุภาพของปฏิมากรชื่อ **พระร่วงหลังรางปืน** เป็นพระเครื่องศักดิ์สิทธิ์ทางคงกระพันสร้างในสมัยลพบุรี

ปฏิมากรรมแบบในรูปไข่

ส่วนมากเป็นรูปเกจิอาจารย์ *(อาจารย์บางสำนัก)* ทำเป็นโลหะแบบเหรียญที่ระลึกทรงคุณาธิคุณทางเมตตา แคล้วคลาด คงกระพันมหาอุดประการใดประการหนึ่งแล้วแต่การประจุมนตราคมและเพทางคศาสตร์ของแต่ละพระคณาจารย์ผู้เป็นเจ้าของปฏิมากรรมนั้น ๆ โดยเอกเทศของท่านโดยเฉพาะ

วิธีดูพระจากมวลสาร

ปฏิมากรรมที่สร้างด้วยผงพระพุทธคุณ คือ

ผงพระพุทธคุณ ผงมหาราช ผงปถมัง ผงตรีนิสิงเห ผงอิทธิเจ ทรงคุณาธิคุณทางเสน่หานุภาพ เมตตาให้ความนิยมและสิริมงคลแก่ชีวิตของผู้บูชานั้นจะเห็นได้จากอิทธิพลของพระผงวัดพลับ พระสมเด็จวัดระฆัง ธนบุรี อันมีชื่อเสียงโด่งดังหาที่เปรียบได้ยากยิ่งแล้ว

พระเนื้อดินเผา

เป็นดินธรรมชาติกลางแม่น้ำ ที่ผสมเกสรบัวสัตตบุษย์ บัวโกมุท บัวโกสุม บัวปัทมราช บัวผัน บัวขาบ บัวลินจง บัวปทุม (ปทุมคือบัวอีกชนิดหนึ่ง) มีส่วนผสมด้วยนานาเกสรธรรมชาติดังกล่าวนี้ จะทำให้เนื้อพระละเอียด มีสีสันและวรรณะต่าง ๆ กันไปโดยงดงามพิสดารยิ่งนัก (**ให้ใช้แว่นขยาย ๆ ดู**)

เนื้อดินเผาผสมมวลเกสรบรรจุมนตราคม ประกอบผงดินสออักขระพุทธาคมน์ ทำให้พระนั้นบังเกิดบุญญาฤทธิ์นานัปการแทบจะทุกทาง หากมากมายด้วยมวลเกสรพระนั้นจะสูงด้านคุณแห่งมหานิยมสูงทางเมตตาอีกด้วย

ปฏิมากรรมโลหะชิน

ทรงคุณภาพทางแคล้วคลาด เช่น พระพิจิตรเม็ดแตง พระโคนสมอ พระหูยาน พระกรุกระต่ายแกลบ พระร่วง พระซุ้มกอชิน พระกำแพงนิ้ว พระกำแพงคืบ พระกำแพงหยดน้ำ และพระของหลวงพ่อแก้วเมืองชลบุรี เป็นต้น

ปฏิมากรรมสร้างด้วยเนื้อนวโลหะ (สัมฤทธิ์)

ผสมด้วยเก้าโลหะเรียกนวโลหะ ผสมเจ็ดโลหะเรียกสัตตโลหะ ผสมห้าโลหะเรียกปัญจโลหะ ผสมสามโลหะเรียกตรีโลหะธาตุ มีคุณาธิคุณทางอำนาจให้ผลในการปกครองคนหมู่มาก ทำลายอาถรรพณ์ทางไสยศาสตร์ทุกชนิด มีกฤตยาคมน์ทางคงกระพัน ทางข่มขวัญศัตรูเป็นเยี่ยม

ปฏิมากรรมเนื้อผงว่าน

เป็นพระที่ผสมด้วยผงว่านอาถรรพณ์ ๑๐๘ อย่าง *(เนื้อจะมีสีเขียวคล้ำและเบา)* คุณาธิคุณทางอำนวยความปลอดภัยในการเดินป่าฝ่าดงทำลายฤทธิ์ของยาเบื่อ ยาสั่ง แก้สรรพพิษจากอสรพิษ เขี้ยวงา ทำให้การเดินทางทั้งทางบกทางน้ำปลอดภัยและประสบแต่มงคลคลาดจากสรรพสิงสาราสัตว์ ฯลฯ อาทิ **พระว่านหน้าเงิน ว่านหน้าทอง** ของเมืองสวรรคโลก เป็นต้น

พิธีชาวบ้าน
คำบูชาพระรัตนตรัย และคำถวายทานต่าง ๆ

เพิ่มศักดิ์ วรรลยางกูร
รวบรวมและเรียบเรียง

เนื่องจากวัดนี้เป็นพระอารามหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา และมีบริเวณกว้างขวาง มีสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่โต และมีจำนวนพระสงฆ์มาก ชาวบ้านก็คงจะเรียกว่าวัดใหญ่กันมาตั้งแต่แรก ต่อมาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงสร้างพระเจดีย์ชัยมงคลขึ้นที่วัดนี้ ชาวบ้านจึงเอานามพระเจดีย์มาประกอบกับชื่อวัด และเรียกกันสืบมาว่า "วัดใหญ่ชัยมงคล" อีกนามหนึ่ง

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

พิธีชาวบ้าน

๑ บุญคืออะไร

"บุญ" มาจากคำบาลีว่า "ปุญญ"

พจนานุกรมบาลีสยามอภิธานให้คำนิยามไว้ว่าความภูมิใจ การล้าง ความแจ่มใส

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า เครื่องชำระสันดาน ความดี กุศล ความสุข รวมความว่า บุญ คือ ความดี

การทำบุญ คือการทำความดี ซึ่งจะต้องประกอบด้วยรากฐานสำคัญ คือความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง จึงจะจัดได้ว่าเป็นดีแท้

บุญกิริยา

บุญกิริยา คือตัวบุญ หรือตัวความดี ที่ควรทำมี ๑๐ ประการคือ

๑. ทาน การให้ การเฉลี่ยความสุข
๒. ศีล ความสุภาพเรียบร้อย
๓. ภาวนา การสั่งสมความดี และการอบรมตนเองจนสามารถบังคับตนได้
๔. การรู้จักเคารพกัน
๕. การช่วยงาน
๖. การแบ่งดีให้กัน
๗. พลอยยินดีเมื่อเห็นเขาดี
๘. การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
๙. การแสดงความคิดเห็นที่ดี
๑๐. ทำ พูด คิด แต่เฉพาะส่วนที่ดีเท่านั้น

การทำบุญ

การทำบุญในพระพุทธศาสนา มี ๒ อย่างคือ

๑. การทำบุญในงานมงคล
๒. การทำบุญในงานอวมงคล

การทำบุญในงานมงคล ได้แก่ทำบุญเพื่อความสุข ความเจริญ โดยปรารภเหตุที่ดี ไม่เป็นมูลเหตุมาจากสิ่งชั่วร้าย

การทำบุญในงานอวมงคล ได้แก่การทำบุญเพื่อความสุขความเจริญโดยปรารภเหตุที่เป็นมาไม่สู้ดี แล้วจัดการทำบุญเพื่อกลับสิ่งชั่วร้ายให้คืนดี และเป็นศิริมงคลต่อไป

เตรียมการ

กิจเบื้องต้นก่อนที่จะถึงพิธีการทำบุญ ควรแต่งสถานที่ให้เรียบร้อยเพื่อรับรองพระสงฆ์ และแขกผู้มาในงาน และรับพระพุทธ พระธรรมด้วย คือเชิญพระพุทธรูปมาบูชา อาราธนาพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ หรือแสดงธรรม

การจัดอาสนะ

อาสนะคือที่นั่งของพระสงฆ์ มีหลักการจัดดังนี้

๑. ต้องทำให้สูงกว่าที่นั่งคฤหัสถ์ เช่น ปูลาดด้วยพรม หรือผ้าขาว

๒. อาสนะของพระสงฆ์ ให้จัดไว้เบื้องซ้ายของโต๊ะบูชาพระพุทธรูป

๓. อาสนะของพระสงฆ์แต่ละที่ต้องจัดตั้งขันน้ำ พานหมาก บุหรี่ ทางด้านขวามือ พานหมากพลู บุหรี่อยู่ข้างนอก ต่อไปขันน้ำ กระโถน อยู่ในสุด

เครื่องสักการบูชา

มีหลักการจัดดังนี้

๑. ต้องจัดตั้งพระพุทธรูปไว้ในที่สูงกว่าเครื่องสักการะใด ๆ

๒. ถ้าสถานที่อำนวยควรหันพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางทิศตะวันออก ถ้าสถานที่ไม่อำนวยก็ไม่จำเป็น

๓. ถ้าจัดตั้งด้วยโต๊ะหมู่ ๕ หมู่ ๗ หมู่ ๙ หรืออย่างอื่นที่มีชั้นมีเชิงอย่างโบราณ ควรมีพานดอกไม้แจกันปักดอกไม้ ที่เชิงเทียน กระถางธูป และเครื่องทองน้อยตั้งวางให้เป็นระเบียบ

๔. การจัดเครื่องสักการบูชา ต้องทำอันแสดงให้เห็นถึงความเคารพ ไม่สักแต่ว่าจัด

การโยงด้ายสายสิญจน์

ในงานมงคลนิยมการโยงด้ายสายสิญจน์ ซึ่งเป็นประเพณีสืบเนื่องมาจากพราหมณ์ เป็นเครื่องหมายว่า มนต์ที่สวดนั้นได้เดินไปตามเส้นด้ายสายสิญจน์ด้วย ภายในวงด้ายเป็นแดนพุทธรักษา ธรรมรักษา สังฆรักษา

วิธีโยงด้ายสายสิญจน์

๑. ตั้งต้นที่พระพุทธรูปเวียนมาทางขวา โยงออกไปรอบรั้วบ้าน แล้ววงกลับเข้ามาตรงเสาเรือนเข้าสู่ที่บูชา แล้ววงรอบฐานพระพุทธรูป ต่อลงมาวงรอบบาตรน้ำมนต์ กลุ่มสายสิญจน์ที่เหลือควรวางไว้บนพานด้านขวามือของพระเถระผู้ใหญ่ผู้เป็นหัวหน้าในการนั้น

๒. ด้ายสายสิญจน์เป็นของสูง เมื่อโยงจากพระพุทธรูปก็ เสมือนพระพุทธรูปมีส่วนเจริญพระพุทธมนต์ด้วยดังนั้นจะเหยียบหรือข้ามไม่ได้เป็นอันขาด

๓. ขณะวงด้ายสายสิญจน์ ให้สำรวมจิต รำลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้ป้องปัดสรรพพิบัติอุปัทวภยันตราย ขอให้เกิดแต่ความสุขสวัสดี

บาตรน้ำมนต์

ในงานมงคล ต้องมีบาตรใส่น้ำตั้งไว้ด้วย นิยมใช้บาตรดิน ถ้าไม่มีจะใช้ภาชนะอื่นก็ได้ ข้อสำคัญให้เป็นภาชนะที่หมดจด อย่าใช้เครื่องทองหรือเงิน เพราะเป็นของอนามาสพระจับต้องอาบัติ ตั้งบาตรไว้ใกล้พระเถระผู้ใหญ่ทางด้านขวามือ เพื่อท่านจะได้หยดเทียนได้สะดวก

เทียนน้ำมนต์

ควรใช้เทียนอย่างดี น้ำหนักอย่างน้อยบาทหนึ่ง ไส้เทียนควรทำให้ได้ส่วนกับเนื้อเทียน ใหญ่เกินไปเทียนไม่มีน้ำตา พระหยดไม่ได้ เล็กเกินไปน้ำตาท่วมดับ หยดไม่ได้ ต้องพอเหมาะพอควร

เมื่อพระสวดถึงบทมงคลสูตร ขึ้นต้นบทว่า เอวมฺเม สุตํ หรือ อ เสวนา จ พาลานํ เจ้าภาพจุดเทียนน้ำมนต์เอง เมื่อพระท่านสวดถึงรัตนสูตร บทว่า เย สุปฺปยุตฺตา พระเถระผู้เป็นหัวหน้าในสงฆ์ ก็เริ่มหยดเทียนน้ำมนต์ และเมื่อถึงบทว่า นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป ท่านก็จุ่มเทียนลงไปในบาตร ดับเทียนตรงนี้

การดับเทียนนี้ ถือว่าเป็นการดับเสนียดจัญไร และสิ่งอันไม่เป็นมงคลไปหมดสิ้นแล้วเทียนนี้จึงไม่ควรจุดอีก

นิมนต์พระ

มีหลักดังนี้

๑. จำนวนพระ นิยม ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูป หรือเท่าอายุ

๒. อย่าระบุชื่ออาหาร ๕ อย่าง คือข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง ปลา เนื้อ เพราะพระท่านจะรับนิมนต์ไม่ได้ เนื่องด้วยผิดวินัย มีสมณโวหารนิยมสำหรับนิมนต์พระว่า "นิมนต์รับอาหารบิณฑบาต เช้า หรือเพล"

ล้างเท้าพระ

เมื่อพระมาถึงบ้าน ต้องมีใครคนหนึ่งคอยล้างเท้าและเช็ดเท้าพระ หรือมีเครื่องเช็ดเท้าไว้ให้ท่าน เพราะพระล้างเท้าเองไม่ได้ อาจผิดวินัยเพราะน้ำไม่ได้กรอง และเมื่อเท้าเปียกจะเหยียบพื้นไม่ได้ ผิดวินัย

หน้าที่เจ้าภาพ

เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพมีหน้าที่ดังนี้

๑. ถวายน้ำ ประเคนหมากพลู บุหรี่

๒. ต้องจุดธูปเทียนเองถ้าทำบุญอายุให้พ่อแม่ ให้ท่านจุดเอง จุดธูป ๓ ดอก เทียน ๑ คู่ถ้าเป็นงานมงคลสมรสเป็นหน้าที่บ่าวสาวเป็นคนจุด การจุดนั้น ควรจุดเทียนคนละเล่ม ธูปคนละ ๓ ดอก หรือจะช่วยกันจุดก็ควร ในการนี้ควรจะมีเทียนอีกเล่ม ๑ ต่างหากเป็นเทียนชนวนหรือเทียนต่อ การปักธูปนั้น ถ้ากระถางธูปใหญ่พอ ควรปักแยกกันเป็นหน้ากระดาน ถ้าไม่ใหญ่พอ จะปักรวมเป็นกลุ่มก็ได้ แต่ต้องปักให้ตรงไว้ เพื่อป้องกันไฟจากธูปตกไหม้สิ่งที่อยู่ใกล้

๓. เมื่อจุดเสร็จ ถอยออกมาหน่อยหนึ่ง ตั้งใจบูชาพระแล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วหันมากราบพระสงฆ์ กล่าวคำอาราธนาศีล เจ้าภาพควรว่าเอง ถ้าว่าไม่ได้ก็หาผู้หลักผู้ใหญ่ในที่นั้น

๔. เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว อาราธนาพระปริตรต่อได้เลย จบแล้วกราบหนหนึ่งแล้วนั่งพับเพียบประนมมือฟังพระสวดมนต์ด้วยใจสงบ

๕. พอพระสวดถึง **นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ** ผู้คอยปฏิบัติควรเตรียมน้ำร้อนน้ำเย็นไว้ให้พร้อม เมื่อพระสวดจบก็ถวายได้ทันที

๖. ถ้ามีแต่สวดมนต์อย่างเดียว ไม่มีฉันเช้าฉันเพล เมื่อถวายน้ำดื่มแล้ว ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมต่อไปเลย พระสงฆ์อนุโมทนา พระว่ายถา เจ้าภาพกรวดน้ำ การจับที่กรวดน้ำ ถ้าเป็นถ้วยปากกว้าง ควรเอานิ้วมือกดตรงปากถ้วยหรือแก้วน้ำนั้น เพื่อเป็นทางให้น้ำไหลลงได้ตรง ๆ และเพื่อป้องกันน้ำหก และควรหยดลงให้หมด พอจบเจ้าภาพวางที่กรวดน้ำ ประนมมือฟังจนจบแล้วกราบสามครั้ง เป็นเสร็จพิธี

๗. ถ้ามีฉันในวันนั้น พอพระสวดถวายพรพระถึงบท **พาหุ** เจ้าภาพหรือบ่าวสาวตักบาตรในตอนนี้เมื่อพระสวดจบก็ถวายบิณฑบาตแด่พระสงฆ์

๘. ขณะพระฉันต้องคอยปฏิบัติพระ เมื่อฉันแล้วเจ้าภาพถวายจตุปัจจัยไทยธรรม (ปฏิบัติเหมือนข้อ ๖)

ประเคน

การประเคนที่ถูกต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. ของประเคนไม่ใหญ่หรือหนักเกินไป

๒. ผู้ประเคนต้องอยู่ในหัตถบาสกับพระผู้รับประเคน หัตถบาสคือช่วงระยะประมาณศอกหนึ่ง

๓. ต้องนำเข้าไปด้วยความเคารพ

๔. น้อมถวายด้วยกายก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ได้

๕. พระรับด้วยกายก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ได้

ธูปเทียน

การจุดธูปเทียนบูชาพระก็ดี จุดเพื่อไหว้ศพก็ดี มีหลักปฏิบัติเกี่ยวกับจำนวนธูปเทียนและดอกไม้ ดังนี้

บูชาพระ ธูป ๓ ดอก เทียน ๒ เล่ม และดอกไม้

ไหว้ศพ ธูป ๑ ดอก เทียน ๑ เล่ม

อาราธนา

พิธีบำเพ็ญบุญ จะมีสวดมนต์ก็ตาม จะมีเทศน์ก็ตาม มีกิจเบื้องต้นที่ต้องทำเป็นลำดับคือ

สวดมนต์ ถ้าไม่มีเทศน์ อาราธนาศีล อาราธพระปริตร ต่อไปตามลำดับ ถ้าจะมีเทศน์ต่อ พึงอาราธนาพระปริตรอย่างเดียว ถึงเวลาเทศน์จึงอาราธนาศีล

เทศน์ ต้องอาราธนาศีล อาราธนาธรรม ก่อน

"อาราธนา" ก็คือ การขอร้องอ้อนวอนให้พระบอกศีล แสดงธรรมเทศนา สวดมนต์นั่นเอง

อาราธนาศีล ๕ สำหรับวันธรรมดา และพิธีทำบุญทั่วไป

อาราธนาศีล ๘ สำหรับผู้ที่จะปฏิบัติรักษาได้ตลอดไป เช่นชี หรือผู้ประสงค์ที่จะปฏิบัติรักษาศีล ๘

อาราธนาอุโบสถศีล สำหรับวันพระ ซึ่งเมื่อรับแล้ว พึงปฏิบัติรักษาให้ครบวันหนึ่งคืนหนึ่ง คือตลอด ๒๔ ชั่วโมง

กรวดน้ำ

การตั้งจิตอุทิศบุญกุศลที่ได้กระทำแล้ว ให้แก่หมู่ญาติหรือผู้ใดที่ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่ากรวดน้ำ มีหลักดังนี้

๑. ทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว พระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา

๒. ใช้น้ำสะอาดบริสุทธิ์ บรรจุในเต้า ขวด จอก แก้ว ถ้วย ฯลฯ เตรียมไว้ก่อน พร้อมด้วยภาชนะรองรับน้ำ

๓. การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ไม่ให้เทหยดติ๋ง ๆ หรือเทขาดระยะ ต้องเทให้เป็นสายติดต่อกันไป

๔. เมื่อพระนำว่า **ยถาฯ** จบ พระสงฆ์รับ **สพฺพี** พึงเทน้ำให้หมด อย่าเหลือไว้ในภาชนะที่กรวด แล้วพึงวางภาชนะ นั่งประนมมือรับพรที่พระสวดจนกว่าจะจบ

๕. ขณะเทน้ำให้ว่าคาถาสำหรับกรวดน้ำ ถ้าว่าภาษาบาลีไม่ได้ ให้ตั้งใจอธิษฐานอุทิศแผ่ส่วนกุศล และตั้งความปรารถนาตามสมควร

๖. น้ำที่กรวดแล้วนั้น ให้นำไปเทในที่แจ้ง ที่สะอาด เพราะถือว่า เป็นน้ำอุทิศผลและบริสุทธิ์ เป็นของสูง

๗. ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวร่วมกันจับภาชนะเดียวกันเทน้ำกรวด

๘. กรวดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทนไม่ได้

เครื่องไทยธรรม

ตามคติโบราณนิยมกันว่าต้องประกอบด้วยจตุปัจจัย ๔ คือ

๑. อายุ ได้แก่ โอสถบำบัดโรค

๒. วรรณะ ได้แก่ผ้า (ไตรจีวร)

๓. สุขะ ได้แก่ บริขาร เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง ร่ม รองเท้า คนโทน้ำ กาต้มน้ำ ถ้วยน้ำ ฯลฯ

๔. พละ ได้แก่ อาหารเครื่องบริโภค

ในการถวายเครื่องไทยธรรม ควรปฏิบัติดังนี้

๑. สิ่งของเหล่านั้น ถ้าสำเร็จรูปแล้วก็ถวายได้โดยตรง

๒. จำพวกอาหารจะประเคนได้ก่อนเพลเท่านั้น

๓. ภาชนะที่ใส่สิ่งของไม่ควรใช้ภาชนะเงิน หรือทอง

๔. จะถวายเป็นค่าของปัจจัย ๔ (เงิน) ก็ได้ แต่ต้องมอบแก่กัปปิยการกหรือไวยาวัจกรของพระ และควรทำถวายด้วยใบปวารณา

ใบปวารณา

ข้าพเจ้าขอถวายจตุปัจจัยแด่พระคุณเจ้า เป็นมูลค่า..............................บาท.....................สตางค์ และได้มอบไว้ที่กัปปิยการกของพระคุณเจ้าแล้ว หากพระคุณเจ้าต้องประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใดอันสมควรแก่สมณบริโภค ขอได้โปรดเรียกร้องเอาจากกัปปิยการกของพระคุณเจ้านั้น เทอญ ฯ

คำลาอุปสมบท

กระผมมีศรัทธาจะอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ณ วัด......................ตำบล......................อำเภอ......................จังหวัด..ในวันที่..เวลา..น

ในกุศลกรรมนี้ ถ้ากระผมได้ล่วงเกินด้วยกาย วาจา ใจ ด้วยเจตนาและหาเจตนามิได้ เพื่อความบริสุทธิ์ในการจะอุปสมบทต่อไป ขอได้โปรดอโหสิกรรมนั้น ๆ แก่กระผมด้วย และขอท่านจงได้อนุโมทนาเป็นผู้มีส่วนในอุปสมบทกรรมด้วย เทอญ ฯ

ผู้ใหญ่พึงกล่าวตอบว่า

ขออโหสิ และขออนุโมทนาด้วย

ทอดกฐิน

การทอดกฐินมีกำหนดระยะเวลาคือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงกลางเดือน ๑๒ จะทอดก่อนหรือหลังจากนี้ไม่ได้

กฐินเป็นพุทธบัญญัติสำหรับสงฆ์ หน้าที่ของชาวบ้านก็เพียงหาผ้าพอทำเป็นไตรจีวรได้ จะเป็นสังฆาฏิหรือจีวรหรือสบงก็ตาม ถวายต่อที่ประชุมสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป โดยมิได้จำเพาะเจาะจงว่าจะถวายรูปใด

เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว เจ้าภาพอุ้มผ้ากฐิน นั่งหรือยืนหันหน้าไปทางพระประธาน ตั้งนโม ๓ หน แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้ากฐิน ๓ ครั้ง

ทอดผ้าป่า

การทอดผ้าป่าแต่กาลก่อนไม่นิยมกาล แล้วแต่ใครมีศรัทธาเมื่อไรก็ทำเมื่อนั้น แต่ในปัจจุบันนิยมทำกันเมื่อออกพรรษาแล้ว

ข้อสำคัญในการทอดผ้าป่า คือให้อุทิศเป็นผ้าป่าจริง ๆ อย่าถวายแก่ใคร ๆ เป็นแต่ตั้งใจและออกวาจาขออุทิศผ้าและเครื่องไทยทานนั้น ๆ แก่ภิกษุผู้ต้องการผ้าบังสุกุลเท่านั้น จึงจะได้ชื่อว่าถวายผ้าป่า

ลอยกระทง

ลอยกระทงเป็นประเพณีที่ทำกันในกลางเดือน ๑๑ และเดือน ๑๒ ก่อนจะลอยมีคำกล่าวอธิษฐานขอขมาแม่พระคงคาที่ได้ถ่ายสิ่งโสโครกรด เพราะถือกันว่า การถ่ายสิ่งโสโครกรดพระแม่คงคา เป็นการกระทำที่น่าอุจาดและสกปรก เป็นบาปจึงควรขอขมา บางพวกก็ว่าทำเพื่อบูชาพระจุฬามณีในดาวดึงส์ และบูชารอยพระพุทธบาทที่แม่น้ำนัมมทานที

เดินเทียน

การเดินเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันมาฆบูชา วิสาขบูชา เป็นต้น มีหลักพึงปฏิบัติดังนี้

เมื่อถึงเวลาภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชน มาประชุมพร้อมกัน จุดธูปเทียนประนมมือ พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในหมู่นั้น กล่าวคำนำบูชาพระรัตนตรัย ขึ้นต้นด้วยคำบาลีว่า

ยมมฺห โข มยํ.......

เสร็จแล้วจัดแถวเดินปทักษิณเวียนขวาพระสถูป พระปฏิมา ๓ รอบ การเวียนนี้ต้องทำใจให้สงบ

รอบแรก ระลึกถึงพระพุทธคุณ

รอบสอง ระลึกถึงพระธรรมคุณ

รอบสาม ระลึกถึงพระสังฆคุณ

เสร็จแล้ว นำเครื่องสักการะวางไว้ในที่ที่จัดไว้ให้เป็นระเบียบ แล้วเข้าประชุมพร้อมกันในโบสถ์ ฟังพระสวดมนต์หรือฟังเทศน์ เป็นเสร็จพิธี

รดน้ำศพ

เมื่อมีคนตาย อาบน้ำศพให้สะอาด แต่งตัวสมควรแก่ฐานะ แล้วให้ศพนอนบนเตียงทอดแขนขวายื่นออกมาสำหรับผู้มารดน้ำศพ หยอดน้ำลงบนมือศพด้วยน้ำหอม ตามปกติหยอดที่มือขวา ผู้มารดน้ำศพ คือมาขอขมาศพ ขออโหสิกรรมกันเสีย คาถาว่าดังนี้

อิทํ มตสรีรํ อุทกํ วิย อโหสิ กมฺมํ

ทอดผ้า

การสดับปกรณ์ หรือบังสุกุล ถ้าไม่เกินกำลังควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร

วิธีทอดผ้า ก่อนทอด ควรจะกราบศพเสียก่อน เพราะผ้าภูษาโยงนั้นมาจากศีรษะศพเป็นการขออภัยก่อนแล้วจึงทอด ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบนผ้าภูษาโยงไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว พึงกราบทางพระครั้งหนึ่งหรือทอดหลาย ๆ องค์ องค์ต้น ๆ เป็นเพียงยกมือประนมไว้เสร็จแล้วจึงกราบพระและกราบศพ พึงทำดังนี้ทุก ๆ ครั้งที่ทอดผ้า

ทำบุญ ๗ วัน

ทำบุญ ๗ วันเรียก สัตมวาร การนับวัน นิยม กำหนดดังนี้

ถ้าตายวันไหน ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่น ตายวันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึงสวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานเสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็นงานวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นฉันวันนั้นต้องทำในวันอาทิตย์ ถ้าจะมาทำในวันเสาร์ไม่ควรเพราะการอุทิศผลนั้น นิยมกันว่าล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตายจึงถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล

วันเผาศพ

การเผาศพ ท่านบอกไว้ว่า "ข้างขึ้นเผาคี่ ข้างแรมเผาคู่" หมายความว่าถ้าเป็นข้างขึ้น ให้เผาในวันที่เลขเป็น

จำนวนคี่ คือขึ้น ๑-๓-๕ ค่ำ ถ้าเป็นข้างแรมให้เผาในวันที่เลขเป็นจำนวนคู่ คือ แรม ๒-๔-๖ ค่ำ เป็นต้น (วันแรม ๒-๔-๖ ค่ำ ก็เท่ากับเป็นวันที่ ๑๗-๑๙-๒๑ ของเดือน)

การที่ให้เผาในวันเลขจำนวนเดี่ยวเสมอไปนั้น อธิบายว่า ความตายเป็นปัญหาเฉพาะคน ใคร ๆ จะตายแทนกันไม่ได้

วันห้ามเผาศพ

ในสัปดาห์หนึ่ง ท่านถือไม่เผาศพใน ๓ วัน คือ

๑. วันพระ (วันรักษาศีลฟังธรรม)

๒. วันพฤหัสบดี (วันครู)

๓. วันศุกร์ (พวกสัปเหร่อหยุดงาน)

สังฆทาน

สังฆทาน แปลว่า ทานในสงฆ์ คือมิใช่ถวายเจาะจง พึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุทเทศก์ ซึ่งทางวัดจัดตั้งไว้ หรือเจ้าอาวาสวัดนั้น ตามจำนวนที่ต้องการ โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ตามแต่ท่านจะจัดให้ ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้องการ ชื่อว่า ไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิบุคลิกทาน

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่างคือ

๑. เพื่อความสิริมงคล

๒. เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว

หมายเหตุ ก่อนว่าคำถวาย พึงนำวัตถุไทยธรรมนั้น ๆ มาตั้งตรงหน้าพระสงฆ์ก่อน แล้วจึงว่าคำถวายจบแล้วกราบ แล้วประเคนสิ่งของที่ควรประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นาน ไม่ควรประเคน เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ พระอนุโมทนา แล้วกราบ เสร็จพิธี

สลากภัต

สลากภัต นี้ นิยมทำกันในเดือนที่มีผลไม้ชุก เช่น มะม่วง ทุเรียน เป็นต้น

เมื่อถึงวันกำหนด ชาวบ้านมาประชุมกัน ณ ศาลาการเปรียญในวัด และนำสลากภัต นั้นไปด้วย ผู้เป็นหัวหน้าจดชื่อพระภิกษุสามเณรลงในกระดาษให้ทายกทายิกาจับ เมื่อจับได้ชื่อภิกษุสามเณรรูปใด ก็นำสลากภัต ไปถวายแก่ภิกษุสามเณรรูปนั้น

การไหว้

อิริยาบถไหว้ มือทั้งสองข้างประนม นิ้วชิดกัน ปลายนิ้วจรดกัน ไม่แยกปลายนิ้วออกจากกัน ยกมือขึ้นระดับ.-

๑. เสมออก สำหรับผู้มีฐานะเสมอกัน หรือรับไหว้ผู้น้อย ไม่ต้องน้อมศีรษะ หรือก้มศีรษะเล็กน้อย

๒. เสมอจมูก สำหรับผู้มีฐานะเสมอกัน หรือผู้มีอาวุโสกว่า การก้มศีรษะแล้วแต่อาวุโสของผู้ที่จะไหว้ สำหรับผู้ที่มีอาวุโสกว่ามาก ขณะไหว้ต้องน้อมตัวและก้มศีรษะลงให้ปลายนิ้วจรดจมูกขณะไหว้ ผู้มีอาวุโสก็ควรรับไหว้เสมอ

๓. จรดหน้าผาก เฉพาะไหว้พระภิกษุหรือพระพุทธ ไหว้ตรง ๆ ไม่ใช่ไหว้เอียงซ้ายหรือเอียงขวา

การกราบ

ทำอิริยาบถหมอบ แล้วกราบลง ถ้ากราบบุคคลกราบโดยประนมมือตั้งก้มศีรษะลงบนมือส่วนที่ตั้งอย่ายกนิ้วหัวแม่มือขึ้นรับศีรษะ ซึ่งการกระทำเช่นนี้โบราณ ท่านว่าขี้เกียจ กราบบุคคล กราบครั้งเดียว

การกราบพระหรือพระพุทธรูป มือทั้งสองต้องคว่ำกับพื้น ไม่ใช่ตรงสันมืออย่างกราบบุคคล และต้องกราบ ๓ ครั้ง กราบได้ ๒ แบบ คือกราบธรรมดา หรือกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์

กราบพระ

ธรรมเนียมกราบพระที่เป็นอย่างดี คือกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ คือ

๑. เข่าทั้งสองอยู่ที่พื้น

๒. ฝ่ามือทั้งสองราบอยู่ที่พื้น

๓. หน้าผากจรดลงที่พื้น

๔. เวลากราบอย่าให้ส่วนตะโพกโด่งสูงขึ้นมา

๕. ไม่ทอดตัวลงไปเหมือนจะนอน

๖. ไม่ลุกลี้ลุกลน ไม่เร็วหรือช้าเกินไป

๗. ตั้งใจรำลึกเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา

กราบศพ

ถ้าเป็นศพบุคคลธรรมดา กราบครั้งเดียวเช่นเดียวกับกราบบุคคล

ถ้าเป็นศพพระภิกษุ กราบ ๓ ครั้งเช่นเดียวกับกราบพระหรือพระพุทธรูป

หนังสืออ้างอิง

๑. พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๒. ประเพณีไทย (ฉบับหอพระสมุด)
๓. ประมวลพิธีมงคลของไทย จันทร์ ไพจิตร ป.๙
๔. ประเพณีทำบุญเนื่องในงานพระพุทธศาสนา เกษม บุญศรี
๕. ประเพณีเก่าของไทย เสฐียรโกเศศ
๖. ประเพณีไทย เรื่องทำบุญสวดมนต์เลี้ยงพระ เสฐียรโกเศศ
๗. ศาสนพิธี พระเทพญาณกวี (สนธิ์ กิจฺจกาโร)
๘. พิธีกรรมและลัทธิประเพณี แปลก สนธิรักษ์
๙. วิธีถวายทานต่าง ๆ พระเทพมุณี วัดเบญจมบพิตร
๑๐. มารยาทไทย ม.ล.ปีย์ มาลากุล
๑๑. กิริยามารยาทและการใช้ถ้อยคำในราชสำนัก พล.จ.หม่อมทวีวงศ์ ถวัลยศักดิ์
๑๒. พระพุทธิวงศ์มุนี วัดเบญจมบพิตร

คำบูชาพระและคำถวายทานต่าง ๆ

คำนอบน้อมพระรัตนตรัย

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

คำบูชาพระรัตนตรัย

อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง สัมมา สัมพุทโธ

อิเมหิ สักกาเรหิ พุทธัง อะภิปูชะยามิ

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

อิเมหิ สักกาเรหิ ธัมมัง อะภิปูชะยามิ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

อิเมหิ สักกาเรหิ สังฆัง อะภิปูชะยามิ

คำบูชาพระรัตนตรัย

อะระหัง สัมมา สัมพุทโธ ภะคะวา,

พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ดับเพลิงกิเลส เพลิงทุกข์สิ้นเชิง ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ,

ข้าพเจ้าอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน (กราบ)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ดีแล้ว

ธัมมัง นะมัสสามิ

ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว

สังฆัง นะมามิ

ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์ (กราบ)

คำบูชาพระรัตนตรัย (ย่อ)

อิเมหิ สักกาเรหิ พุทธัง อะภิปูชะยามิ

อิเมหิ สักกาเรหิ ธัมมัง อะภิปูชะยามิ

อิเมหิ สักกาเรหิ สังฆัง อะภิปูชะยามิ

คำนมัสการพระรัตนตรัย

อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง สัมมา สัมพุทโธ

พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

ธัมมัง นะมัสสามิ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

สังฆัง นะมามิ

คำอาราธนาศีล 5

มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล ๕ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์

หมายเหตุ ถ้ากล่าว วิสุง วิสุง ฯ รวมอยู่ด้วย เป็นการขอรับเป็นข้อ ๆ หากขาด ข้อใดข้อหนึ่ง ก็ไม่ขาดทุกข้อ แต่ถ้าจะให้เป็นปรมัตถบารมี มีอานิสงส์สูงก็ไม่ต้องกล่าวคำว่า วิสุง วิสุง ฯ คือ ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งก็ขาดหมดทุกข้อ ถ้าคนเดียวเปลี่ยนคำว่า มะยัง เป็น อะหัง, ยาจามะ เป็น ยาจามิ ถ้าอาราธนาศีล ๘ เปลี่ยน ปัญจะ เป็น อัฏฐะ

คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

ขอพระคุณเจ้าโปรดสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อห้ามความวิบัติ เพื่อสำเร็จสมบัติทุกประการ เพื่อให้ทุกข์ ภัย โรค อันตรายใด ๆ ทุกชนิด จงพินาศสูญไป

คำอาราธนาธรรม

พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา
เทเสตุธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง

ท้าวสหัมบดีแห่งโลก ได้ประคองอัญชลีทูลวิงวอนพระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐว่า สัตว์ผู้มีธุลีในดวงตาน้อยมีอยู่ในโลกนี้ ขอพระคุณเจ้าโปรดแสดงธรรมอนุเคราะห์ด้วยเถิด

คำอาราธนาอุโบสถศีล

มะยัง (อะหัง) ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะ สะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ (ยาจามิ)

ทุติยัมปิ มะยัง (อะหัง) ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะ สะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ (ยาจามิ)

ตะติยัมปิ มะยัง (อะหัง) ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะ สะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ (ยาจามิ)

หมายเหตุ ถ้าคนเดียว เปลี่ยน มะยัง เป็น อะหัง เปลี่ยน ยาจามะ เป็น ยาจามิ

สมาทานด้วยตนเอง

พุทธะปัญญัตตัง อุโปสะถัง อะธิษฐามิ ฯ

ข้าพเจ้าอธิษฐานอุโบสถ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

คำถวายข้าวพระพุทธ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง โภชะนัง สาลีนัง อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ เทมะ (คนเดียวว่า เทมิ)

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายซึ่งข้าวสาลี และโภชนา และน้ำอันประเสริฐ ถึงพร้อมด้วยแกงกับนี้ แด่พระพุทธเจ้า

คำถวายข้าวพระพุทธอีกแบบหนึ่ง

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนัง อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะปูเชมิ

ข้าพเจ้าขอถวายโภชนาหาร พร้อมด้วยแกงและกับพร้อมทั้งน้ำอันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า

คำถวายข้าวพระสงฆ์

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ปิณฑะปาตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งของทั้งหลาย มีบิณฑบาตเป็นต้น พร้อมด้วยบริวารแด่พระภิกษุสงฆ์

คำถวายข้าวใส่บาตร

นะโม ๓ จบ

อะหัง ภันเต โภชะนานัง สาลีนัง ปะริสุทธัง พุทธะสาวะกะ สังฆัง ปิณฑะปาตัง โส โหตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าวสาลีอันบริสุทธิ์นั้น จงสำเร็จแก่พระสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้าเถิด

คำจบขันข้าวใส่บาตรและถวายของทำบุญ

นะโม ๓ จบ

ข้าวและทรัพย์ของข้าพเจ้า ได้มาโดยบริสุทธิ์ ยกขึ้นเหนือหัว ขอบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จิตใจจำนงต่อพระนิพพาน ขอให้ถึงเมืองแก้ว ขอให้แคล้วบ่วงมาร ขอให้พบพระศรีอาริย์ เข้าถึงพระนิพพาน ในอนาคตกาลอันใกล้นี้ เทอญ

คำลาของถวาย

เสสัง มังคะลา ยาจามิ

ข้าพเจ้าขอสิ่งที่เหลืออันเป็นมงคลนี้ด้วยเถิด

คำถวายเงินทำบุญ

นะโม ๓ จบ

สุทินนัง วะตะเม ทานัง อาสะวักขะยาวะหัง นิพพานะปัจจะยัง โหตุ

ขอทานของข้าพเจ้า อันให้ดีแล้วหนอ จงนำมาซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวกิเลส จงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพาน เทอญ ฯ

คำจบขันข้าวใส่บาตร

ข้าวของข้าพเจ้า ขาวดังดอกบัว ยกขึ้นเหนือหัว ถวายแด่พระสงฆ์ จิตใจจำนง ตรงต่อพระนิพพาน

คำจบเงินทำบุญ

ทรัพย์ของข้าพเจ้า ได้มาโดยบริสุทธิ์ ขอบูชาพระพุทธ บูชาพระธรรม บูชาพระสงฆ์ จิตใจจำนง ตรงต่อพระนิพพาน ขอให้ถึงเมืองแก้ว ขอให้แคล้วบ่วงมาร ขอให้พบพระศรีอาริย์ ในอนาคตกาลนั้น เทอญ ฯ

คำบูชาพระพุทธเจ้า

ข้าพระพุทธเจ้า ขอบูชาพระพุทธเจ้า ด้วยดอกไม้ธูปเทียน เหล่านี้ ขอพระพุทธองค์จงทรงรับ ซึ่งดอกไม้ธูปเทียน เหล่านี้ เพื่อประโยชน์สุข แก่ข้าพระพุทธเจ้า สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเงินธรณีสงฆ์

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต จะตุปัจจะยานิ อิธะ อาเนตวา ปัจจุปะปันเน จะ อะนาคะเต จะ อายัสสะ มันตัสสะ อิธะ (อาวาเส) ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ จะตุปัจจะยานิ ปะฏิคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัง ญาตะกานัง เทวะตานัญจะ ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

อิทัง วะตะโน ภันเต จะตุปัจจะยัง สะปะริวาระภูตัง อะโห ทานัง ปะระมะทานัง อัมเหหิ พุทธะสาสะเน สุปะติฏฐิตัง สุทินนัง วะตะ เม ทานัง อาสะวักขะยาวะหัง โหตุ อะนาคะเต กาเล ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้น้อมนำมาแล้ว ซึ่งปัจจัยทั้งสี่ เป็นมูลค่า...บาท ตั้งไว้ท่ามกลางสงฆ์ (ในอาวาสนี้) ขอน้อมอุทิศถวาย เป็นเงินธรณีสงฆ์ เพื่อไว้สำหรับปฏิสังขรณ์และซ่อมแซม ใน (อาวาสนี้) ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในอนาคต

เป็นโอกาสดีแล้วพระคุณเจ้าขา ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับจตุปัจจัยจำนวนนี้ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่หมู่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ผู้กระทำกาละแล้ว มีบิดามารดาเป็นต้นด้วย แก่หมู่เทพยดาทั้งหลายด้วย สิ้นกาลนาน

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ จตุปัจจัยทั้งสี่ ซึ่งข้าพเจ้าทั้งหลายถวาย เพื่อปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมในพระพุทธศาสนานี้ เป็นวัตถุสมควรแก่สงฆ์ดีแล้ว ทานวัตถุนี้เป็นทานอันประเสริฐ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ถวายดีแล้ว ขอจงเกิดเป็นปัจจัยทำลายอาสวะทั้งปวง ของข้าพเจ้าทั้งหลายให้สิ้นไป เพื่อข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้บรรลุถึงพระนิพพาน ในอนาคตกาลโน้น เทอญ ฯ

คำถวายพระพุทธรูป

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต พุทธะรูปัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ อายะติง สาสะนัสสะ อะติโรจะนายะ จะ ถาวะรายะ จะ สาธุโน ภันเต สังโฆ อิมัง พุทธะรูปัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งพระพุทธรูปนี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อความรุ่งเรืองและเพื่อความถาวร แห่งพระศาสนาต่อไป ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งพระพุทธรูปนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายพระพุทธรูปอีกแบบหนึ่ง

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต อัมหากัง สะระณะมุตตะมัง พุทธะปะฏิมัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง พุทธะปะฏิมัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งพระพุทธปฏิมากร คือพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพึ่งอันสูงสุด ของเราทั้งหลาย พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งพระพุทธปฏิมากร คือพระพุทธรูป พร้อมด้วยบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายพระพุทธรูปพระประธาน

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง พุทธะปฏิมากะรัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง พุทธะปฏิมากะรัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหาตัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายพระพุทธรูปองค์นี้แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ พระพุทธรูปองค์นี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อความเจริญแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายคัมภีร์พระธรรม

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง สะปะริวารัง โปฏฐะกะคันถัง พะหุชชะนะหิตายะ พะหุชชะนะสุขายะ มะหาเถเรหิ ยุตตัปปะยุตตัง ธัมมิกัง ธัมมะลัทธัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สะปะริวารัง โปฏฐะกะคันถัง พะหุชชะนะหิตายะ พะหุชชะนะสุขายะ มะหาเถเรหิ ยุตตัปปะยุตตัง ธัมมิกัง ธัมมะลัทธัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งคัมภีร์พระธรรมอันพระมหาเถระทั้งหลาย ชำระสอบทานแล้ว อันเกิดขึ้นโดยชอบธรรม อันได้มาโดยชอบธรรม กับทั้งบริวารนี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งคัมภีร์พระธรรมอันพระมหาเถระทั้งหลาย ชำระสอบทานแล้ว อันเกิดขึ้นแล้ว โดยชอบธรรม อันได้มาโดยธรรม กับทั้งบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายจตุปัจจัย ๔

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต จะตุปัจจะยานิ อิธะอาเนตวา ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อินามิ จะตุปัจจะยานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้น้อมนำมาแล้ว ซึ่งปัจจัยทั้ง ๔ เหล่าตั้งไว้ในที่นี้ ขอถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งปัจจัยทั้ง ๔ เหล่านี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ เพื่อความสุข และความเจริญ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลน่าน เทอญ ฯ

คำถวายคัมภีร์พระไตรปิฎก

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง สะปะริวารัง เตปิฏะกะคันถังสาตถัง สัพยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธังจาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สะปะริวารัง เตปิฏะกะคันถัง สาตถัง สัพยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎก อันมีอรรถะและพยัญชนะครบถ้วนกระบวนความ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง กับทั้งบริวารนี้แด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้งสี่ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎก อันมีอรรถะและพยัญชนะครบถ้วนกระบวนความ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง กับทั้งบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหนังสือภิกขุปาติโมกข์

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต ภิกขุปาติโมกขัง สะปะริวารัง ภิกขุ·สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ภิกขุปาติโมกขัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งพระภิกขุปาติโมกข์ พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งพระ·ภิกขุปาติโมกข์พร้อมด้วยบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายคัมภีร์พระไตรปิฎกอีกแบบหนึ่ง

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต เตปิฏะกัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง เตปิฏะกัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย พระไตรปิฎก พร้อมด้วยบริวารนี้แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ พระไตรปิฎก พร้อมทั้งบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อความเจริญแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหนังสือธรรม

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ธัมมะปัณณานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ธัมมะปัณณานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย หนังสือธรรมเหล่านี้แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ หนังสือธรรมเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชา

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ทีปะธูปะปุปผะวะรานิ ระตะนัตตะยัสเสวะ อะภิปูเชมะ อัมหากัง ระตะนัตตะยัสสะ ปูชา ทีฆะรัตตัง หิตะสุขาวะหา โหตุ อาสะวักขะยัปปัตติยา

ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาธูปเทียนและดอกไม้อันประเสริฐเหล่านี้ แก่พระรัตนตรัย กิริยาที่บูชาแก่พระรัตนตรัยนี้ จงเป็นผลนำมาซึ่งประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน จงเป็นไปเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพาน เป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะกิเลส เทอญ ฯ

คำถวายเทียนพรรษา

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต มะธุผาณิตะธูปะทีปานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ภันเต มะธุผาณิตะธูปะทีปานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เทียนพรรษา และเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งเทียนพรรษาพร้อมทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อพระภิกษุสงฆ์ จะได้ประกอบศาสนกิจตามทางพระพุทธศาสนาให้ถาวรยืนนาน และเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าอัจเจกจีวร

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต อัจเจกะจีวะรานิ สะปะปะฏิคคัณหาตุ ริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โนภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ อัจเจกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหาตัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าอัจเจกจีวร กับทั้งบริวารเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ผ้าอัจเจกจีวร กับบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าจำนำพรรษา

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสาวาสิกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสาวาสิกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจำนำพรรษากับทั้งบริวารเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ผ้าจำนำพรรษากับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสิกะสาฏกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสิกะสาฏกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งผ้าอาบน้ำฝน กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งผ้าอาบน้ำฝน กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสลากภัต

นะโม ๓ จบ

เอตานิ มะยัง ภันเต สลากภัตตานิ สะปะริวารานิ อะสุกัฏฐาเน ฐะปิตานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ เอตานิ สลากภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลาย ซึ่งตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำอธิษฐานลอยกระทง

นะโม ๓ จบ

อิมานิ ปะทีเปนะ อะสุกายะ นัมมะทายะ นะทิยา ปุลิเน ฐิตัง มุนิโน ปาทะวะลัญชัง อะภิปุเชมิ อะยัง ปะทีเปนะ มุนิโน ปาทะวะลัญชัง ปูชา มัยหัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าพเจ้าขอบูชา ซึ่งรอยพระพุทธบาท ที่ตั้งอยู่เหนือกองทราย ในแม่น้ำ ชื่อว่านัมมทานทีโน้น ด้วยประทีปนี้ การบูชารอยพระพุทธบาทด้วยประทีปนี้ ขอจงเป็นไปเพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้า สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าป่า

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ปังสุกูละจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ปังสุกูละจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าบังสุกุลจีวร กับทั้งบริวารเหล่านี้แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าบังสุกุลจีวรกับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายผ้าป่าอีกแบบหนึ่ง

นะโม ๓ จบ

เอตานิ มะยัง ภันเต จีวะรานิ สังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ เอตานิ จีวะรานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย จีวรทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ จีวรทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายทานสามัญ

นะโม ๓ จบ

อิทัง เม ทานัง มาตาปิตุอาทีนัง ญาตะกานัง สังวัตตะตุ มัยหัง มาตาปิตาทะโย ญาตะกา อิมัสสะ ทานัสสะ ปัตติง ละภันตุ มะมะ เจตะสา

ทานของข้าพเจ้านี้ จงเป็นไปเพื่อญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ของข้าพเจ้า ขอบรรดาญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น จงได้รับส่วนบุญแห่งทานนี้ ตามความประสงค์ ของข้าพเจ้า เทอญ ฯ

คำถวายสังฆทานอุทิศ

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ มะตะกะภัตตานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุ อาทีนัญจะ ญาตะกานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย มตกภัต กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ มตกภัต กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายมตกภัตเพื่อผู้ตาย

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุ อาทีนัญจะ ญาตะกานัง กาละกะตานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งมตกภัตกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งมตกภัตกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ผู้ทำกาละล่วงลับไปแล้วด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสังฆทานเพื่อความสุขความเจริญ

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้าไตรจีวรอุทิศแก่ผู้ตาย

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ติจีวะรานิ อัยยัสสะ เทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง ติจีวะระปูชาวิปาโก อัมหากัง มาตาปิตุอาทีนัง ญาตีนัง กาละกะตานัง สังวัตตะตุ อัมหากัง มาตาปิตุอาทะโย ญาตะกา ทานะปัตติงละภันตุ อัมหากัง อิธะเจตะสา

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายจีวรเหล่านี้ แด่พระผู้เป็นเจ้า ขอผลบุญแห่งการบูชาด้วยไตรจีวรนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ทั้งผู้ล่วงลับไปแล้ว ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงได้รับส่วนแห่งทานนี้ ตามความตั้งใจของข้าพเจ้า เทอญ ฯ

คำถวายผ้ากฐินแบบธรรมยุต

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต สะปะริวารัง กะฐินะทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะทุสสัง ปะฏิคคัณหาตุ ปะฏิคคะเหตวา จะ อิมินา ทุสเสนะ กะฐินัง อัตถะระตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้ากฐินกับทั้งบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้ากฐินกับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกรานกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผ้ากฐินแบบมหานิกาย

นะโม ๓ จบ

อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ

อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ

อิมัง สะปะริวารัง กะฐินะจีวะระทุสสัง สังฆัสสะ โอโณชะยามะ

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวร กับทั้งบริวารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์

คำปรารถนาถึงซึ่งพระนิพพานทั้งชาย-หญิง

นะโม ๓ จบ

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ นิพพานังปะระสุขัง อะนาคะเต กาเล

ข้าพเจ้าขอจงได้ถึง ซึ่งพระนิพพานในอนาคตกาลนี้ เทอญ ฯ

คำปรารถนาพุทธภูมิสำหรับผู้ชาย

นะโม ๓ จบ

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ พุทโธ โหมิ อะนาคะเต กาเล

ข้าพเจ้าขอจงได้เป็นพระพุทธเจ้า ด้วยกรรมอันเป็นบุญนี้ จงมีในอนาคตกาลเบื้องหน้า เทอญ ฯ

คำปรารถนาสาวิกภูมิสำหรับผู้หญิง

นะโม ๓ จบ

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ เอกัสสะ พุทธัสสะ สาวิกายาจิสสามิ อะนาคะเต กาเล

ข้าพเจ้าขอเป็นสาวิกาเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งด้วยกรรมอันนี้ในอนาคตกาลเบื้องหน้า เทอญ ฯ

คำถวายข้าวพระเจดีย์

นะโม ๓ จบ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะชะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนัง อุทะกัง วะรัง เจติยัสสะ ปูเชมิ

คำบูชาพระเจดีย์

นะโม ๓ จบ

อิมินา สักกาเรนะ เจติยัง ปูเชมิ

คำภาวนาเวลาก่อพระเจดีย์ทราย

นะโม ๓ จบ

อิมัง วาลุกัง เจติยัง อะธิฏฐามิ

คำถวายเครื่องบูชาพระ

นะโม ๓ จบ

อิมัง อัคคี พะหูปุปผัง อะหัง ชิเน ทัตตะวา อะสีติกัปปะ โกฏิโย อะภิรูโป มะหาปัญโญธาเรนะโต ปิฏะกัตตะยัง นิพพานัง ปะระมัง สุขัง

พุทธะปูชา มะหาเตชะวันโต

ธัมมะปูชา มะหาเตชะวันโต

สังฆะปูชา มะหาเตชะวันโต

ติโลกะนาถัง อะภิปูชะยันติ ฯ

คำถวายเครื่องบูชาพระอีกแบบหนึ่ง

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ระตะนัตยัสสะ ปูชะนัตถายะ ปุปผาทีนิ สักการานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สุธา โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ สักการานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งเครื่องสักการบูชา มีดอกไม้เหล่านี้ เป็นต้น เพื่อบูชาพระรัตนตรัย ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งเครื่องสักการ-บูชา มีดอกไม้เหล่านี้เป็นต้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายศาลาโรงธรรม

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง สาลัง ธัมมะสะภายะ อุททิสสะ จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สาลัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายศาลาหลังนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ อุทิศเพื่อเป็นสถานที่แสดงธรรม ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ศาลาหลังนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเสนาสนะ กุฏิ วิหาร

อิมานิ มะยัง ภันเต เสนาสะนานิ อาคะตานาคะตัสสะ จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ เสนาสะนานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เสนาสนะเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วก็ดี ยังไม่มาก็ดี ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับเสนาสนะเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายไทยทานพระเทศน์

นะโม ๓ จบ

อิเม มะยัง ภันเต จะตุปัจจะเย สะปะริวาเร ธัมมะกะถิกัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ธัมมะกะถิโก อิเม จะตุปัจจะเย สะปะริวาเร ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัญจะ ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ อิมินา ธัมมะทาเนนะ นิพพานัสสะ ปัจจะโย

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย จตุปัจจัย กับทั้งบริวารทั้งหลาย แด่พระธรรมกถึก ขอพระธรรมกถึกจงรับ จตุปัจจัย กับบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย และญาติมีมารดาบิดาเป็นต้น ด้วยผลแห่งทานนี้ จงเป็นอุปนิสสัยปัจจัย แก่พระนิพพานในอนาคตกาลโน้น เทอญ ฯ

คำถวายผ้าสรงน้ำพระวันสงกรานต์

นะโม ๓ จบ

เอตานิ มะยัง ภันเต ติจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ เอตานิ ติจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งผ้าไตรจีวร พร้อมด้วยบริวารทั้งหลาย แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับไว้ ซึ่งไตรจีวรพร้อมด้วยบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหอสวดมนต์

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต มันตาคารัง สะปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง มันตาคารัง สะปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งหอสวดมนต์ พร้อมด้วยเครื่องบริกขารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งหอสวดมนต์ พร้อมด้วยบริขารเหล่านี้ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหอฉัน

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต อาหาระโภชะนัตถายะ อาคารัง สะปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง อาคารัง สะปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งหอฉัน พร้อมทั้งบริขารนี้ เพื่อประโยชน์แก่การฉันอาหาร แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งหอฉัน พร้อมด้วยบริขารนี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหอระฆัง

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต คัณฑะยาคารัง ปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง คัณฑะยาการัง ปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแด่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งหอระฆัง พร้อมด้วยบริกขารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งหอระฆัง พร้อมด้วยบริกขารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสังฆาราม

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต อิธะ สาสะเน พรัหมะจะริยัตถายะ อารามัง สะปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง อารามัง สะปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแด่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งอาราม พร้อมด้วยบริขารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อประพฤติพรหมจรรย์ในศาสนานี้ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งอาราม พร้อมด้วยบริขารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายศาลาท่าน้ำ

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต นะทิยา สาลัง อุณหะกาเร วิสะมานัตถายะ อาคะตานาคะตัสสะ จาตุทิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง นะทิยา สาลัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ศาลาริมน้ำนี้ เพื่อเป็นที่พักผ่อนในเวลาร้อน แด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้งสี่ ที่มาแล้วและยังไม่มา ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ศาลาริมน้ำหลังนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายโรงเรียน

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต สิกขะกามะนัง อุคคะหัตถายะ สิกขะนะสาลัง ปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สิกขะนะสาลัง ปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งโรงเรียนเพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ของผู้ใคร่ศึกษาทั้งหลาย พร้อมด้วยบริกขารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งโรงเรียน พร้อมด้วยบริกขารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายผลไม้ต่าง ๆ

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต นานาผะลานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ นานาผะลานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งผลไม้ต่าง ๆ พร้อมด้วยบริวารเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งผลไม้ต่าง ๆ พร้อมด้วยบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสัปทน

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต มะหันตัง เสตัจฉัตตัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง มะหันตัง เสตัจฉัตตัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งสัปทน พร้อมด้วยบริวารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งสัปทน พร้อมด้วยบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และเพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายโต๊ะหมู่บูชา

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต ปูชะนะปีฐัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ปูชะนะปีฐัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งโต๊ะหมู่บูชา พร้อมด้วยบริวารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งโต๊ะหมู่บูชา พร้อมด้วยบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเวจกุฎี

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง วัจจะกุฏิง อาคะตานาคะตัสสะ จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง วัจจะกุฏิง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เวจกุฎีหลังนี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วก็ดี ยังไม่มาก็ดี ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ เวจกุฎีหลังนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายยานพาหนะ

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง ยานัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ยานัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ซึ่งยานพาหนะนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งยานพาหนะนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายโรงอุโบสถ

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง อุโปสะถาคารัง สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมัง อุโปสะถาคารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ซึ่งโรงอุโบสถหลังนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งโรงอุโบสถหลังนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายปราสาทผึ้ง

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง สะปะริวารัง มะธุปุปผะปาสาทัง อิมัสมิง วิหาเร ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สะปะริวารัง มะธุปุปผะปาสาทัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ปราสาทผึ้งนี้กับทั้งบริวาร แด่พระภิกษุสงฆ์ในวิหารวัดนี้ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ปราสาทผึ้งนี้กับทั้งบริวาร ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายข้าวสาร

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต ตัณฑุลานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ
๑ อิมานิ ตัณฑุลานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายข้าวสาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ข้าวสารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายยาแก้ไข้

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต คิลานะปัจจะยะเภสัชชะปะริกขารานิ อิธะ อาเนตะวา ฐะปิตานิ ภิกขุสังฆัสสะนิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ คิลานะปัจจะยะ เภสัชชะปะริกขารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายยาแก้ไข้ ซึ่งได้นำมาตั้งไว้ ณ ที่นี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ยาแก้ไข้เหล่านี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขและความเจริญ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเภสัชทานมีน้ำผึ้งเป็นต้น

นะโม ๓ จบ

สะระโท นามายัง ภันเต กาโล สัมปัตโต ยัตถะ ตะถาคะโต อะระหังสัมมาสัมพุทโธ สาระทิกาพาเธนะ อาพาธิกานัง ภิกขูนัง ปัญจะ เภสัชชานิ อนุญญาสี สัปปิง นะวะนีตัง เตลัง มะธุง ผาณิตัง มะยันทานิ ตักกาละสะทิสัง สัมปัตตา ตัสสะ ภะคะวะโต ปัญญัตตานุคัง ทานัง ทาตุกามา เตสุ ปะริยาปันนัง มะธุํ จะ เตลัง จะ ผาณิตัง จะ ภิกขุนัญเจวะ สามะเณรานัญจะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต อัยยา ยะถาวิภัตตามะธุทานัง จะ เตลัง จะ ผาณิตัง จะ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ บัดนี้สรทกาลมาถึงแล้ว ในกาลใดเล่า พระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงอนุญาตเภสัช ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อาพาธ ด้วยโรคเกิดในสรทกาล บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งหลายมาถึงกาลเช่นนี้แล้ว ปรารถนาจะถวายทาน ตามพระพุทธานุญาต ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จึงถวายน้ำผึ้งกับน้ำมัน และน้ำอ้อย อันนับเข้าในเภสัช ๕ อย่างนั้น แก่ภิกษุและสามเณรทั้งหลาย ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจงรับ มธุทาน เตลทาน และผาณิตทานของข้าพเจ้าทั้งหลาย ตามที่แจกถวายแล้วนั้นๆ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายยาบำบัดความป่วยไข้

นะโม ๓ จบ

อิมานิ มะยัง ภันเต คิลานะเภสัชชานิ สะปะริวารานิ สังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมานิ คิลานะเภสัชชานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญจะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ยาบำบัดความป่วยไข้ กับทั้งเวชภัณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ยาบำบัดความป่วยไข้และเวชภัณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายธรรมาสน์

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต ธัมมาสะนัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ธัมมาสะนัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายธรรมาสน์พร้อมทั้งบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ธรรมาสน์ พร้อมทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข ความเจริญแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายธรรมาสน์อีกแบบหนึ่ง

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต ธัมมะเทสะนัตถายะ ธัมมาสะนัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ธัมมาสะนัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งธรรมาสน์พร้อมด้วยบริวารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่การแสดงธรรม ขอพระสงฆ์จงรับ ธรรมาสน์ กับบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายธง

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมินา ธะชะปะฏาเกนะ ระตะนัตตะยัง อะภิปูเชมิ อะยัง ธะชะปะฏาเกนะ ระตะนัตตะยะปูชา อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายบูชา ซึ่งพระรัตนตรัยด้วยธงนี้ อันว่าการบูชาพระรัตนตรัยด้วยธงนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ และความสุข ความเจริญแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายสะพาน

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต อิมัง เสตุงมะหาชะนานัง สาธาระณัตถายะนิยยาเทมะ สาธุโน ภันเต สังโฆ อิมัสสะมิง เสตุมหิ นิยยาทิเต สักขิโก โหตุ อิทัง เสตุ ทานัง อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งสะพานนี้ เพื่อประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนทั้งหลาย ขอพระคุณเจ้าจงเป็นพยาน แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ในสะพานที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้มอบให้แล้วนี้ ขอเสตุทานนี้ จงเป็นไป เพื่อประโยชน์เพื่อความสุข เพื่อความเจริญ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายฆ้อง ระฆัง

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต คัณฑิง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ภันเต คัณฑิง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งฆ้องระฆัง (อย่างเดียวพูดคำเดียว) แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งฆ้องระฆัง ซึ่งข้าพเจ้าทั้งหลาย ร่วมใจกันบริจาคเป็นทาน เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายกำแพงและซุ้มประตู

นะโม ๓ จบ

มะยัง ภันเต ปาการัญจะ ทวาระโกฏฐะกัญจะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ปาการัญจะ ทวาระโกฏฐะกัญจะ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย กำแพงและซุ้มประตู แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ กำแพงและซุ้มประตู ซึ่งข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้ร่วมกันบริจาคก่อสร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายศาลาตั้งศพ

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต อิมัสมิง อาวาเส สะรีรัฏฐะปะนะสาลัง สะปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สะรีรัฏฐะปะนะสาลัง สะปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งศาลาตั้งศพพร้อมด้วยบริขารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ในอาวาสนี้ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งศาลาตั้งศพพร้อมด้วยบริขารนี้ เพื่อประโยชน์และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเตาเผาศพ

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต สะรีระฌาปะนะกิจตะตายะ สะรีรัชฌาปะนุทธะนัง สะปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง สะรีรัชฌาปะนุทธะนัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งเตาเผาศพ พร้อมทั้งบริกขารนี้ เพื่อประโยชน์แก่การเผาศพ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งเตาเผาศพ พร้อมทั้งบริกขารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหีบศพลายทอง

นะโม ๓ จบ

อิมัง ภันเต สุวัณณะขะจิตตัง สะรีระมัญชูสัง สะปะริกขารัง ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ สุวัณณะขะจิตตัง สะรีระมัญชูสัง สะปะริกขารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายซึ่งหีบศพลายทองพร้อมด้วยบริกขารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งหีบศพลายทอง พร้อมด้วยบริกขารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

คำภาวนาเวลารดน้ำศพ

อิทัง มะตะกะสะรีรัง อุทะกัง วิยะ สิญจิตัง อะโหสิกัมมัง

ขอศพนี้ จงอโหสิกรรมเหมือนน้ำที่ข้าพเจ้าได้รดแล้วนี้

คำภาวนาเวลาไปเยี่ยมศพ

อะวัสสัง มะยา มะริตัพพัง

เราต้องตายแน่ทีเดียว หนีไม่พ้นความตายได้

คำภาวนาเวลาทอดผ้าหน้าศพ

นามะรูปัง อะนิจจัง, นามะรูปัง ทุกขัง, นามะรูปัง อะนัตตา

นามรูปไม่เที่ยง, นามรูปเป็นทุกข์, นามรูปเป็นอนัตตา บังคับไม่ได้

คำภาวนาเวลาเผาศพ

อะยัมปิโข เม กาโย เอวังภาวี เอวังธัมโม เอวังอะนะตีโต

แม้ร่างกายเรานี้ ก็ต้องมีอย่างนี้เหมือนกัน มีอย่างนี้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนี้ไปได้ ฉันนั้น

หรือจะใช้ จุติ จุตัง อะระหังจุติ

คำภาวนาเวลาใส่ไฟเผาศพ

อะยัง อัตตะภาโว อะสุจิ อะถะสุภัง มะระณะปะริโยสานันติ กัมมัฏฐานัง ภาเวติ อะยัมปิ โข เมกาโย เอวัง ภาวี เอวัง ธัมโม เอวัง อะนะตีโต มะระณะ ธัมโมมหิ มะระณัง อะนะตีโต

คำภาวนารดน้ำคู่บ่าวสาว

อายุวัฑฒะโก ธะนะวัฑฒะโก สิริวัฑฒะโก ยะสะวัฑฒะโก พะละวัฑฒะโก โหตุ สัพพะทา อิทัง อุทะกัง วิยะ สังสัฏฐา อะเภชชาโหตะ

คำภาวนาเจิมหน้าคู่บ่าวสาว

ปุณโณ อังคุลิมาโล จะ อุปาลีนันทะสีวะลี เถรา ปัญจะ อิเม ชาตา นะลาเต ติละกา มะมะ

คำภาวนาเวลาเดินเวียนเทียน

นะโม ๓ จบ

(รอบที่ ๑) อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ฯลฯ พุทโธ ภะคะวาติ

(รอบที่ ๒) สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก ฯลฯ ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ

(รอบที่ ๓) สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯลฯ อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ

หมายเหตุ จะภาวนาในใจ หรือออกเสียงก็ได้ เมื่อภาวนาจบแต่ยังเดินไม่ครบรอบ ก็ให้ขึ้นต้นใหม่ จนกว่าจะครบ ๓ รอบ

อนึ่ง ในการเดินเวียนเทียน ควรทำใจให้เป็นสมาธิ ไม่หยอกล้อ เล่นหัว หรือพูดจากัน เพราะนอกจากตนเอง จะไม่ได้อานิสงส์จากการเดินนั้นแล้ว ยังทำลายสมาธิผู้อื่นอีกด้วย

คำขอขมาพระรัตนตรัย

นะโม ๓ จบ

โย โทโส โมหะจิตเตนะ พุทธัสมิง ปะกะโตมะยา ขะมะถะ เมกะตัง โทสัง สัพพะปาปัง วินัสสะตุ

โย โทโส โมหะจิตเตนะ ธัมมัสมิง ปะกะโตมะยา ขะมะถะ เมกะตัง โทสัง สัพพะปาปัง วินัสสะตุ

โย โทโส โมหะจิตเตนะ สังฆัสมิง ปะกะโตมะยา ขะมะถะ เมกะตัง โทสัง สัพพะปาปัง วินัสสะตุ

กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง สัพพะปาปัง วินัสสะตุ

โทษใดที่ข้าพเจ้าได้ทำล่วงเกิน ในพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า ด้วยโมหจิต ขอพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า จงยกโทษที่ข้าพเจ้าได้ทำล่วงเกินแล้วนั้น ให้แก่ข้าพเจ้าด้วย ขอบาปทั้งปวง ที่เป็นกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม จงเสื่อมสิ้นไป

หมายเหตุ ใช้ในเวลาก่อนรับศีล หรือในเวลามาช่วยเหลือกิจการในวัดแล้ว

คำขออาหารจากสงฆ์

นะโม ๓ จบ

อุกาสะ ภันเต อะวะเสสัง อาหาระโภชะนัง ขาทะนียัง ปิณฑะปาตัง โว นีสสัคเคถะ

ทุติยัมปิ ภันเต อะวะเสสัง อาหาระโภชะนัง ขาทะนียัง ปิณฑะปาตัง โว นีสสัคเคถะ

ตะติยัมปิ ภันเต อะวะเสสัง อาหาระโภชะนัง ขาทะนียัง ปิณฑะปาตัง โว นีสสัคเคถะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอท่านจงเสียสละโภชนาหารของฉันบิณฑบาตที่เหลือของท่าน ให้แก่พวกข้าพเจ้าด้วย

หมายเหตุ ใช้เวลาพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว

คำบูชาพระภูมิด้วยดอกไม้ธูปเทียน หรือพวงมาลัย

ภุมมัสมิง ทิสาภาเค สันติ ภุมมา มะหิทธิกา เตปิ อัมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

คำขอพรพระภูมิ

สิโรเม เทวะ ขอเดชะพระภูมิเทวารักษา ที่รับพระพรจากเจ้ากรุงพลี มาให้วัฒนาถาวร สิ่งสุขแด่ (ชื่อ...) ให้มั่งมีเงินทองทรัพย์พัสดุข้าวของเนืองนองทั้งวัตถาอลังกรทุกสรรพสิ่ง กับทั้งอุปโภครักษา จงเจริญวัฒนาในที่นี้ อายุมีสักร้อยพรรษาอย่ารู้เจ็บไข้ อยู่สบายจนแก่เฒ่า พร้อมพงศ์เผ่าบริวาร บุตรหลาน เหลน เหลือ บันลือสาธุชนซ้องสรรเสริญ โสตถิชัยยะ ภวันตุเม ฯ

คำบูชาพระภูมิ

ยัสสานุสสะระเณนาปิ อันตะลิกเขปิ ปาณิโน ปะติฏฐะมะธิคัจฉันติ ภูมิยัง วิยะ สัพพะทาสัพพูปัททะวะชาลัมหา ยักขะโจรา ทิสัมภะวาคะณะนานัญจะมุตตานัง ปะริตตันตัมภะนามะเห

คำบูชาพระภูมิอีกแบบหนึ่ง

อิมินา สักกาเรนะ ภุมมะเทเว ปูเชมิ

คำถวายเครื่องสังเวยพระภูมิ

ภุมมัสมิง ทิสาภาเค สันติเทวา มะหิทธิกา เตปิ อัมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง ปะริภุญชันตุ เทวะตา ชะยะมังคะลา นุภาเวนะ สัพพะ โสตถี ภะวันตุโน

คำบูชาพระภูมิอีกแบบหนึ่ง

อิติ สุคะโต อะระหัง พุทโธ นะโม พุทธายะ ปะฐะวีคงคา ภุมมะเทวา ขะมามิหัง

คำหลั่งน้ำถวายพระภูมิ

อะยัง ภูมิปะเทโส วิสุงคาโม สุขี โหตุ

หมายเหตุ ใช้เมื่อจะยกเครื่องสังเวยกลับ พึงยกแก้วน้ำนั้นหลั่งลงที่หน้าศาล

คำภาวนาคำนับศาลเทพารักษ์ทั่วไป

ภะวะตัง จิตตัง ปะระมัง สุขัง

หมายเหตุ ใช้เมื่อผ่านศาลเทพารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

คำถวายเครื่องสังเวยพระภูมิอีกแบบหนึ่ง

นะโม เม พระภูมิเทวานัง ธูปะทีปะ จะ ปุปผัง สักการะวันทะนัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง โภชะนานัง สาลีนัง สะปะริวารัง อุทะกังวะรัง อาคัจฉันตุ ปะริภุญชันตุ สัพพะทา หิตายะ สุขายะ สันติเทวา มะหิทธิกา เตปะ อัมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

คำลาเครื่องสังเวยพระภูมิ

ชะยันตุ โภนโต อิธะ ทานะสีละ เนกขัมมะปัญญา สะหะวิริยะ ขันตี สัจจาธิฏฐานะ เมตตุเปกขายุทธายะโว ทิสสาวินะติ อะเสสะโต

คำถวายผ้าห่มพระเจดีย์

นะโม ๓ จบ

อิมัง มะยัง ภันเต วัตถัง สะปะริวารัง สะถูปัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง วัตถัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าห่ม แด่องค์พระเจดีย์ พร้อมทั้งเครื่องบริขารเหล่านี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ขอท่านผู้เจริญ และผู้ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงรับผ้าห่มนี้ พร้อมทั้งเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

สุทินนัง วะตะเมทานัง อโหทานัง ปะระมะทานัง อาสะวะขะยาวะหัง นิพพานะปัจจะโย โหตุ อนาคะตา กาเล ฯ

คำกรวดน้ำแบบย่อ

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

ผลทานนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุข ความเจริญ เทอญ ฯ

คำกรวดน้ำอีกแบบหนึ่ง

ขอเดชะตั้งจิตอุทิศผล

บุญกุศลแผ่ไปให้ไพศาล
ถึงมารดาบิดาครูอาจารย์
ทั้งลูกหลานญาติมิตรสนิทกัน
คนเคยร่วมเคยรักสมัครใคร่
ขอจงได้ส่วนกุศลผลของฉัน
ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ
ขอให้ท่านได้กุศลผลนี้ เทอญ ฯ

คำถวายหนังสือใบลานและหนังสือธรรมบาลี

อิมัง ภันเต ปัณณัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง ปัณณัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย หนังสือ พร้อมทั้งบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับหนังสือพร้อมทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายไตรจีวร

อิมานิ มะยัง ภันเต ติจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ติจีวะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าไตรจีวร พร้อมทั้งบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าไตรจีวร พร้อมทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายบริขารต่าง ๆ

อิมานิ มะยัง ภันเต ปะริกขารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ปะริกขารานิ ปะภิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย บริขารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับบริขารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายโต๊ะอาหารพร้อมทั้งเก้าอี้

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง มะหาทีฆะปีฐะกัง สะโกจฉัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ มะหาทีฆะปีฐะกัสสะ สะโกจฉัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย โต๊ะอาหาร พร้อมกับเก้าอี้ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มาขออานิสงส์ แห่งการถวายโต๊ะอาหาร พร้อมกับเก้าอี้เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายจงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายมุ้ง

อิมา มะยัง ภันเต มะกะสะกุฏิกา สะปะริวารา จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมา มะกะสะกุฏิกา สะปะริวารา ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายมุ้ง พร้อมกับบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขอพระสงฆ์จงรับมุ้ง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายผงซักผ้า

อิมานิ มะยัง ภันเต วัตถะโธวะนะจุณณานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัตถะโธวะนะจุณณานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผงซักผ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ผงซักผ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเสื่อ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ ภุมมัตถะระณานิ สะปะริวารานิ จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จะตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ ภุมมัตถะระณานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเสื่อ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเสื่อ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายมุ้งลวด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง โลหะมะยะมะกะสะกุฏิกัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โนภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ โลหะมะยะมะกะสะกุฏิกัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายมุ้งลวด พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายมุ้งลวด เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายที่ตั้งพัดยศสมณศักดิ์

เอตัง มะยัง ภันเต ยะสะวีชะนีปะติฏฐานัง สะปะริวารัง อัยยัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต อัยโย เอตัง ยะสะวีชะนีปะติฏฐานัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ที่ตั้งพัดยศ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระคุณเจ้า ขอพระคุณเจ้าจงรับ ที่ตั้งพัดยศ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายตู้ตั้งพัดยศสมณศักดิ์

เอตัง มะยัง ภันเต ยะสะวีชะนีมัญชุสัง สะปะริวารัง อัยยัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต อัยโย เอตัง ยะสะวีชะนีมัญชุสัง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะ ชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ตู้ตั้งพัดยศ พร้อมกับของ บริวารเหล่านี้ แด่พระคุณเจ้า ขอพระคุณเจ้าจงรับ ตู้ตั้งพัดยศ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า

อิมานิ มะยัง ภันเต วิชชุปะกะระณานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วิชชุปะกะระณานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขอพระสงฆ์จงรับ เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายพัดลม

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ยันตะ วีชะนิง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ มะหาชะนัสสะ จะ สีตะสัมปะทานัตถายะ อิมัสมิง ฐาเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ มะหาชะนัสสะ จะ สีตะสัมปะทานัตถายะ ยันตะ วีชะนิยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายพัดลม พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องให้ความเย็น แก่พระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา และแก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายพัดลม เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องให้ความเย็นแก่พระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มาและแก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายตู้เย็น

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง สีตะละกะระมัญชุสัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง ฐาเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ สีตะละกะระมัญชุสายะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายตู้เย็นพร้อมกับของบริวารเหล่านี้ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายตู้เย็น เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเครื่องบันทึกเสียง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง สัททะคะหะกะยันตัง สะปะริวารัง สังฆัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง ฐาเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง สังฆัสสะ วะลัญชะนัตถายะ สัททะคะหะกะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเครื่องบันทึกเสียง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของสงฆ์ ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องบันทึกเสียง เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของสงฆ์นี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหม้อหุงข้าวไฟฟ้า

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ มะยัง ภันเต เอตา วิชชุคคิอุกขะลิโย สะปะริวารา จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วลัญชะนัตถายะ วิชชุคคิ อุกขะลีนัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายหม้อหุงข้าวไฟฟ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์แห่งการถวายหม้อหุงข้าวไฟฟ้าเพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายอุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ สัททะคาหะกะยันตุปะกะระณานิ สะปะริวารานิ สังฆัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง ฐาเนนิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง สังฆัสสะ วะลัญชะนัตถายะ สัททะคาหะกะยันตุปะกะระณานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายอุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของสงฆ์ ขออานิสงส์ แห่งการถวายอุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของสงฆ์นี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องอุปกรณ์ก่อสร้าง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ นะวะกัมมูปะกะระณานิ สะปะริวารานิ พุทธะสาสะเน ถาวะระนะยะกัมมัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะเน ถาวะระนะวะกัมมัตถายะ นะวะกัมมูปะกะระณานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายอุปกรณ์เครื่องก่อสร้าง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่การก่อสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์แห่งการถวายอุปกรณ์เครื่องก่อสร้าง เพื่อประโยชน์แก่การก่อสร้างถาวรวัตถุ ในพระพุทธศาสนานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายจงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องมือทำครัวทุกชนิด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ ภัตตะการะโกปะกะระณานิ สะปะริวารานิ มหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ ภัตตะการะโกปะกะระณานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเครื่องมือทำครัว พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชน ขออานิสงส์แห่งการถวายเครื่องมือทำครัวเพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องอัฏฐบริขาร

อิมานิ มะยัง ภันเต อัฏฐะ ปะริกขาระวัตถูนิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ อัฏฐะ ปะริกขาระวัตถูนิ สะปะริวารานิ ปะฏิคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เครื่องอัฏฐบริขาร พร้อมกับของบริวารเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ เครื่องอัฏฐบริขาร พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเสนาสนะที่นั่งที่นอนและอุปกรณ์ทุกชนิด

อิมานิ มะยัง ภันเต เสนาสะนานิ สะปะริวารานิ จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ เสนาสะนานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เสนาสนะ พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอย ของพระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขอพระสงฆ์จงรับ เสนาสนะ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องกำเนิด ไฟฟ้า

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วิชชุคคิยันตัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ โอภาสะนิทานัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ โอภาสะนิทานัตถายะ วิชชุคคิยันตัสสะ ทานัสสะ ผะละวิปาโก อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องกำเนิดไฟฟ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องให้แสงสว่างแก่พระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขอผลวิบาก แห่งการถวายเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องให้แสงสว่าง แก่พระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญฯ

คำถวายเครื่องขยายเสียง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง โฆสะนายันตัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมะเทสะนูปะกะระณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะนิกานัง ธัมมะเทสะนูปะกะระณัตถายะ โฆสะนายันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเครื่องขยายเสียง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แก่สงฆ์ เพื่อประโยชน์เป็นอุปกรณ์แก่การแสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์แห่งการถวายเครื่องขยายเสียง เพื่อประโยชน์เป็นอุปกรณ์แก่การแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องโทรศัพท์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ทูระสัททะสะวะนะยันตัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง ฐาเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ ทูระสัททะสะวะนะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะ ชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องโทรศัพท์ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องโทรศัพท์ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ

คำถวายเครื่องดูดฝุ่น

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ระโชหะระณะยันตัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อุโปสะถาคาเร นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ระโชหะระณะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเครื่องดูดฝุ่น พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ พระอุโบสถนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายเครื่องดูดฝุ่น เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเตาไฟฟ้า

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วิชชุคคิอุทธะนัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ วิชชุคคิอุทธะนัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เตาไฟฟ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเตาไฟฟ้า เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเครื่องสูบน้ำ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง กุฑาหะระณะยันตัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ กุฑาหะระณะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องสูบน้ำ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องสูบน้ำ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเครื่องปั๊มน้ำประปา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ปะปากัฑฒะนะยันตัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ ปะปากัฑฒะนะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องปั๊มน้ำประปา พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องปั๊มน้ำประปาเพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเครื่องตัดหญ้า

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ติณะเฉทะนะยันตัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ติณะเฉทะนะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องตัดหญ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องตัดหญ้า เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเงินค่าก่อสร้างถาวรวัตถุ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ รูปิยานิ สะปะริวารานิ พุทธะสาสะเน ถาวะระนะวะกัมมัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะเน ถาวะระนะวะกัมมัตถายะ รูปิยานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายปัจจัยพร้อมกับของบริวารเหล่านี้แด่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่การก่อสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์ แห่งการถวายปัจจัยเพื่อประโยชน์แก่การก่อสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายกำแพงแก้ว (กำแพงพระอุโบสถ)

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ระตะนะปาการะปะริกเขปัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ระตะนะปาการะปะริกเขปัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายกำแพงแก้ว พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายกำแพงแก้ว เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายลูกนิมิตรสีมา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ สีมานิมิตตานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สีมานิมิตตานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ลูกนิมิตรสีมา พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายลูกนิมิตรสีมา เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญฯ

คำถวายซุ้มประตู

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ทะวาระโกฏฐะกัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ทะวาระโกฏฐะกัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายซุ้มประตู พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายซุ้มประตู เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายบานประตู

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ ทะวาระกะวาฏานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ทะวาระกะวาฏานัง ทานัสสะ ผะละวิปาโก อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุ-อาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายบานประตู พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขอผลวิบาก แห่งการถวายบานประตู เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายบานหน้าต่าง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ วาตะปานะกะวาฏานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ วาตะปานะกะวาฏานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายบานหน้าต่าง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายบานหน้าต่าง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายซุ้มหน้าต่าง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วาตะปานะโกฏฐะกัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ วาตะปานะโกฏฐะกัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายซุ้มหน้าต่าง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายซุ้มหน้าต่าง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายประตูเหล็ก

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง อะโยสะลากะทะวารัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อะโยสะลากะทะวารัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ประตูเหล็ก พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายประตูเหล็กเพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหน้าต่างเหล็กดัด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ อะโยสะลากะวาตะปานานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อะโยสะ-ลากะวาตะปานานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหา-กัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะ-รัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายหน้าต่างเหล็กดัด พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายหน้าต่างเหล็กดัด เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายฐานชุกชี (แท่นพระพุทธรูป)

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ระตะนะปัลลังกัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ระตะนะปัล-ลังกัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตา-ปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายฐานชุกชี พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายฐานชุกชี เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายช่อฟ้าใบระกา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง กัณณิกัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุท-ธัสสะ ปูชะนัตถายะ กัณณิกายะ ทานัสสะ อานิ-สังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะ-นานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายช่อฟ้า พร้อมทั้งใบระกานี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายช่อฟ้าใบระกา เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายหอสมุด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง อะคารัง สะปะริวารัง มะหาชะนัสสะ นานา-สิปปะปัณณานัง สะโมสะระณัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ นานาสิปปะปัณณานัง สะโมสะระณัตถายะ อะคา-รัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตา-ปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายอาคารหลังนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่รวบรวมหนังสือวิชาความรู้ต่าง ๆ เพื่อประชาชนทั่วไป ขออานิสงส์ แห่งการถวายอาคาร เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่รวบรวมหนังสือวิชาความรู้ต่าง ๆ เพื่อประชาชนทั่วไปนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายโรงครัว

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง กัปปิยะกุฏิง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุ-สังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ กัปปิยะกุฏิยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายโรงครัวหลังนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่สำหรับใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์แห่งการถวายโรงครัว เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่สำหรับใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายหอระฆังพร้อมทั้งระฆัง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง คัณฑิฆะรัง สะคัณฑิง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ คัณฑิฆะรัสสะ สะคัณฑิสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายหอระฆังพร้อมทั้งระฆัง รวมทั้งของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายหอระฆัง พร้อมทั้งระฆัง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายกลอง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง เภริง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ เภริยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายกลองพร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายกลองเพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

คำถวายโต๊ะเรียน

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ สิปปุคคะหะณะปีฐะกานิ สะปะริวารานิ จาตุททิสานัง ภิกขุสามะเณรานัง อาคะตานาคะตานัง วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสานัง ภิกขุสามะเณรานัง อาคะตานาคะตานัง วะลัญชะนัตถายะ สิปปุคคะหะณะปีฐะกานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแด่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายโต๊ะเรียนพร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์สามเณรทั้งหลาย ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายโต๊ะเรียน เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์สามเณรทั้งหลาย ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหอกลองพร้อมทั้งกลอง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง เภรีฆะรัง สะเภริง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ เภรีฆะรัสสะ สะเภริสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแด่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายหอกลองพร้อมทั้งกลองรวมทั้งของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายกลองพร้อมทั้งกลอง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเก้าอี้

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ โกจฉานิ สะปะริวารานิ มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ โกจฉานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเก้าอี้พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายเก้าอี้ เพื่อประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องเขียนต่าง ๆ

อิมานิ มะยัง ภันเต เลขะนะวัตถูนิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ เลขะนะวัตถูนิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เครื่องเขียน พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ เครื่องเขียนพร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเครื่องพิมพ์ดีด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง หัตถะมุททะนะยันตัง สะปะริวารัง สังฆัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง ฐาเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง สังฆัสสะ วะลัญชะนัตถายะ หัตถะมุททะนะยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเครื่องพิมพ์ดีด พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ขออานิสงส์แห่งการถวายเครื่องพิมพ์ดีด เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์นี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ

คำถวายต้นพระศรีมหาโพธิ์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง โพธิรุกขัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะนิกานัง ปะสาทะสังเวคะปะฏิลาภายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะนิกานัง ปะสาทะสังเวคะปฏิลาภายะ โพธิรุกขัสสะ ทานัสสะ ผะละวิปาโก อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายต้นพระศรีมหาโพธิ์ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ความเลื่อมใสศรัทธาและความสังเวช ขอผลวิบาก แห่งการถวายต้นพระศรีมหาโพธิ์เพื่อพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้ความเลื่อมใสศรัทธาและความสังเวชนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายที่ถ่ายปัสสาวะ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ปัสสาวะโทณิง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ ปัสสาวะโทณิยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายที่ถ่ายปัสสาวะ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่ใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายที่ถ่ายปัสสาวะ เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่อาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายบันได

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง โสปาณัง สะปะริวารัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ โสปาณัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายบันได พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายบันได เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไปแก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายห้องอาบน้ำ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง นะหานะโกฏฐะกัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ นะหานะโกฏฐะกัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายห้องอาบน้ำหลังนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่อาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์แห่งการถวาย ห้องอาบน้ำ เพื่อประโยชน์เป็นสถานที่อาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเขื่อนหน้าวัด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง สิลามะยัง อินทะขีลัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สิลามะยัสสะ อิน-ทะขีลัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเขื่อนพร้อมกับของบริวาร เหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเขื่อนเพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายที่นา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ พุทธะ-สาสะนัสสะ จิรัฏฐิติง ปัตถะมานา สังฆัสสะ เขต-ตะวัตถุทาเน อานิสังสัง สัมปัสสะมานา ปุญญานิ อากังขะมานา อัตตะโน เขตตะวัตถุง สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ เอตัง เขตตะวัตถุง สะปะริวารัง ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัง กาละกะตานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ปรารถนาความดำรงอยู่ยืนนาน แห่งพระพุทธศาสนา ของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-สัมพุทธเจ้า พิจารณาเห็นอานิสงส์ในการถวายที่นา แด่พระสงฆ์ หวังได้บุญกุศลทั้งหลาย จึงขอมอบถวาย ที่นาของตน แด่พระสงฆ์ ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระ-สงฆ์ จงรับที่นา พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายที่สวน

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ พุทธะ-สาสะนัสสะ จิรัฏฐิติง ปัตถะมานา สังฆัสสะ อารา-มะวัตถุทาเน อานิสังสัง สัมปัสสะมานา ปุญญานิ อากังขะมานา อัตตะโน อารามะวัตถุง สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ เอตัง อารามะ-วัตถุง สะปะริวารัง ปะฏิคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัง กาละกะตานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ปรารถนาความดำรงอยู่ยืนนาน แห่งพระพุทธศาสนา ของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-สัมพุทธเจ้า พิจารณาเห็นอานิสงส์ในการถวายที่สวน แด่พระสงฆ์ หวังได้บุญกุศลทั้งหลาย จึงขอมอบถวาย ที่สวนของตนแด่พระสงฆ์ ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์ จงรับที่สวน พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายบ้านเรือน

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง เคหัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อาวะสะถัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อาวะสะถัตถายะ เคหัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเรือนหลังนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเรือนเพื่อประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายที่กัลปนาสงฆ์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วัตถุง สะปะริวารัง ตัตรุปปาทะกะปะฏิคคะหะณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง ตัตรุปปาทะกะปะฏิคคะหะณัตถายะ วัตถุสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายพื้นที่นี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์สำหรับเก็บผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากพื้นที่นั้น ขออานิสงส์ แห่งการถวายพื้นที่ เพื่อประโยชน์สำหรับเก็บผลประโยชน์ที่จะเกิดจากพื้นที่นั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลายนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายสระน้ำ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง โปกขะระณิง สะปะริวารัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ จาตุททิสัสสะ จะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ จาตุททิสัสสะ จะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ โปกขะระณิยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายสระน้ำนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน และเพื่อประโยชน์เป็นที่อาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายสระน้ำ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน และเพื่อประโยชน์เป็นที่อาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายบ่อน้ำบาดาล

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง ปะฐะวีตะละปะปัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ ปะฐะวีตะละปะปายะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายบ่อน้ำบาดาลนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายบ่อน้ำบาดาล เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเต็นท์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง มะหาวัตถะกุฏิง สะปะริวารัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ มะหาวัตถะกุฏิยา ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเต็นท์หลังนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายเต็นท์ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายม้าหินสาธารณะ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ สิลามะยะปีฐานิ สะปะริวารานิ มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง มะหาชะนัสสะ สาธาระณัตถายะ สิลามะยะปีฐานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายม้าหิน พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน ขออานิสงส์แห่งการถวายม้าหิน เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายพนักพิงสำหรับพระสงฆ์ นั่งเจริญพระพุทธมนต์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ อะปัสเสนะวัตถูนิ สะปะริวารานิ จาตุทฺทิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุทฺทิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ อะปัสเสนะวัตถูนัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายพนักพิง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์แห่งการถวายพนักพิง เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายรูปหล่อพระอัครสาวกทั้งสอง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง สารีปุตตะโมคคัลลานะสังขาตัง อัคคะสาวะกะปะฏิมายุคัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะนิกานัง สังฆานุสสะติยา อุปปาทะนัตถายะ เจวะ อะภิวาทะนัตถายะ จะ อิมัสมิง อุโปสะถาคาเร นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะนิกานัง สังฆานุสสะติยา อุปปาทะนัตถายะ เจวะ อะภิวาทะนัตถายะ จะสารีปุตตะโมคคัลลานะสังขาตัสสะ อัคคะสาวะกะปะฏิมายุคัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายรูปหล่อพระอัครสาวกทั้งสอง คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ ณ พระอุโบสถนี้ เพื่อประโยชน์แก่การเกิดสังฆานุสสติ และเพื่อประโยชน์เป็นเครื่องกราบไหว้ ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์แห่งการถวายรูปหล่อ พระอัครสาวกทั้งสอง คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เพื่อประโยชน์แก่การเกิดสังฆานุสสติ และเพื่อประโยชน์เป็นเครื่องกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายโต๊ะหมู่บูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต อิมัง ปูชาสักการุปะธานะปีฐัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ปูชาสักการุปะธานะปีฐัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายโต๊ะหมู่บูชา พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายโต๊ะหมู่บูชา เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายกระดิ่งแขวนรอบพระอุโบสถ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ อุโปสะถาคารัสสะ ปะริยันเต โอลัมพะกานิ กิงกิณิกานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อุโปสะถาคารัสสะ ปะริยันเต โอลัมพะกานัง กิงกิณิกานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายกระดิ่งแขวนรอบพระอุโบสถ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายกระดิ่งแขวนรอบพระอุโบสถ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายพุ่มเงินพุ่มทองเป็นพุทธบูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง หิรัญญะสุวัณณะคุมพะยุคัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อุโปสะถาคาเร นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ หิรัญญะสุวัณณะคุมพะยุคัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายพุ่มเงินพุ่มทองทั้งคู่นี้ ไว้ ณ พระอุโบสถนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายพุ่มเงินพุ่มทองทั้งคู่ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองเป็นพุทธบูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง หิรัญญะสุวัณณะโพธิรุกขะยุคัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อุโปสะถาคาเร นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ หิรัญญะสุวัณณะโพธิรุกขะยุคัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองทั้งคู่นี้ ไว้ ณ พระอุโบสถนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองทั้งคู่ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายฉัตรเงินฉัตรทองเป็นพุทธบูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง หิรัญญะสุวัณณะฉัตตาติฉัตตะยุคัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อุโปสะถาคาเร นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ หิรัญญะสุวัณณะฉัตตาติฉัตตะยุคัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายฉัตรเงินฉัตรทองคู่นี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ไว้ ณ พระอุโบสถนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายฉัตรเงินฉัตรทองทั้งคู่ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายจิตรกรรมฝาผนังเป็นพุทธบูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ ภิตติวิจิตตะกัมมานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ภิตติวิจิตตะกัมมานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายจิตรกรรมฝาผนัง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายดาวกระจายเป็นพุทธบูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตา สุวัณณะตาระกา สะปะริวารา พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สุวัณณะตาระกานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายดาวกระจาย พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายดาวกระจาย เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายลวดลายหน้าบรรณพระอุโบสถ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ อุโปสะถาคารัสสะ ปะมุเข วิจิตตะละตากัมมานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อุโปสะถาคารัสสะ ปะมุเข วิจิตตะละตากัมมานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายลวดลายหน้าบรรณพระอุโบสถ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายลวดลายหน้าบรรณพระอุโบสถ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายลวดลายหน้าบรรณศาลาการเปรียญ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ ธัมมะสะภาสาลายะ ปะมุเข วิจิตตะละตา-กัมมานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ ธัมมะสะภาสาลายะ ปะมุเข วิจิตตะละตากัมมานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหา-กัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะ-รัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายลวดลายหน้าบรรณศาลาการเปรียญ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธ-ศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายลวดลายหน้าบรรณศาลาการเปรียญ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายผ้าห่มพระพุทธรูป-พระเจดีย์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต อิมัง วัตถัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง อิมินา วัตเถนะ พุทธัสสะปูชา อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุ-อาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายผ้าผืนนี้ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขอการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยผ้าผืนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายรูปภาพพระพุทธประวัติ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ พุทธะประวัตติรูปานิ สะปะริวารานิ พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะ-ปะวัตติรูปานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายรูปภาพพระพุทธประวัติ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายรูปภาพพระพุทธ-ประวัติ เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายปัจจัยตั้งเป็นมูลนิธิ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ รูปิยานิ สะปะริวารานิ พุทธะสาสะเน ปุญญะนิธานัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะเน ปุญญะนิธานัตถายะ รูปิยานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ พร้อมกับของบริวาร แด่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์ตั้งเป็นมูลนิธิไว้ในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์แห่งการถวายปัจจัย เพื่อประโยชน์ตั้งเป็นมูลนิธิไว้ในพระพุทธศาสนานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายหนังสือธรรมแจกเป็นธรรมทาน

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตานิ ธัมมะปะริยายะปัณณานิ สะปะริวารานิ พุทธะสาสะนิกานัง ปาวะจะนัสสะ อุคคะหะณัตถายะ สังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะนิกานัง ปาวะจะนัสสะ อุคคะหะณัตถายะ ธัมมะปะริยายะปัณณานัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายหนังสืออธิบายธรรมะ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ศึกษาคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขออานิสงส์ แห่งการถวายหนังสืออธิบายธรรมะ เพื่อประโยชน์สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ศึกษาคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายน้ำสรงพระภิกษุสงฆ์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต อิมัง นะหาโนทะกัง สะปะริวารัง ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต อะยัง ภิกขุสังฆัสสะ นะหาโนทะกัสสะ สะปะริวารัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ ผาสุกะวิหารายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายน้ำสรงพร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขออานิสงส์ แห่งการถวายน้ำสรงพร้อมกับของบริวารแด่พระสงฆ์นี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายน้ำสรงพระเถระ

ยัคเฆ ภันเต อัยโย ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง นะหาโนทะกัง สะปะริวารัง อัยยัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต อัยยัสสะ นะหาโนทะกัสสะ สะปะริวารัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ ผาสุกะวิหารายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขอพระคุณเจ้าจงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายน้ำสรง พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ แด่พระคุณเจ้า ขออานิสงส์ แห่งการถวายน้ำสรง พร้อมกับของบริวาร แด่พระคุณเจ้านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายตุ่มน้ำ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตา อุทะกะจาฏิโย สะปะริวารา จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ วะลัญชะนัตถายะ อุทะกะจาฏีนัง ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายตุ่มน้ำ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอยของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายตุ่มน้ำเพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอย ของพระสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายสายล่อฟ้า

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง อะสุนีปาตะปะฏิพาหะนัง โลหะสุตตัง สะปะริวารัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธัสสะ ปูชะนัตถายะ พุทธะสาสะเน อะสุนีปาตะปะฏิพาหะนัสสะ โลหะสุตตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายสายล่อฟ้า พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์แห่งการถวายสายล่อฟ้า ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายศาลาพักร้อน

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง วิสสะมะนะสาลัง สะปะริวารัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ มะหาชะนัสสะ จะ สาธาระณัตถายะ พุทธะสาสะเน นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ อาคะตานาคะตัสสะ มะหาชะนัสสะ จะ สาธาระ-ณัตถายะ วิสสะมะนะสาลายะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ศาลาพักร้อน พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไปแก่พระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา และแก่ประชาชนทั่วไป ขออานิสงส์ แห่งการถวายศาลาพักร้อนเพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่พระสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา และแก่ประชาชนทั่วไปนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเครื่องยนต์วิดน้ำ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง อุทะกากัฑฒะนะยันตัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะเน สังฆะกิจเจสุ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสา-สะเน สังฆะกิจเจสุ วะลัญชะนัตถายะ อุทะกากัฑฒะนะ-ยันตัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายเครื่องยนต์วิดน้ำ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอยในกิจการของสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องยนต์วิดน้ำ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอยในกิจการของสงฆ์ ในพระพุทธศาสนานี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายระหัดวิดน้ำ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ ปะฏิชานาตุ มะยัง ภันเต เอตัง จักกะวัฏฏะกัง สะปะริวารัง พุทธะสาสะเน สังฆะกิจเจสุ วะลัญชะนัตถายะ อิมัสมิง อาวาเส นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง พุทธะสาสะเน สังฆะกิจเจสุ วะลัญชะนัตถายะ จักกะวัฏฏะกัสสะ ทานัสสะ อานิสังโส อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ปิยะชะนานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายระหัดวิดน้ำ พร้อมกับของบริวารเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอย ในกิจการของสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์แห่งการถวายระหัดวิดน้ำ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องใช้สอย ในกิจการของสงฆ์ ในพระพุทธศาสนานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

ต่อมาปรากฏเรื่องวัดพญาไทยอีก คือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้เสริมสร้างต่อเติมพระเจดีย์วัดเจ้าพญาไทยองค์เดิมให้สูงขึ้นอีก เป็นการประกาศถึงชัยชนะยุทธหัตถีที่ทรงมีแก่พระมหาอุปราชา ประมาณว่าสูงจากเดิมและจากภาคพื้นดินประมาณ ๑ เส้น ๑๐ วา และโอกาสเดียวกันก็โปรดเกล้าฯ ให้ก่อพระเจดีย์ไว้ที่ตำบลหนองสาหร่ายอันเป็นที่ทรงทำยุทธหัตถี 1 องค์ ปัจจุบันเรียกกันว่า พระเจดีย์ยุทธหัตถี ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์

วัดใหญ่ชัยมงคล

พิมพ์ที่ หวีการพิมพ์ ๓๖๖/๓ ซ.ศิริชัย ๑ ถนนมหาไชย สำราญราษฎร์ พระนคร กทม. ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๒๑๕๑๖๓, ๒๒๑๘๗๑๐ FAX: ๒๒๑๗๘๐๖

ใจใสเป็นใจบุญ ใจขุ่นเป็นใจบาป